

943.9
C92

943.9
C92

943
092

C-149

Ht

A ceglédi szász kultúra kétszáz éves története
nál Baracskában.

9770

A fenti könyvet kölcsönvettem:

1944. II. 22. Szendrői

943.9

C 92

C-149

1988 JUN 16

1988 JUN 20

2019 JUL 7

2003 JUN 07

9770

Johnston Lane
at the corner of the street

Thero
Kerrin & Co. Ltd.

A Czeplédi Küldöttség Baraccosai látogatása alkalmából
Simonyi Ernőnek emlékéül

Községi Lajos

4

H+

A CZEGLÉDI SZÁZAS KÜLDÖTTség

KOSSUTH LAJOSNÁL

BARACCONEBAN, OLASZORSZÁGBAN

1877 JANUÁR 24.

RÉSZLETES LEIRÁSA A KÜLDÖTTség UTAZÁSÁNAK,
FOGADTATÁSÁNAK ÉS VISSZATÉRÉSÉNEK.

BUDAPEST.

1877.

1958 DEC 11

1962 MAJ 24

1966 JAN - 3.

1970 MAJ = 7

1975

K

A CZEGLÉDI KÉPVISELŐ-VÁLASZTÁS.

1876. deczember 3-án ifju *Simonyi János* Czepléd város szép reményekre jogosított országgyűlési képviselője élte kora tavaszán elhunyván, Czepléd város képviselősege üresedésbe jött. A városi választó kerület központi bizottsága az új választást decz. 27-ére tűzte ki.

Czepléd városában a politikai pártok állása olyan, hogy az iránt kétséget táplálni nem is lehetett, hogy a választandó új képviselő az országos függetlenségi párthoz fog tartozni. A kormánypárt hívei oly gyéren vannak Czepléden, hogy ezek komolyan még csak nem is gondolhattak arra, hogy a függetlenségi párt diadalát kérdésessé tegyék. Ennélfogva a végeredmény iránt kétség nem lévén, nagy agitáció e téren nem is fejlődött ki. Az egyik párt erejének, a másik tehetetlenségének teljes tudatában volt.

E közben decz. 10-én megjelent az «Egyetértés»-ben KOSSUTH LAJOS-nak, *Simonyi Ernő*höz írt a keleti kérdésre vonatkozó nagyfontosságú levele, melyben KOSSUTH a magyar nemzet közvéleményének adott kifejezést és a mely ennélfogva az egész országban minden pártkülönbség nélkül a legnagyobb rokonszenvvel fogadtatott.

Az ezen levél által előidézett általános helyeslés és mondhatjuk lelkesedés KOSSUTH iránt és az általa hirdetett a keleti kérdésben követendő politika iránti nézetek oly általános közhelyeslésre és elfogadásra találtak, hogy nem csoda, ha Czepléden a függetlenségi párt vezértagjai és pedig B. *Molnár* Samu, *Szalay* Lajos és *Szohár* Péter közt azon eszme merült föl, hogy a képviselői állás megüresedése által nekik nyújtott alkalmat arra használják, hogy megválasztván KOSSUTH LAJOS-t Czepléd városa képviselőjének, ha bár nem is remélhetik, hogy azt elfogadja, ezen választás által az ő keleti politikája mellett tüntessenek és a magyar közvéleménynek a maguk részéről kifejezést adjanak.

Ez eszme fölmerülven, minden oldalról megbeszéltetett és a függetlenségi párt vezérférfiai meggyőződven arról, hogy KOSSUTH-nak a keleti kérdésben irt levele következtében még a czeplédi kormánypárt töredék is kész KOSSUTH megválasztására adni szavazatát és így, KOSSUTH egyhangu megválasztása biztosítva lévén, azt, mint a keleti politika nyomatékos manifestatióját, végrehajtani el is határozták.

KOSSUTH e szándokról magán uton értesülven, decz. 22-ről Baracconében kelt levelében a többi közt SIMONYI ERNŐ-nek ezt írja: »Igen nagyon kérem önt, legyen szives czeplédi barátainkkal haladéktalanul tudatni, hogy igen nagyra becsülöm jóindulatukat, ha nem annak ily módoni nyilatkozása ellen a legünnepélyesebben »protestálok.«

Simonyi Ernő ezen levelet decz. 26-án vevén, a tiltakozást Czeplédre rögtön megtáviratozta és a levél ide vonatkozó részének másolatát posta útján leendő elküldését ígérte. E tiltakozás azonban már az utolsó pillanatban érkezvén, a czeplédek nem látták tanácsosnak a már megtett intézkedéseket és az ez ügyben létrejött megállapodást megzavarni. S így december 27-én KOSSUTH LAJOS minden ellenmondás nélkül Czepléden egyhangulag országgyűlési képviselővé választatott.

A választást megelőzőleg két nappal a czeplédi függetlenségi párt levélben értesítette KOSSUTH-ot szándokáról, ezen levélre azonban KOSSUTH a kellő időre nem nyilatkozhatott, minthogy az már csak a választás után juthatott kezeihez.

A czeplédeknek KOSSUTH-hoz irt levele így hangzik:

»Hazánk felejthetetlen kormányzója! A keleti kérdésről irt utolsó levelében oly hiven tolmácsolta Magyarország közvéleményét, hogy abba mindnyájan pártkülönbség nélkül belenyugodtak, azt elfogadták s magukénak vallják. Ily körülmények közt és midőn okunk van azt hinni, hogy bizonyos magasabb körökben kormányzó ur által kifejtett nézetekkel, és a magyar nemzet érdekeivel ellenkező politika követtetik, mi az első alkalmat, melyet nekünk közbecsülésben álló képviselőnk kora elhunytá nyújtott, felhasználjuk arra, hogy a magyar nemzet közvéleményének egy újabb nyilvánulása által azon politika mellett tüntessünk, melyet kormányzó ur és vele az egész magyar nemzet magáénak vall. Ez ok indított minket arra, hogy bátorságot vettünk magunknak, hogy az ön nagy nevét tüzzük zászlóinkra akkor, midőn új országgyűlési képviselőválasztásra felhivattunk. Czepléd város szerencsésnek fogná magát érezni, ha a körülmények úgy ala-

»kúlnának, hogy lehetővé tegyék a magyar nemzet régi forró óhaját,
 »Önnek hazájába való visszatérését. De bármint legyen is ez, legyen
 »Ön meggyőződve, hogy Czepléd városa úgy mint az egész magyar
 »nemzet hódolatteljes tisztelettel fog örökké viseltetni azon férfiú iránt,
 »kinek oly sokkal tartozik. Mély tisztelettel maradván, Czepléd, 1876.
 »deczember 25-én tartott függetlenségi párt központi gyűléséből.»
 Aláírva B. *Molnár Samu* függetlenségi párti alelnök és még 54
 tag által.

KOSSUTH LAJOS-t képviselőnek történt megválasztatásáról
Nyujtó Pál választási elnök távirati uton értesíté. A távirat így szól:

«Kossuth Lajos urnak. Feladatott 1876. decz. 27-én d. e. 10 órakor.

Collegno al Baraccone.

*»A czeplédi választó kerület mai napon országgyűlési képviselő
 »választására gyűlvén össze, örök hálájának kifejezést adandó, Önt,
 »mélyen tisztelt hazafi, egyhangu lelkesedéssel képviselőül megválasztá.*

*»Midőn kötelességemhez híven erről értesiteném, legyen szabad
 »a választó kerület osztatlan reményének is kifejezést adnom, hogy
 »Ön, mélyen tisztelt nagy hazafi, az összecolvadt pártok ezen hódolatát
 »kegyesen fogadandja. Nyujtó Pál, választási elnök.»*

A KÜLDÖTTSÉG.

Pár nap mulva a választás után a czeplédi függetlenségi párt
 vezértagjainál fölmerült az eszme, hogy KOSSUTH-nak a képviselői
 megbízólevél egy nagy szamu czeplédi polgárokból álló küldöttség
 által kézbesíttessék Olaszországban, Baracconében. A KOSSUTH-hoz
 önként vállalkozó küldöttség eszméjét első ízben a nép között ifj.
Borka János vetette fel; a pártban B. *Molnár Samu*, a választás egy-
 hangu befejezése után pedig e tárgyban az összes választó polgárságot
 s lakosságot nemi külömbség nélkül leendő csatlakozásra *Nyujtó Pál*
 hívta fel. Ez eszme nagy visszhangra talált a czeplédi polgároknál.
 Azonnalmegindultak az aláírások azok részéről, kika nagy utra vállal-
 kozni hajlandók voltak. Midőn az aláírások a százat meghaladták,
Molnár Sámuel ur megbízott, hogy Budapesten a déli vasut igaz-
 gatóságával a küldöttség szállítása iránt alkudozásba bocsájtkozzék.

A küldöttség elindulásának ideje egyelőre január 6-ra tervez-
 tetett. Azonban a déli vasut budai igazgatósága alig lévén képes több
 fölvilágosítást adni, vagy több önállósággal intézkedhetni ez ügyben,
 mint a legjelentéktelenebb állomás főnöke, minden fölmerült kérdésre

nézve Bécsbe kellett fordulnia és onnan várni a döntő határozatot. Így történt azután, hogy a kitűzött határnap elmúlt, mielőtt a küldöttség a vasuti társulat igazgatóságával tisztába jött volna. De azon körülmény miatt is, hogy január 15-én Czeegléden országos vásár volt tartandó és egyszersmind az ujonczozás is megkezdendő volt, a mi sokakra lehetetlenné tette volna a küldöttségben résztvenni, elhatároztatott, hogy a küldöttség január 20-án reggel fog Czeeglédről és ugyanaz nap este a budai vasuti állomásról Turinba indulni.

Meg kell itt jegyeznünk, hogy valamint KOSSUTH megválasztásánál Czeegléden minden, különben eltérő elvű politikai pártok egyesültek, úgy a százas küldöttség is oly módon alakult, hogy az minden pártszínezetet nélkülözött olyannyira, hogy ámbár ezen ügy a függetlenségi párt diadala volt, mégis a küldöttség több tagja és különösen annak vezetője, *Bartha* Ferencz polgármester és annak szónoka nagytiszteletű *Dobos* János református lelkész nem tartoznak a függetlenségi párt hivei közé.

KOSSUTH LAJOS LEMONDÁSA A KÉP- VISELŐSÉGRŐL.

Időközben KOSSUTH Lajos a hirlapokból értesülván a küldöttség menesztésének szándékáról, azt megakadályozandó, *Nyujtó* Pál urhoz, a választási elnökhöz intézett levelében megköszönte a czeeglédiek bizalmát és őket a képviselői mandátum el nem fogadásáról értesítette. A levél így szól:

Collegno (al Baraccone) Italia. Január 5-én, 1877.

«Tisztelt elnök ur!

»Volt szerencsém venni decz. 27-ről kelt táviratát, melylyel értesíteni méltóztatott, {hogy a czeeglédi választó-kerület országgyűlési »képviselőjévé egyhangulag én lettem megválasztva.

»Mindig a legmélyebb hálára érzem magamat kötelezettnek, »valahányszor engem, a több mint egy negyedszázad óta tőlük elszakítottat, bizalmukkal, jó indulatuk kegyével vigasztalnak meg hazám- »fiai, kiket én, közös édes anyánknak, a hazának, egyik igénytelen, de »hű gyermeke testvérileg szeretni soha meg nem szünök.

»Kérem is tisztelt elnök urat, méltóztassék háláérzetem kifejezését a czeeglédi választóknak tudomásukra juttatni.

»Azonban tudva van országszerte, hogy hazánk államéletének »alapfeltételei felől én oly meggyőződést táplálok, mely engem, ki jó

»lélekkel vallott meggyőződésemet meg nem tagadhatom, s megtagadni soha nem is fogom: eltílt attól, hogy a létező viszonyok közt »képviselői tisztet vállalhassak. Én nem is gondolhatom, hogy tisztelt választóim azt várták volna, vagy várnák tőlem, hogy a választást elfogadom.

»E választásnak nem személyes, hanem tisztán határozottan »politikai értelme van. Hogy mi legyen ez? annak világos magyarázatát bírom azon levélben, melyet decz. 25-kéről többen a választók »közül hozzám intéztek, s melyben a következőket olvasom:

»Felhasználjuk az első alkalmat arra, hogy a magyar nemzet »közvéleményének egy újabb nyilvánulása által azon politika mellett tüntessünk, melyet ön, s vele az egész nemzet a keleti kérdésben magáénak vall. Ezen ok indított bennünket, hogy az Ön »nevét tüzzük zászlóinkra most, midőn új országgyűlési képviselő »választására hivattunk fel.»

»Ez világos és határozott értelmezés. A decz. 25-kén írott levél természetesen csak a választás után juthatott kezemhez, máskülönben szabadságot vettem volna magamnak megkérni Czegléd »választó polgárait, találjanak politikai nézeteiknek — minden bizonynyal kívánatos — kitüntetésére más oly módot, mely nem vonta volna »maga után azon sajnós következtetést, hogy Czegléd képviselői széke »a jelen válságos viszonyok közt egy újabb választásig üresen marad.

»Ilyen mód volt volna például: egy kérvény benyújtása a képviselőházhoz, hogy méltóztassék alkotmányos hatóságát a kérelmezők »nézeteinek megfelelő politika érvényesítésére felhasználni. Továbbá »e kérvénynek Pestmegyéhez is azon kéréssel benyújtása, hogy azt »maga is pártolja, s pártolására az ország többi törvényhatóságait is »felszólítsa, melyeknek e végzet-terhes kérdésben hallgatása egy »újabb igen szomorú bizonyossága annak, hogy mennyire ki lett irtva »minden vitalitási szikra a nemzetélet ama megbecsülhetetlen »seregből, melynek neve: megyei intézvény.

»Én ezt a módot ajánlottam volna, mint czélszerűbbet s fogantatosabbat is.

»Azonban a választott mód e másikat nem zárja ki, s nekem »mint hazafinak a fenforgó súlyos körülményekből származott aggodalmaim között nyugasztalásul szolgál az, hogy hazánkban minden »pártszemponti felfogáson felülálló létérdekeire alapított nézeteimet, »pártkülömbőség nélkül egyhangulag helyeselve látom egy ily nagy »magyar város által, melyet a nemzetélet történelmi mozzanatainál »tekintélyes tényezőnek ismerünk.

»Kapcsolatban különböző oldalról hallatott nyilatkozatokkal, melyek közt örömmre szolgált *Somssich* Pál képviselő urnak nem régiben a képviselőházban kifejezett szintoly bölcs, mint hazafias nézeteit olvashatni; Czepléd városa nyilatkozatának kétségtelenül megvan a maga nyomatéka.

»És én tekintve a magyar időszi sajtó által a keleti kérdésben pártkülömbőség nélkül elfoglalt s feltartott állást, tekintve a közvéleménynek minden oldalról összhangzó nyilatkozatait, és tekintve azt is, hogy minő fogadtatásban részesült az én nézeteimnek nyilvánosságra hozatala még azon oldalról is, melyről különben csak ellenszenvvel, gúnynyal, megtámadásokkal szoktam találkozni: nem tartom alkalomszerűtlennek kifejezést adni azon óhajomnak, hogy bár kellőleg fontolóra vennék a döntő körökben azt: hogy oly kérdésnél, melyeknek mérlegében a jövőendő létérdeke méretik, mindenek előtt és mindenek felett a néperzelemmel számolni nagyon tanácsos; mert minden politika, mely ezzel ellentétben áll, okvetlen bukásra vezet. Igaz, a népek nagyon türelmesek, s a magyar különösen az. Talán ennek tudata teszi néha tulbizakodottakká a hatalmakat. Azt gondolják: a mienk a «parancs» szava, a nép talán zug, talán morog, de végre is engedelmeskedik, s nekünk ez elég. Nem akarom feszegetni, ha nincs-e oly vonal, melynél az önfeltartás ösztöne a legtürelmesebb nép engedelmességének is határt szab. Midőn engedelmeskedni annyi, mint a hazát megőlni, a történelem azt mutatja, hogy a népek meg szokták kísérteni, ha nem lehet-e a megölettetést kikerülni, mert végre is ilyenkor még a meghiusult kísérlet sem hozhat a nemzetre végeredményben nagyobb állandó bajt, mint az engedelmesség hozott volna. — Számítás dolga az egész. Hanem ezt nem feszegetem. De arra igen is helyén látom figyelmeztetni, hogy vannak helyzetek, midőn maga a rideg engedelmisség nem ad sikert. 1859-ben is parancsoltak, és parancsoltak 66-ban is korlátlan hatalommal, feszélyezetlenül, — és volt engedelmisség is, a mennyit csak parancsolhattak. Hanem az anyák, a nép leányai azt kiálták utána a harczba vitt hadfinak: *«aztán kéznél tartsd a fehér zsebkendődet!»* És ez a pár szó elvezette a «parancsot» Solferinóhoz, Sadvához! — Mire való a történelem, ha nem tanulságnak?

»Bizony bizony mondom, ha a «traditiók» tévcsábjai a «parancsot» az orosz vontató köteléhez csatolnák: az a magyar nemzet részéről legfőlebb is csak amolyan «fehér zsebkendő» engedelmisségre számíthatna. *Legfőlebb is.* Mig ha — mit ne adjon isten — az orosz hatalmi tulsuly terjeszkedését békés uton (más egyebek közt

»Romániának europaileg garantirozott semlegességü keleti Belgiummá
 »alakításával) elhárítani nem sikerülne, s a kérelhetlen szükség a
 »fegyver ítéletét tenné kénytelenséggé, a magyar anyáknak honsze-
 »relemtől lángoló hős fiai nem fehér zsebkendőt lobogtatnának szuro-
 »nyaikról, hanem a *«Hazádnak rendületlenül»*-t énekelve «balance»-ba
 »fogott fegyverrel mennének neki diadalmasan, mert rendületlenül, a
 »halált okádó ütegek keresztüzének — — a mint Szolnoknál tévők.

»Pedig végre is a monarchia minden országai és tartományai
 »közt a «legcompactabb» erő mégis csak Magyarország. Jó lesz ezt
 »megfontolni.

»Hanem az mindenesetre bizonyos, hogy midőn ily válsággal áll
 »szemben a monarchia, a minő most kelet felől fenyegeti, a kormány-
 »zati mesterségnek nem lehet sürgősb, nem életbevágóbb feladata
 »annál, hogy a monarchia két fele közt villongó viszályokat elenyész-
 »tesse, miszerint a «viribus unitis» cselekvés a lehető legnagyobb bel-
 »terjes erőre emeltethessék. Mert 36 millió alattvalónak uralkodója
 »bizony «nagy hatalom», ha trónját népeinek elégedése s a közszel-
 »lemnek egy érzelemben összeforrása veszi körül; de ha népei (melyek
 »hiában a «Knout» alul bizony már mind kinőttek) egymással viszály-
 »kodásban élnek, mert érdekeik kölcsönösen összekoczczanásba hozat-
 »nak, hát akkor hiszen lehet «nagyhatalmasdit» játszani, de «nagy-
 »hatalom»-nak lenni bizony nem lehet, sem Európa tanácsaiban, sem
 »a harcztéren. — Az ítélet oda megyen ki, hogy a kinek háznépe saját
 »magával villongásban él, az barátának bizonytalan, ellenségnek nem
 »félelmetes.

»Ámde a viszálykodások *elenyésztesét* mondtam, nem *eltakar-*
gatását. Ez semmit sem ér. Olyan, mint mikor a szolgáló hamut szór
 »este a parázsra. Reggel izzónak találja. Vagy a ki úgy vél a kigyótól
 »szabadulni, hogy a gyepű alá kergeti. Előjön és mar. Hiszen
 »okkal móddal» mindent keresztül lehet kergetni a törvényhozáson.
 »Bécsben és Budapesten is. Hanem ez csak «hamu», csak «gyepű».
 »A parázst nem oltja ki, a kigyót nem öli meg. A nép érzelmén mit
 »sem változtat. Válságok idején nem az a fődolog, hogy a parla-
 »mentek valamit határozzanak, hanem az, hogy olyat határozzanak, a
 »miben a népek innen is, túl is a Lajtán megnyugvást találhatnak,
 »mert érdekeiknek megfelel.

»A viszályt csak a viszály forrásának kiszáritásával lehet
 »elhárítani.

»Hát lássuk *«quo fonte derivata clades in patriam populumque*
fluxit.» Lássuk a forrást. ✕

»DEÁK Ferencz halála alkalmából írott levelemben azt mon-
 »dottam : ne kérdezzük ravatala felett, hogy szabad volt-e azt, a mit
 »feladott, azért, a mit nyerni vélt, feláldozni? hanem nézzük csak azt :
 »vajjon elérte-e azt a célt, a melyet magának kitűzött, a melyért oly
 »sokat áldozott? elérte-e azt, hogy viszály ne legyen Ausztria s Ma-
 »gyarország közt?

»Boldog isten! hiszen már csak a bankkérdés is (nagyon fontos
 »kérdés mind hazánkra mind Ausztriára, az bizonyos, de végre is,
 »bankkérdés) oly indulat-vihart költött fel a két «örökre kiengesztelt
 »szövetséges jó barát» közt, hogy mérgesebb akár a török s orosz közt
 »sem lehet. Rablóknak, fosztogatóknak nevezik egymást; vérszopó
 »pióczáknak, kik egymás vérén táplálkoznak.

»Pedig (hogy jogról, melynek megsértése magát előbb-utóbb
 »mindig megbünteti, s hogy magasb állam-életi érdekekről ne is szól-
 »jak) ez mindig, de mindig így lesz, valahányszor egy-egy zseb-kérdés
 »fordul elő; mindig így lesz, mert czáfolhatlan igazságot irt le európai
 »hirü államgazdánk Horn Ede, midőn ezeket írta: *«Ausztria és Ma-
 »gyarország két külön gazdasági egészet képez külön érdekekkel, külön vi-
 »szonyokkal, külön iránylatokkal.»*

»Ez tagadhatatlan tény, melyet dissimulálni hiábavaló törekvés,
 »mert minden közgazdászati kérdésnél utat tör magának az életbe.

»S mert tény, hát ugyan miként lehetett arról ábrándozni, hogy
 »Ausztria s Magyarország közt viszály nem lesz, ha e különböző
 »érdekű, különböző viszonyu, különböző iránylatu két külön gazdasági
 »egész, ugyanazon egy kereskedelmi politika, ugyanazon egy jegy-
 »bank-társaság monopoliuma, ugyanazon egy közgazdászati rendszer
 »keretébe erőszakoltatik?

»Miként lehetett be nem látni, hogy két ily külön gazdasági
 »egész egy vámterületbe össze nem fűzettethetik a nélkül, hogy
 »egyiknek vagy másiknak, sőt mind a kettőnek érdekei érzékenyen
 »ne sértsenek? Hisz ez gondolatnak is merő örültség, mint Mudrony
 »képviselő helyesen megjegyezte Szegeden. S azt mondám: «mind
 »a kettőnek», mert annak a bizonyos kecske is jóllakjék, káposzta is
 »épen maradjon mesterkélésnek, mit kölcsönös temperamentumnak
 »neveznek, soha, de soha sem lehet más eredménye, mint az, hogy
 »mind a két félnek fájdalmat okoz, s egyiket sem nyugtatja meg.
 »Ausztriának drága a magyar kenyér, Magyarországnak drága az osz-
 »trák iparczikk; s mind a kettőnek financialis nyomoruság, és pangó
 »kereskedés — aztán legyen «béke» közöttük! — Uram bocsáss!

»Miként lehetett be nem látni, hogy a két külön gazdasági egész

»ugyanazon egy közvetett adózási sajtóba nem préselhető a nélkül,
»hogy mind a kettő ne szenvedjen?

»Miként lehetett arról álmodni, hogy a külön két gazdasági
»egész hitelszükségletei ugyanazon egy bank útján elláthatók? mikor
»már magában az egy-bank eszméjében kikerülhetetlenül benne fekszik
»az a fatalis kényszerűség, hogy a mit az egyik fél kap, az a másik
»fél szükségleteinek fedezésétől vonatik el.

»Ezek mind merő lehetetlenségek, s mennyit lehetne még mon-
»danom, a mi mind onnan származik, hogy e szerencsétlen rendszer
»miatt egyik fél sincs azon helyzetben, hogy közgazdaszáti háztar-
»tását, finánciáit, adózási rendszerét, kereskedelmi politikáját saját
»érdekeinek kívánalmái szerint rendezhesse be.

»Aztán ne legyen kölcsönös gyűlöletesség, ne legyen örökös
»viszály Ausztria és Magyarország közt! Hiszen egyéb sem lehet,
»mint viszály. Ha a közösügyes terheket kell megosztani, Magyar-
»ország azt mondja: én nem bírom a reám mért terhet, Ausztria meg
»azt mondja: Nem oda Buda! paritásunk van a delegációkban, hát
»viseld a paritást a terhekben is. És milliók torkával kiáltja: «Keine
»Mehrbelastung». És mind a kettő védi indulatosan a maga állás-
»pontját. De hát el lesz a viszály háritva, ha a kormányzati «bölcse-
»ség» akár egyiknek akár másiknak ad igazat, vagy hagyva a dolgot
»a mint van, mind a kettőt felboszantja? Ha közös vámtarifáról van
»szó, az osztrák ipar természetesen magas védvámok által kíván kül-
»földi verseny ellen fedezve lenni a magyar piacon; a magyar meg
»azt mondja, hát még sem eléggé élödtél rajtam te fosztogató! még
»sem eléggé szivtad véremet te nadály! és éljen a kiengesztelő
»1867-ki bölcsesség! Ha bankról van szó, a rendszer fatalis logicája
»oda tereli a kormányokat, hogy egy bankból akarják ellátni a két
»különgazdasági egész hitelszükségletet. Tehát repartíálni kell kettő
»között, a mit az egy-bank nyujthat. És mi a kikerülhetetlen követ-
»kezés? az, hogy mind a két fél sokalja azt, a mit a másik kap, és
»keveseli, a mit maga kap, és nehezteli a befolyást, melyet a másik
»igényel. És ez így megyen, és így fog menni, mert másképp nem
»is mehet, mindig és mindenben. — És a szerencsétlen rendszer egy
»kiapadhatatlan forrása az örökös viszálynak.

»Megmondjam-e, hogy hova fog ez vezetni, ha a hatalom nem
»okul a tapasztaláson, s nem tér vissza az okszerű történelmi alapra,
»a mig nem késő? Én nem negélyzem a jóst, s nem is akarom
»senki loyálisát gyanusítani; hanem megtanultam felismerni az örök
»törvényhozó ujját a történelemben: a ki meghozta a törvényt: «ilyen

»okra, ilyen okozat» s ezzel logikai összefüggést hozott be az események láncolatába. — A dolog végső vége az lesz, hogy az osztrák elmegyén németnek, a sláv elmegyén orosznek, — Magyarország pedig, miután koldus iszákot hordott, elmegyén az enyészetbe.

»Hja! ha azok az üres nagyszavak nem volnának, melyeknek kongása miatt nem hallják a csephullást, a mely sziklát váj. — «Birodalmi egység!» — És ugyan mi tényileg ez a «pengő czimbalom?» — »Kifelé impotentia; mert bent *«Domus in se ipsam divisa»*, a miről meg vagyon írva, hogy *«desolabitur.»*

»A 67-ki rendszer a viszálykodás forrása Ausztria és Magyarország közt: viszályt csak a viszály forrásának bedugásával lehet elhárítani.

»És mert most a viszály különösen a bankkérdés körül forog, legyen nekem szabad elmondanom, hogy hol van e viszály fészke s mi az egyedüli lehetséges mód azt megszüntetni.

»A kormánynak bámulatosan sikerült egy olyan tervet gondolni ki, a mely senkinek sem tetszik sem a Jordánon innen, sem a Jordánon túl. Magyarországon egy hang sem emelkedett, mely aztjónak vallotta volna. Még védelmezői is bevallják, hogy az irtózatosságot okozta volna. Még a budapesti kereskedelmi kamara (még az is!) csak nagyon savanyu képpel resignálta reá magát, hogy elfogadja. Ausztriában pedig senkinek sem kell, senkinek. Még magának a törvényesítendő monopoliummal megkinált osztrák banknak sem.

»Hogy ennek miért nem kell? ahhoz semmi közöm. Nem vagyok részvényese. Nekem a bankkérdés nem «dividenda»-kérdés. S gondolom, a nemzetnél sem ez a tekintet lehet mérvadó.

»De miért nem kell sem osztráknak sem magyarnak?

»Azért, mert a két miniszterium azt vette fel alapul, hogy lakjék jól tizenkét ember egy oly tál paprikásból, a mely hat embernek is csak szűken elég.

»Az osztrák nemzeti bank, vagy hozzá hasonló bármely társulat nem képes az osztrák-magyar államcomplexum hitelszükségleteinek megfelelni.

»90 millió alaptőke (legnagyobb részben depreciciált ezüstben) árfolyam szerint kevesebb, mint a mennyivel a kis Piemont bankja bir, melyhez még más négy vagy öt bankot kellett hozzá adni, hogy a csak 25 millió lakosu Olaszországnak elég lehessen; 136 millió érczfedezet, mely csak éppen arra elég, hogy a bank azon adósságát (jegyeit), mely nem hitelezésképen forog a közönség kezén, fedezze, úgy hogy az, a mi hitelezésképp forog a közönség kezén (kivéve a

»devisekre adott 12 milliót), bankszerű fedezettel igen, de érczfedezettel
 »éppen nem bir; kerek számmal vagy 300 millió adósság (bankjegy-
 »forgalom), melynek arany diszagiója 26 %, míg a szintugy kényszer-
 »forgalmu olasz bankjegyé csak 9—10 % és a 300 millió bankjegyből
 »csak 140—177 millió olyan, a mi a közönség hitelszükségleteinek ellá-
 »tására fordítható.

»Hát egy ily jegybank láthassa el egy oly államcomplexum
 »hitel-szükségleteit, melynek 36 millió lakosa van, kik több mint
 »360 millió adót fizetnek, melynek adósságai milliárdokra mennek,
 »külkereskedelmi forgalma 800 millió körül jár, a monarchia két fele
 »közti forgalma majd ismét annyi, s melynek mezőgazdasági, ipar és
 »belkereskedelmi hitelszükségletei kiszámíthatlanok?

»Egy ily jegybankkal érhesse be egy ily államcomplexum? kép-
 »telenség azt csak gondolni is. Hat emberre való étel tizenkét
 »embernek.

»S mert a 12 ember «par force» erre a szűk elemosinára szándé-
 »koltatik szoríttatni, hát lehet-e csodálni, hogy az osztrákok e koplal-
 »tató vendégségnél maguknak minél tágabb rendelkezési szabadságot
 »követelnek? Természetes ez. Hisz az övék, nem magyar bank az,
 »hanem «Oesterreichische Nationalbank.» Igen, de ha ez az ő termé-
 »szetes követelésük elfogadtatik, Magyarország koplalni fog. Hát a
 »józan ész nevében kérdelem, miként lehet egy ily absurd alaphoz
 »ragaszkodni, melyen mind a két fél érdekeinek kielégítése mathema-
 »tikai lehetetlenség?

»A kormány ragaszkodik. Azt mondja, ebből a szűk elemosiná-
 »ból te osztrák kapsz hét kanállal, te magyar három kanállal.

»Erre a magyar azt mondja: ez a három kanál az én hiteléh-
 »gyomromban meg sem kottyán. Az osztrák meg azt feleli, ha te ebből
 »a szűk közös tálból az én szám elől csak három kanállal is elveszel,
 »én éhen maradok.

»Mind a kettőnek igaza van. A magyarnak is kevés a 30 %, az
 »osztráknak is kevés a 70 %.

»A magyarnak is kevés a 30 %. Mert: hogy az, a mit Magyar-
 »ország ekkorig kapott, hitelszükségleteinek csak a legtávolabbról
 »sem felel meg, azt elég tisztán bizonyítja az általános panasz, a
 »vidék általános ellátatlansága, a pénzszerzés, a hallatlan mérvű
 »kamatláb, a rettenetes uzsora, az ipar szánalmas nyomorúsága, a
 »kereskedés pangása, az általános nyomor. Kérdés: mennyivel
 »javítva a helyzeten a 30 %? A «Hon» államgazdászati rovatának
 »vezetője (ki pedig gondolom képviselő is) kiszámította, hogy 29—30

»millióval — ez bizony távolról sem volna elég, de mégis valami
 »volna, ha igaz volna. De nem igaz! Im e számítása szóról szóra:
 »290 millió bankjegy van kibocsátva (akkor annyi volt), ebből levonva
 »a 80 millió államadósságot, marad 210 millió a bank birtokában. A
 »30-as arány szerint jutna Magyarországra 63 millió, kapott csak 34
 »milliót. Helyzetjavulás 29 millió. Igen, de ez az arithmetica abban
 »a kis (?) hibában szenved, hogy a bank adósságát a bank birtokának
 »veszi. A 210 millió a bank adóssága, azzal ő tartozik a közönségnek;
 »a közönség viszont neki nem 210 millióval, hanem csak annyival
 »tartozik, a mennyi hitelezésképen lett kibocsátva, s mint ilyen vissza-
 »kerül a bank birtokába. Csak ez a bank birtoka. Pedig az milliókra
 »és milliókra megyen, a mi nem-hitelezésképen (jegykészítésre, épít-
 »kezésre, házbérekre, üzleti költségekre, dividendákra stb.) ment ki a
 »bank kezeiből, tehát a bank birtokában nincs. Ilyen nem-hitelezéskép
 »kibocsátott bankjegy például a szeptemberi kimutatás szerint $64\frac{1}{2}$ mil-
 »lió volt forgalomban, míg a hitelezhető s valóban hitelezett összeg
 »csak $145\frac{1}{2}$ milliót tett. Ez szolgál a repartitio basisául, nem a 210
 »millió. S ebből egész praecisióval számítva, a 30% arány szerint
 »Magyarországra jutott volna: 43.694,214 frt 30 kr. Kapott 37.443,409
 »forintot, tehát a 30% arány szerint az egész helyzet-javulás tenne
 »6.250,805 frt 30 krt. Magának Budapestnek is csak nyomorult hely-
 »zetjavulás. A «Hon» államgazdásza 23 milliót tévedett. Tanulság:
 »hogy Magyarországnak igaza van, hogy a 30%-ot keveseli.

»De Ausztriának is igaza van, hogy a 70%-ot kevesli; mert ámbár
 »ekkorig Magyarország nem kapott 30%-ot, mégis *az egész osztrák*
 »*császárságnak Bécsét kivéve*, a szeptemberi kimutatás szerint csak 43
 »millió, az októberi (rendkívülieg magas) kimutatás szerint 51 millió
 »jutott (csak 11 millióval több mint a kevesebb népességű Magyaror-
 »szágnak); *első esetben 21, a másodikban 32 millióval kevesebb mint*
 »*magának Bécsnek*. Már ki merné azt állítani, hogy az osztrák császár-
 »ság Bécsen kívüli összes munkás tevékeny népessége, fejlett iparával,
 »s terjedt kereskedésével ily nyomorult hitel-ellátással beérhesse;
 »vagy plane, hogy annak még reductiójában is megnyugodhassék.

»Hiában, a számok kérlelhetlenek. Bécsét igenis mindig el fogja
 »láttni ez a bank. Ez a situatiónban fekszik. Ott van részvényeseinek
 »nagy többsége, mely Tisza Kálmán ur terve szerint a budapesti
 »directiót is választaná; ott székelne a «központi organum», mely a
 »kamatlábot, a lombardirozandó értékpapírokat, a reájok adandó köl-
 »csön mérvét, az üzlet kitágítását vagy megszorítását, az üzletágok
 »közti arányt, a jegytartalék szaporítását vagy kevesítését, szóval

»mindent a mi normatív, a mi lényeges, elhatározna. Igen, — Bécs
»elláttatnék, de hogy az osztrák császárság is, Magyarország is ellát-
»tathassék, az lehetetlen.

»De a miniszterek, ugylátszik, nem értek reá tanulmányozni a
»kérdés számtani oldalát. Még mindig abban törik fejüket, hogy így
»vagy amugy csak lakjék jól a 12 ember a 6 emberre sem bő ebéddel.

»Hiszen kifőzhetnek valamit, a mit okkal-móddal a két törvény-
»hozáson keresztül hajthatnak. De a hatalom fontolja meg, hogy ez
»nem fogja a kedélyeket megnyugtatóni sem imitt, sem amott. Most
»pedig ez a legfőbb feladat.

»Ennek e kérdésnél csak egyetlen egy módja van.

»Hagyassék meg az osztrák nemzeti bank egészen Ausztriának.
»Szüksége van reá. Ne kívánjon Magyarország Ausztria hitelszüksé-
»geinek ellátásától egy fillért is elvonni.

»És állítson fel Magyarország magának önálló jegybankot, vagy
»inkább jegybankokat; mert erre nézve gróf Lónyayval (Bankügy)
»tökéletesen egyetértek. Javasata helyes, gyakorlatias és nehézség
»nélkül kivihető, mint általában, amit az osztrák banknak infeudálás
»ellen, a magyar bank-rendszer mellett, s a felhozni szokott nehézsé-
»gek megcáfolására felhoz, ha nem is kimerítő, de alapos és nagyon
»figyelemre méltó.

»Amott az osztrák bank, imitt a magyar bankok két külön téren
»működve, nem hogy ellenségei lehetnének egymásnak, de sőt kölcsö-
»nös támaszai lesznek. Ezt mutatja az élet a világon mindenütt. És
»áldás forrásai lesznek Ausztriára is Magyarországra is. És szent lesz
»a béke közöttük e kérdésben.

»Értik is ezt Ausztriában igen jól. A jeles Öster. Oekon. határo-
»zottan kimondta szeptemberben, hogy: *nagy előny lenne, ha két teljesen*
»*független bankot nyerne a monarchia két fele.*

»Sőt még az alsó-ausztriai alkotmányhü párt is kimondta Bécs-
»ujhelyen, hogy egy teljesen elkülönített önálló magyar bank felállí-
»tása még *Ausztria érdekei szempontjából* is többet ér, mint a minisz-
»teri tervezet; és kimondták, hogy nem bánják, ha *az osztrák nemzeti*
»*bank hatásköre kizárólag Ausztriára lesz szorítva.*

»Magyar kormány-lapok nehézségeket hoztak fel az önálló
»magyar bank ellen, de azokat nem csak gr. Lónyay czáfolta meg,
»hanem a mióta a vizály kitört, ők magok is megcáfolták.

»Bevallják, hogy azok tulajdonkép nem is nehézségek, hanem
»csak legyőzhető alkatmatlanságok. És úgy is van. Minden változás
»alkamatlansággal jár. Még az új ruha is. De azért adott isten értel-

»met az embernek, hogy megfontolja több-e a haszon a változásban,
 »mint kár az alkalmatlanságban: s ha a mérleg a hasznot *infinite*
 »nagyobbinak mutatja, ne dobja ki a hasznot az ablakon, csak azért,
 »hogy a mulékony alkalmatlanságot kikerülje. Itt ilyen az eset. Ha az
 »önálló magyar jegybank, vagy bankok tömérdek áldásai közül csak
 »azt az egyet tekintem is, hogy a kamatlábat leszállítaná, s az uzsorát
 »lefeegyverezné, lehetetlen a haza elleni véteknek nem tartanom, ha a
 »viszály megszüntetésének ezen egyedül lehetséges módja foganatba
 »nem vétetik.

»Hanem Tisza Kálmán ur, még a bankkérdésnél is, az *összetartó-*
zandóság tekintetét emlegeti.

»Különös! az osztrák *«alkotmányhű»* párt nem talál semmi
 »*összetartózandóságot* a bankkérdésben, sőt gr. Lónyay sem, a ki az
 »*«összetartózandóság»* egyik fatalis kovácsa volt, Tisza Kálmán
 »ur, a ki annak ellenzője volt, s ki *«elveit nem adta fel»*, ő már talál.

»Thiers minap e kérdésre: mi a különbség az ellenzéki s kormá-
 »mányi álláspont közt? ekként felelt: a mig az ember *oppositió*,
 »magát vágatja kétfelé elveért; ha pedig kormányra jut, elvét vágja
 »négyfelé. Szomorú ha igaz. De hát legalább legyen valami ok reá.
 »A bankügyben nincs.

»Tisztelt elnök ur! a miket irtam, nem pártszempontból irtam.
 »Én kívül állok a mostani parlamentáris pártokon. Polgári pályám
 »sok mindenféle fokain át, nagy alkalmam volt tapasztalásokat sze-
 »rezni. Ezeknek világánál számot vetettem a tényekkel, s a viszonyok
 »logikájával. Számvetésemben nem indulatoskodás, hanem a köteles-
 »ség-érzet lelkiismeretes szigora vezetett, s az eredmény azon válto-
 »hatlan meggyőződés, hogy miután a balsors száműzötté tett, nekem
 »*nem szabad* megtagadnom nemzetem viszontagságos életének egyik
 »leglogicusabb, legmagasztosabb momentumát, nekem *nem szabad* újra
 »felvennem az alattvalói viszonyt oly uralkodó irányában, a ki egy-
 »szersmind osztrák császár is. Isten a bizonyságom, én hazám jogos
 »vitális érdekeinek kéretében, minden emberileg tehetőt megkísérlet-
 »tem, hogy e viszony megszakadása kikerültessék. De megszakadt.
 »És személyemre nézve megszakadva marad, ha mindjárt, a mi
 »kimondhatlanul fájna, egész nemzetem neheztelésével találkoznom is.
 »*Nec civium ardor mēnte quatit solida.*»

»Ha engem pártos indulat vezetne, nem emelnék fel intő szóza-
 »tot a mellett, hogy a hatalom térjen le a tévesen választott ösvényről,
 »mely házamat is Ausztriát is szenvedésekbe bonyolítja, érdekeiket

»összekoczczanásokba hozza, s a kölcsönös jó egyetértést lehetetlenné
 »teszi, mely pedig a trón biztonságának, hatalmának feltétele. Pártos
 »szempontból inkább azt kellene óhajtanom, hogy csak maradjon a
 »hatalom a rossz ösvényen, hisz az az én programom malmára haj-
 »taná a vizet, ha a nemzet életszivóssága a kiaszásnak talán ellenáll;
 »míg a jobb utra térés a vizet elvezetné, mert a magyarnak nincs ter-
 »mészetében, hogy a türhető jót, egy lehető jobb reménye fejében
 »koczkáztassa.

»Hanem hazám szenved, s ez fáj lelkemnek. Hanem ki padhat-
 »lan viszályforrást látok a felvett rendszerben hazám és Ausztria
 »között, s e viszályt én minden körülmények közt sajnálatosnak tartá-
 »nám, mert bár minő politikai változást rejtse is méhében a jövőendő
 »akár Ausztria akár hazánkra nézve, én lelkemből óhajtom, hogy min-
 »dig szives barátságban, kölcsönös jó egyetértésben éljünk nyugoti
 »szomszédainkkal, de a mindenha sajnálatos viszályt, most szem-
 »ben a válságos külpolitikai helyzettel már, még veszélyesnek is
 »tartom.

»A két külön gazdasági egésznek érdekei nagyon eltérők, de ez
 »nem zárja ki azt, hogy legyenek oly politikai érdekek, melyek
 »Magyarország és Ausztria közt solidárisok. Ily érdektalálkozás még
 »egészen idegen államok közt is, melyek egymáshoz semmi kapocs-
 »csal nem kötvék, gyakran előfordul. Még inkább ott, hol a fejedelem
 »egysége kapcsot képez.

»Ily solidáris érdek hazánk s Ausztria közt az, hogy az orosz
 »hatalmi tulsulyt nem kell hazánknak, nem kell Ausztriának fejére
 »nőni engedni.

»Ez most az imminens veszély. Ennek elhárítása most a leg-
 »főbb feladat.

»És e feladat élénk viszályban találja Magyarországot s Ausz-
 »triát. Ezt meg kell szüntetni. De ne gondoljuk, hogy meg lehet
 »szüntetni azáltal, ha hazafiságra s nem tudom én mire hivatkozva
 »azt kiabáljuk: engedjen mindenik fél, hallgassanak el az érdekek.
 »Azok nem fognak elhallgatni. Ennek ellentmond a természet és a
 »lélektan. És az elhallgatás nem megnyugvás. Pedig megnyugvást
 »kellene előidézni.

»E szempont vezérlett jelen válaszom megírásánál, melynek ter-
 »jedelmét mentse ki az, hogy megválasztatásom ünnepélyes alkalmá-
 »ból sokféle tárgyról véltem tanácsosnak szólani.

»És most nincs egyéb hátra, minthogy megujitva hálás köszönete-

»met az irántam tanusított jóindulatu kegyért s bizalomért, tisztelettel
»kijelentsem — a mint ezennel ki is jelentem, hogy képviselővé
»választatásomat el nem fogadom.

»Tisztelt elnök urnak

alázatos szolgája
KOSSUTH LAJOS.»

Ezen levéllel egyidejűleg egy táviratot is küldött a czeplé-
dieknek, melyben kéri őket, hogy a küldöttség eszméjéről mondjanak
le. A távirat, mely a levél előtt érkezett, a következőleg szól:

«Kívül. Távirat. Nyujtó Pál Czepléd, Hongrie, feladatott 1877. január 7.
d. u. 4 óra 50 p., érkezett 6 óra 50 p.

*Belül: Journaux rapportent intention envoyer députation
pour me presenter mandat de député; je prie instamment ne point le
faire, ma réponse irrévocable déjà expédiée aujourd'hui. Kossuth.»*

A távirat magyarra fordítva:

A hírlapok jelzik a szándékot nekem a mandatumot küldöttség
által kézbesíttetni; igen kérem, ne tegyék ezt, megmásíthatlan vála-
szomat ma már elküldöttem.

A választási elnökhöz küldött lemondási levél előbbeni időkben
elegendőnek tekintetett volna arra, hogy a kerületben új választás
rendeltessék el. KOSSUTH azonban időközben értesítetvén Simonyi
Erő által az 1876. XXXIX. törvényről, mely a képviselő mandatum
benyújtásáról és netaláni lemondásról intézkedik, ezen törvény rende-
letéhez képest KOSSUTH a képviselőház elnökéhez a következő levelet
intézte:

»Tisztelt elnök ur! A czeplédi választókerület által én lévén kép-
»viselővé megválasztva: ezennel van szerencsém az 1874: XXIII.
»törvényczikk pótlásául hozott törvény 1. §-ának rendeletéhez képest
»a megbízólevelet tisztelt elnök urnak beküldeni.

»Egyszersmind az idézett törvény 3. §-ához alkalmazkodva,
»ezennel kijelentem, hogy a képviselőséget el nem fogadom.

»Kérem tisztelt elnök urat, méltóztassék e kijelentésem folytán
»a czeplédi kerület képviselőjének új választás útján betöltése felől
»intézkedni.

»Mély tiszteletem kijelentésével maradok tisztelt elnök urnak
»alázatos szolgája KOSSUTH LAJOS, s. k. Collegno (al Baraccone)
»Olaszország jan. 15. 1877. Ghyczy Kálmán urnak, a magyarországi
»képviselőház elnökének».

Simonyi ezen levél következtében felszólította a czeplédi választási

elnököt, hogy már most ezen kettős lemondás után, a megbízólevélnek Baracconében történendő átnyújtása többé semmi értelemmel nem birna, adná át neki a megbízólevelet, hogy ezt a lemondó levéllel együtt a képviselőház elnökének benyújtván, a lemondás szabályszerűleg megtörténhessék. Simonyi a megbízólevelet jan. 20-án reggel Czepléd városa főjegyzőjétől *Szalay Sándor* urtól átvevén, azt azonnal a képviselőház elnökének benyújtotta, ki ezen lemondást, az az nap tartott rövid ülésben be is jelentette és KOSSUTH levelét fölolvastatta, a mi tudomásul vétetvén, az elnök fölhatalmaztatott Czepléd városának központi választmányát új képviselőválasztásra fölhívni.

KOSSUTH lemondását illetőleg megjegyezzük, hogy az ő megválasztatása az 1876. XXXIX. törvényczikk kihirdetése előtt történtvén (a választás decz. 27-én volt, a törvény pedig decz. 30-án hirdettetett ki), a választási elnökhöz intézett lemondása pedig 1877. január 5-én kelt és jan. 11-én Czepléden kézbesítettett, tehát még a törvénynek hatályba lépte előtt, mely a kihirdetés után csak 15 nap múlva, azaz január 15-én lépett életbe, már a czeplédi választási elnökhöz irt levél által is jogérvényesnek volt tekinthető. Azonban KOSSUTH időközben az új törvény intézkedéséről értesülvén, nem akarta magát azzal még csak látszólag is ellentétbe tenni és alkalmazkodva annak rendelkezéséhez: lemondását a képviselőház elnökéhez a fentidézett levélben bejelenté. A mint ezt a képviselőház elnöke a jan. 20-ki ülésben, a lemondást bejelentvén, constatálta is.

A CZEGLÉDIEK MEGMARADNAK SZÁNDÉKUK MELLETT.

Az előadottak szerint a czeplédi küldöttség eredetileg kitüzött célja a képviselői megbízólevél átnyújtása megszűnt ugyan, de ez tulajdonképen csakis ürügynek volt tekinthető, a küldöttség valódi célja KOSSUTH-ot látni, őt üdvözölni, neki a czeplédiek s a magyar nép háláját és határtalan tiszteletét kifejezni a lemondás után is fennmaradt.

A czeplédiek tehát tovább is ragaszkodtak a küldöttség menesztéséhez. És ámbár időközben január 11-én, táviratilag fölszólítá Simonyi Ernőt, hogy a czeplédieket a küldöttségi eszme kivitelének elhagyására bírja. Simonyi közölte a táviratot a czeplédiek küldöttségeivel, kik a vasuti társulattal az intézkedések megtétele végett Budapestre jöttek.

A távirat így szól:

*«Faites abandonner idée extrêmement malavisée envoi députation
quelconque qui ne pourrait avoir que suites facheuses sous tous les
rapports. Répondez. Kossuth.»*

Ezek határozottan azt nyilváníták, hogy a czeplédi nép annyira
át van hatva a küldöttség menesztésének eszméjétől, hogy azt arról
már most lebeszélni egyáltalában nem lehet és a polgármester meg is
bizatott, hogy a rendező bizottság nevében a küldöttség elmenetelének
határnapját, jan. 20-át, mint változhatlant, a hírlapokban közzétegye,
a mint az «Egyetértés» és «Közvélemény» január 12-ki számaiban
meg is történt.

Simonyi Ernő KOSSUTH táviratára levélben válaszolt, előadván
neki az okokat, hogy a küldöttség elmenetele többé meg nem aka
dályozható.

KOSSUTH ezen levél vétele után azonnal irt és újra sürgősen fel-
hivta Simonyi Ernőt, hogyha még lehetséges, beszélje le a czeplédi
küldöttséget szándékának kiviteléről. E levél január 18-án érkezett és
ennek nyomán Simonyi táviratilag fölkérte a czeplédieket, hogy közü-
lök legalább ketten jöjjenek Budapestre, minek következtében Molnár
Samu és Felicides Sándor urak még aznap este följöttek a fővárosba;
de a küldöttség visszamarasztásának eszközését már nem tartották
lehetőnek, minthogy minden készen volt, az elindulásnak jan. 20-án
reggel kellvén történni. 20-án reggel 7^{1/2} órakor a küldöttség tagjai
családtagjaik által a vasúthoz kísértetvén, érzékeny bucsuzás és sze-
rencsekívánatok közt utra keltek.

AZ ELINDULÁS.

Az elindulás reggelén először 5 órakor 5 ágyuszó adott jelt,
5^{1/2} órakor ugyanannyi, 6-kor ismét 5 ágyudörgés. Már az első jel-
adáskor úgy a küldöttségi tagok, mint a város lakossága lelkes dalok
közt vonult a városháza udvarára. Több ezerre rugó kíséret mellett
6^{1/4} órakor gyalog indult a küldöttség a pályaudvar felé, mely tömeg
— mint a megindult hógomoly — utközben egyre nőtt. Kint hosszabb
idő vett igénybe a menetjegyek váltása s a podgyászok átvétele, úgy,
hogy többen csakis az indulás előtt 7^{1/4} órakor lettek rendben.
A körösiek s abonyiak már szintén megérkeztek s a czeplédiekhez
csatlakoztak. A kíséret közt a dalárda és zenebanda foglaltak helyet.
A dalárda a «Kossuth-indulót» és a «Marseillaisét» adta elő, a zene-

kar több honfidalt, indulót s «Kossuth Lajos az izente» stb. hangoztatta. Végre az indulás előtt B. *Molnár* Samu rövid szavakban a kísérettől elbucsuzott, mire a vonatindulása közben többször ismételve erőteljesen hangzott fel «Éljen KOSSUTH!» s «isten velünk» s «isten hozzatok» szavak között váltak el, majd egy kilometerig alig bírva kibontakozni az üdvözlések és viszontköszöntésekből.

Utközben Czepléd határában a «Kámányban» az ott lakók iskola tanítója, a tanítványok és bérlő által lengő zászlók által üdvözöltettek.

Alberti-Irsán többen jelentek meg a pályaudvarban s *Kajtár* ur silvoriummal vendégelte meg a küldöttséget.

Pilisen szintén többen voltak künn a pályaudvarnál, Monoron nemkülönben. Üllön néhányan. Kőbányán a kiszállt küldöttséget többen barátságosan üdvözölték.

AZ EGYETEMI IFJUSÁG FOGADTATÁSI KÉSZÜLETEI.

A budapesti egyetemi ifjuság megtudván a czeplédi köldöttség elmenetelét és elindulási idejét, annak rokonszenves fogadtatását elhatározta és e célból 33-as bizottságot alakított. E bizottság az egyetemi ifjuságot és a fővárosi közönséget a fogadásban való részvételre a következő falragaszokban hívta föl:

«Éljen KOSSUTH LAJOS! Testvér-egyetemi és fővárosi polgárok!
»Budapesti magyar ifjuság! Mindenki előtt ismeretes ama hazafias
»mozgalom, melyben Czepléd városa nemes polgárai fáradoznak.
»Czepléd városa, fölülemelkedve minden pártárnyalaton, KOSSUTH-ot
»egyhangulag megválasztá országgyűlési képviselőjévé s bár a nagy
»hazafi utolsó levelében s magántáviratban is, megköszönve a bizalom
»emez ecclatáns nyilatkozatát, tudatta a derék választókkal, hogy
»a jelen viszonyok közt a mandátumot el nem fogadhatja, mind-
»azonáltal Czepléd városa nemes polgárai elhatározták, hogy egy száz
»tagból álló küldöttséget menesztenek a nagy hazafihoz, mely a kép-
»viselői mandátumot személyesen fogja átnyújtani s személyesen
»szólítandja fel őt a hazatérésre, hogy actiót vállaljon a haza meg-
»mentésének nagy művében. Kérdjük: nem nagyszerű-e az eszme?
»nem elismerésre méltó-e a nemes intentió? s nem érdemli-e meg e
»történelmi és politikai fontosságú missióban — a fővároson folyó hó
»20-án — átutazandó százas küldöttség a budapesti magyar ifjuság és.

»polgárság üdvözlését és tisztelgését? De igen!! S épen e célból
 »A czeplédi küldöttség fogadására alakult 33-as bizottság« elhatároztta, hogy a f. hó 20-án reggel ide érkező küldöttséget testületileg fogadja s tiszteletére diszebédet rendez s este a Kossuth-induló zenéje mellett kikiséri a pályaudvarba, hol a budapesti magyar ifjuság üzenetét KOSSUTH-hoz átadja a küldöttségnek. Testvéregyestemi és fővárosi polgárok! Budapesti magyar ifjuság! Vegyetek részt a diszebédén, hogy ragyogjon a budapesti magyar ifjuság vendégszeretete! Jöjjetek el kikisérni a nagy utra vendégeinket, átadni üzenetünket és «sok szerencsét» kívánni a missió végeredményében!! Jöjjetek sokan, ezersen meg ezersen, hogy érzelmeink nyilvánítása külsőleg is imposans legyen!! Ki tudja...? minő örömhirt, minő meglepő üzenetet hozhat a küldöttség nekünk! Ki tudja...? mily lelkesültséggel dalolhatjuk nemsokára: «Lajos bácsi azt izente...», melynek folytatása más hangon s ezután lesz megírva!! Budapest, 1877. január 17. A czeplédi küldöttség fogadására alakult 33-as bizottság nevében. *Orbók Mór*, elnök, *Bogya Kálmán*, jegyző.»

A «Hungaria» szállodában társasbédet rendeltek meg 300 terítékre.

A 33-as bizottság tagjai jelvényül KOSSUTH-nak miniatúr fényképezett arczképét tüzték fel nemzeti színű szalaggal körülfoglalva és azt a fogadtatás ideje alatt viselték.

Azonban váratlanul és mindenki meglepetésére az eddig, mint a harasztban lappangó kigyó, a magát egész csendességben viselő rendőrség az ifjuság falragaszait letépte, azokban valamely pokoli merényletet, borzasztó összeesküvést vagy legalább is felségsértés bűnét gyanítván. Pedig mindezen irtózatosságtól ment és ártatlan volt.

A rendőrségnek ily váratlan módoni közbelépte fölébreszté a sejtelmet, hogy a kormány, mely eddig szintén hallgatott, a czeplédi küldöttség menetelét zokon veszi és a miatt nagyobb mérvben neheztel, mint ez, a fölmerült körülményekből ítélve, gyaníthatott volna.

Hogy a Tisza-kormánynak a czeplédi küldöttség ténye és annak célja roszul esett, azt nem csodáljuk; de hogy rendőri intézkedésekre lett volna szükség, minthogy senkinek sem jutott eszébe a rendet és közcsendet megzavarni és megháborítani, ezt semmiképen el nem ismerhetjük.

Hogy a kormány a czeplédi küldöttség eszméje miatt neheztelt, ezen nincs mi csodálni való; mert hisz mi jelentősége volt a czeplédi küldöttségnek?

A czeglédiek úgy, mint egész Magyarország, látják és érzik az ország veszélyes helyzetét, látják napról-napra az ország hanyatlását és a több oldalú veszélyek összetornyosulása által a válságos percz közeledését. Ily körülmények közt a honpolgároknak először is ösztönszerűleg az ország kormányára kellene függeszteni szemeiket és ettől várni a hon megmentésének eszközeit. Ámde, sem a czeglédiek, sem Magyarország népe általában a Tisza-kormányban nem ismerik fel azon férfiakat, kik abbeli reményöknek megfelelni képesek lennének. Mi volt természetesebb, minthogy azon férfiura fordították tekintetüket, kinek a multban világított fénye még élénk emlékezetében van a nemzetnek és a ki iránt a nemzet örök hálára van lekötelve és a ki a távolban élve, a lefolyt tiz év alatt időről-időre száműzetése sivatagjából több levelet küldött a hazába, melyekben a nemzetet figyelmeztette az örvényre, mely felé halad, előre megjósolván a bekövetkezett veszélyeket és kijelölve az utat, melyen biztosan haladni lehessen.

E férfit, KOSSUTH LAJOS-t, a jóltevő gondviselés, a magyar nemzet geniusa Olaszország távol eső vidékén, Baraccone magányában nem csak életben, hanem jó erőben, egészségben és fényes tehetségének teljes birtokában fentartá és megőrizé.

A czeglédi küldöttség menetele tehát azt jelentette, hogy a czeglédiek és velük az összes magyar nép nem bizik a kormányban és nem várja tőle, hogy az ország hajóját a tornyosuló fellegek által jósolt vész közepette biztos révparthoz vezérelhesse és keres más embert, kit arra képesnek hisznek, kinek kormányára bizalommal tekinthet és ezt KOSSUTH LAJOS-ban találja föl, ki a jelen kormánnyal sok tekintetben ellentétben álló és minden tekintetben igen eltérő kormányzati politikát vall, a mely politikát a magyar nép helyesel és elfogadtatni kíván.

A nemzet e kívánatának a czeglédi küldöttség adván kifejezést, nem csodáljuk, hogy a Tisza-kormány mindent elkövetett, hogy a czeglédi küldöttséget elszigetelje és a nemzet bármely részének a küldöttség missiójával való azonosítását vagy rokonszenvének nyilvánítását megakadályozza; mert ha Czegléd csak maga vélekedik úgy, hogy Magyarországot jelen válságos helyzetében egyedül KOSSUTH képes megmenteni, ez még nem volna oly nagy baj, mintha Czegléd kezdeményezése mellett az ország sok vidékének népe annak nézeteit és missióját tüntetve a magáévá teszi.

Minthogy a budapesti két egyetem ifjúsága az ország minden részéből a tudomány és műveltség székhelyére összeseregelve, az ő

hozzájárulásuk nem egyes vidék, hanem az egész ország értelmiségének ifjúsága által a nemzet tüntetését jelenti.

Mindez megmagyarázhatja azt, hogy a Tisza-kormány nem szívesen vette a czeglédi küldöttség utrakelését és annak a két egyetemi ifjúság általi fogadtatását; de ez azért nem igazolja azon rendőri intézkedéseket, melyek azonfelül, hogy a személyes szabadságot mélyen sértik, nem szolgáltak egyébre, mint arra, hogy botrányt idézzenek elő ott, a hol különben botránynak még csak nyoma sem volt. A rendőrségnek minden alkotmányos jogi államban az a feladata, hogy a zavarokat, a rend és közcsend megháborítását az egyesek személye vagy vagyonbiztonsága ellen irányzott merényleteket megakadályozza s minden embert óvjon meg a kártól; de ne akadályozzon senkit oly műveletekben, melyek a köztörvénybe nem ütköznek és senki jogait nem sértik, vagy szabadságát nem korlátozzák.

A MEGÉRKEZÉS, BEVONULÁS ÉS FOGADTATÁS.

Czegléd város választó polgárainak küldöttsége az előleges megállapodás szerint jan. 20-án délben érkezett Budapestre az osztrák államvaspálya vonatával. Fogadására az egyetemi ifjúság 33-as bizottságán kívül roppant számú néptömeg gyülekezett az indóházhoz, melynek egy része, különösen egyetemi hallgatók, a Szabady-kávéházból kiindulva és utközben a sokaság által folyton nagyobbodva érkezett ki.

A pályaudvar és az az előtti tér el volt lepve. 11 óra után a vonat megérkeztének ideje közeledvén, perczről-perczre nőtt a közönség száma és állásokat foglalva, főként a bejáratok körül, várta a küldöttséget.

Azonban a fogadtatás nem oly simán folyt le, mint azt bárki gondolta volna, mert a rendőrség, mely tegnap oly váratlanul letépdeste a küldöttség fogadtatására felhívó proklamációkat, ma még jobban beleavatkozott a fogadtatás ügyébe. S egy botránynyal gazdagabb lett a Tisza-aera alatt Magyarország alkotmányos története.

Alig érkezett meg a 33-as bizottság az indóházhoz és alig helyezkedett el a több ezerre menő tömeg, mikor megjelent nagyszámú rendőrök élén *Thaisz* főkapitány s megkezdte brutalitásainak sorozatát, legényeinek segedelmével hol ököllel, hol hazugsággal, a mint épen kedvezőbbnek mutatkozott.

A nép, mely a bejáratok körül már megérkeztek látott ácsorogni néhány lovas drabantot, ekkor jött rá, hogy azok nem a rendes vonatok megérkeztek naponkint kiküldetni szokott rendőrök, hanem kettőzött számú előcsapatok azon hadhoz, melynek homlokán a vonat érkeztenek idejére Thaisz is előkerült.

A rendőrök a tömeg közé nyomulva azt többfelé oldalt s hátranyomták. Beszédükből ki lehetett venni, hogy a küldöttség nem a rendes kijáraton volt jövendő, hanem az állomás egy oldalkijáratán, mely hir elterjedésére az e közben óriásivá növekedett néptömeg a mondott hely felé rohant és a rendőrség visszatartása daczára is, ott sorakozott a bejárásnál.

A vonat megérkeztenek pillanata mindinkább közeledvén, a kijáras külső kapujánál lovas rendőrök, belül az udvaron gyalogosok állották el az utat. Eleinte egyenkint beeresztették a bérkocsikat, lévén Thaisz Elek terve az, hogy a küldöttséget szép szóval ráveszi, hogy a vonatról leszállva kocsikba üljön s hajtasson a városba, nem fogadva el az egyetemi ifjuság küldöttségének üdvözlését sem.

Végre a várt vonat megérkezett.

A küldöttség, melynek tagjai nagy része tisztos öszfejű férfiakból állt, kiknek célba vett utazása az emberi szív legnemesebb érzelmei által sugaltatott.

Képzeltető, mily megütközéssel vette észre, hogy a fővárosi rendőrség olyformán fogadja őket, mintha egyenesen utonállók közé kerültek volna.

A 33-as bizottság tagjainak egy része elszakadt a többiektől. Ezekre, a mint a küldöttség kifelé indult, rázárták a kaput és ott tartották őket közel fél óráig, körülvéve rendőröktől s előbb ki nem eresztették, míg csak a czeplédek nem értek a «Hungáriá»-ba. Ezeket, mielőtt elindultak volna, Thaisz fölszólítja, hogy mellőzve a testületi bevonulást, üljenek az odarendelt bérkocsikba és hajtassanak a városba. Azt hitte, ezzel diplomaciai tapintatát hizlalja meg, tuljárva a küldöttség raffinirozatlan észjárásán.

Ennek tagjai azonban egyszerűen kijelentették, hogy együtt jöttek, együtt mennek és pedig gyalog, a mint t. i. szoktak járni a szegény emberek, akik sem az államot nem lopják, sem uzsoráskodással a pénzt nem csalják, hanem a két kezök keserves munkájával keresik a kenyerüket.

S a menet megindult.

Azonban a kinos jelenetek csak most fejlődtek ki.

A lovas drabantok, mintegy 40-en és még több gyalog rendőr az

indóház előtti gyárutcza, az ujbpesti ut és a mellékutak kijáratait elfoglalva tartották; viasszaszorították a tömeget és a kocsikat, és meggátolták a közönséget a küldöttséggel érintkezni.

Egyszerre egy hang KOSSUTH nevét kiáltotta el s arra mint a végigcsikázó villám hangzott el az ezer meg ezernyi nép ajkán a szó: «Éljen KOSSUTH LAJOS.»

Az éljenzés ismétlődött és nem akart szünni. A méltatlanul megtámadott közönség felizgulva továbbcsáttatását követelte s a kép most már tüntetésszerű jelleget öltött. A kifakadások egymást érték s a rendőrséggel többen összeszólalkoztak.

A küldöttség e közben a kapuban vesztegelt. A 33-as bizottság tagjait a pályaudvar egy terén körülzárva tartotta a rendőrség. Míg végre a küldöttség, a néptömegtől összeszorítatva, lassanként megindult befelé a városba.

E pillanatban égis ható éljenzés támadt ismét, mely hangzott még, mikor az ut tulsó felén gyors ügetésben elvonult a király kocsija. A nyílt kocsiban ült a király, polgári öltönyben, czilinderben, oldalán a főhadsegéddel.

A véletlen hozta úgy, hogy épen arra ment vadászatra Ujbpest felé.

A kocsi elején ülő rendőr tollas kalpagja hamar észrevétette az udvari kocsit és abban a királyt, kit a nép és a küldöttség tagjai levett kalappal s éljennel üdvözöltek.

Utána jött négy fehér ló által vontatott zárt kocsiban a királyné, kit a czeplédiek észrevéve, többszörös nagy éljenzéssel és a kalapok levételével üdvözöltek, a miben az összecsoportosult nagy sokaságu nép is részt vett s az üdvözlésre viszonzásul a kocsi némileg csillapította menetét és mintegy 10 lépésnyire lassabban hajtatott.

Ezután a küldöttség ismét tovább indult. Orbók Mór, a 33-as bizottság elnöke másodmagával kiszabadulva a rendőrök körmei közül, szintén a menethez csatlakozott. A «London» szálloda előtt ez megrendezkededett és elül Czepléd város zászlójával szabályos sorrendben vonult végig a vácziut hosszában a városba.

20 lovas rendőr körülzárva tartá a czeplédieket, nem engedte a többi közönséget hozzájuk csatlakozni, s *rendőri kíséret alatt mentek a czeplédiek* a «Hungáriá»-ba. A mint elindultak, zenekar állott élökre, de tiz rendőr körülfogta a zenekart, nem engedte játszani és tova kísérte. Az utczákon hullámszott a közönség, mely koronkint zajosan éljenzett.

A küldöttség tagjai vörös fehér tollat viseltek alkalmi feliratu

zöld levéllel. Összesen 114-en voltak. Nyomukban a több ezernyi nép és a rendőrök.

Igen is: rendőri fedezet alatt kísértette a fővároson végig Tisza Kálmán magyar miniszterelnök meghagyásából Thaisz Elek főkapitány Czepléd város legjelesebb polgárainak azon száztizennégyét, a kik *e város zászlójával*, e város megbizásából, élükön a polgármesterekkel indultak el látogatására s tiszteletére egy magyar embernek, a kinek a magyar nép örökös hálával tartozik, ki őket szabad föld szabad birtokosaivá s mindenkivel egyenjogu honpolgárokká tette.

A menet rendben vonult a «Hungária» szálloda felé. Mint ahogy eleinte kivonult s maga tartotta fenn a rendet a 33-as bizottság, oly kifogástalanul jutott a váczi-uton, a Deák-téren és a Deák Ferencz utcán végig a küldöttség a «Hungáriá»-ba.

Már akkor tömegesen állottak ott a rendőrök.

Miután a 33-as bizottság kezdeményezésére a «Hungária» első emeleti dísztermében közös ebéd volt tartandó, a küldöttség e terembe vonult fel.

És itt, a «Hungária» termében történt meg a 33-as bizottság részéről a küldöttség fogadása. A bizottságból csak 4—5 tag volt jelen. A többieket körülzárolva tartotta a hidegen a rendőrség künn az állomásnál s velök együtt számos üzletembert, kik épen dolgukban jártak a vasutnál.

A küldöttség a teremben elhelyezkedve, Orbók Mór a következő beszédet tartotta:

«Czepléd városa tisztelt küldöttsége! polgártársak!

Nagy örömmel értesültünk ama hazafias manifestatióról, melyet Czepléd város nemes polgársága a mély eszü és lánglelkü, legnagyobb hazafit, KOSSUTH LAJOS-t egyhangulag országgyűlési képviselőjévé kiáltotta ki. De annál leverőbben hatott reánk nagy hazánkfiának legutolsó levelében tett nyilatkozata, hogy szigoruan ragaszkodik azon korábbi elhatározásához, hogy jelen viszonyok közt a haza szent határát át nem lépheti. Már csüggedtünk, már csaknem reménytelenül esett vissza ifju lelkünk ama szomoru merengésbe, melybe a drága hon aggasztó sorsa előbb ejté, midőn tudomásunkra jutott, hogy önök, nemes polgárok, mégis réménykednek s személyesen keresendik fel a dicső férfit honfiu bu árnyékolta remeteségében, hazahívni őt honának és szerető népének megmentésére, mely csaknem három évtized óta nélkülözte őt, lángeszét a politikában, áldott kezét a tettek mezején, mely oly epedve várja őt, mint reményének utolsó istápját, mint prófétáját. Okulva önöknek, mint idősebbeknek és tapasztaltabbaknak

lelkes példáján, szikrát kapott a remény s újra lángra gyult lelkünkben. A lelkesültség eme szent tüze szólított ide minket, üdvözölni önököt, mint a közvélemény tolmácsolóit, mint a magyar nemzet létérdekeivel összefüggő missió bajnokait — a budapesti magyar ifjúság nevében. Nem politizáló ifjúság vagyunk mi, hanem a szomorú körülmények megtanítottak minket komolyan, mélyen gondolkozni, s azon nagy eszmék, az igazság fényétől körülragyogott tiszta elvek lánczolata, melylyel nagy hazánkfiának leveleiben találkoztunk, lelkünket egygyé füzte, az ige testté lőn, mint önök közt s e két identicus test egyesülése a közös lelkesültség magasztos egységében most nyert kifejezést. Megállítottuk önöket nagy utjokban, hogy hazafias fáradozásaikért tiszteletünkkel adózzunk, hogy azonos érzelmekkel telt sziveink egy szent harmoniában dobbanjanak össze, hogy a budapesti magyar ifjúság üzenetét — a hon atyjához — átadhassuk, s hogy egyesült szívvvel, egyesült lélekkel kiálthassuk még egyszer, de nem utoljára: Éljen KOSSUTH LAJOS!»

Orbók beszédére Czegléd polgármestere, *Bartha Ferencz* válaszolt röviden, megköszönve a szives fogadtatást.

Bartha Ferencz a polgármester némely intézkedések megtétele végett, a küldöttség elindulását megelőzőleg, a reggeli vonattal indulván el, már 8 órakor a fővárosban volt. És értesülvén a rendőrség némely intézkedéseiről, Thaisz főkapitányhoz ment, őt biztosítandóarról, hogy a küldöttség, a mily tisztos járatban van, oly tisztességes emberekből áll és ő magára vállalja a felelőséget az iránt, hogy a küldöttség tagjai által legkisebb rend- vagy csendháborítás elkövetetni nem fog.

Thaisz kapitány azonban ezzel be nem érte s azt kívánta Barthától, hogy ő arra nézve is jótállást vállaljon, hogy a budapestiek részéről nem fog semmi rendetlenség vagy kihágás elkövetetni. Mire a czeglédi polgármester természetesen nem vállalkozhatott, megjegyezvén, hogy Czegléden ő jól áll a czeglédiekről, sőt még Budapesten is; de hogy a fővárosiakra nézve a jótállás nem őt illeti.

Ezután a küldöttség a függetlenségi körbe vonult, hol a függetlenségi párt országos képviselői egy része jelen volt.

Miután azonban az eredeti programm megtartását a rendőrség előzetesen lehetetlenítette, a függetlenségi körbe se ment a küldöttség testületileg, csupán úgy, hogy egyszerű tisztelgés végett: a ki akart, elment, a ki pedig nem akart, az elmaradt. A 114-ből elmentek száz-tizenegyen.

A függetlenségi párt képviselői, tekintve már magát a küldöttség alakulását, ezt egyáltalában nem akarták pártszempontból tekin-

teni s annak pártjellegét adni. Ők szívesen átengedték a kör helyiségét a küldöttség Budapesten mulatása idejére, de nem azért, mintha a küldöttséget és annak missióját saját pártjuk kizárólagos kifolyásának tartották volna, hanem egyedül azért, mert az egyetemi ifjuság 33-as bizottsága által fölszólítottak, hogy helyiségüket a czeplédi küldöttségnek találkozási helyül átengedjék.

Valamint a czeplédieknek magoknak, úgy másnak sem jutott eszébe e küldetést egy párt érdekében kizsákmányolni. A küldöttség vezetője, Bartha Ferencz ur soha sem tartozott a függetlenségi párt-hoz. A küldöttség szónoka, Dobos János ur pedig mindenkor televér kormánypárti ember volt. A tagok legnagyobb része a függetlenségi párthoz tartozott, no, de ez Czepléden másképen nem lehet!

Azután a küldöttség a párt jelenlevő tagjaival együtt visszatért a «Hungáriá»-ba, a közös ebédre.

TÁRSASEBÉD A „HUNGÁRIÁ”-BAN.

A 33-as bizottság a «függetlenségi kör» helyiségében egyesülve a czeplédi százas küldöttséggel — 2 órakor példás rendben vonultak a «Hungária» nagy disztermébe, hol a lakoma $1\frac{1}{4}$ órakor — mintegy 300 résztvevő jelenlétében kezdetét vette. A 300-ra terített asztalok azonnal elfoglaltattak s a még jelentkezőknek mellékasztalokon kellett teríteni. Nagy számmal volt képviselve az egyetemi ifjuság, a fővárosi polgárság pártkülönbség nélkül, a fővárosban lévő képviselők közül azonban csak a függetlenségi képviselők voltak jelen. A társaság — Thaisz botrányos beavatkozása daczára — nagyon élénk, jó kedvű volt és midőn a cigány-zenekar a Rákóczy- és Kossuth-indulót ráhuzta, a jelenvoltak viharos tapsokkal fogadták. Az egymás után következő alkalmi s ismert nótákat a közönség nagy élvezettel hallgatta, miglen az egymást sűrűn követő fölköszöntések kezdetüket nem vették. Az első poharat *Orbók* Mór, a 33-as bizottság elnöke emelte «első Ferencz József dicsőségesen uralkodó királyra, mint a legelső magyar emberre, ki fenséges magaslaton ott áll mint népünk vezére és védszelleme, kívánva, hogy sokáig éljen». E felköszöntés zajos éljenzéssel fogadtatott.

Utána *Barabás* Béla 2-od éves joghallgató így szólt:

«Tisztelt uraim! Hazám érdemdus polgárai! Gyöngének érzem magam, midőn a nekem jutott szerencse folytán azon férfiuról emlékezem, ki jellemnagysága s lángoló hazaszeretetével a kor fölé emel-

kedett, s kiért minden magyar szív epedve sóvárog. Főlemelem tehát gyenge szavam, hisz a fiókveréb előtt sincs elzárva az óriási léghtar, hogy a magasan szárnyaló sas felé röpködhessen.

Az istenség egy titokteljes forrásából származik az az édes érzelmár, mely előnti a magyar ember egész valóját, ha a szabadság, testvériség és egyenlőség magasztos eszméi hangoztatnak; ezen felül áll ama lélekemelő s elragadó lelkesedéssel telt érzelem, midőn a szabadság, testvériség és egyenlőség magasztos eszméinek a hosszú századok folyamán egy geniusa akad, ki hirdeti az emberiség e boldogító tanát, ki hatalmas szózatával áthatja a sziveket és veséket, ki az elnyomott nép zsarnokainak fejére dörghi e szózatot: hazát a népnek, melynek honja van, jogot a népnek, melynek joga van! Igen, varázs-érzelem kél ekkor a szivekben s tette feszülnek az izmos karok.

A magyar nemzet századokon át az elnyomatások nehéz kinját viselte, meg voltak kötve szárnyai, tétlenül feküdt a despoták lábainál, csak a költő sóhajtott föl keserűségében, hogy jönni fog, ha jönni kell. És jött is. Az idők vésteljes komor fellegeiből lecsapott az 1848. év villáma s a magyarok istenének dicsfénytől övezve ott állott KOSSUTH LAJOS, a nemzet geniusa, tartván egyik kezében a szabadság, testvériség és egyenlőség fölírással az igazság könyvét, a másikkban pedig a nemzet védelmező kardját s fölébredt az alvó oroszán, azután bámulta a világ a magyar hősiességét. Oh! dicső volt ekkor élni, dicső volt meghalni!

Tisztelt uraim! Ha hazánk és nemzetünk jelenlegi helyzetét és állapotát tekintjük, önkénytelenül egy jobb jövőért sóhajtunk föl s epedve keressük az utat, a módot, hazánkon segíteni. Aggodalmunkban mindjárt ott akadunk meg, hogy férfiakra van szükségünk. Igen, férfiakra, kik a hazát szívökben hordozzák, kik meg tudják szerezni s fentartani azt, a mi e szegény nemzetet joggal megilleti. Epedő szívvél s a hazafiui lélek leghőbb óhajával nézünk szét e hazában, de vizsgálódásunk nyugtot nem talál s tekintetünk a hármass bérce és négy folyam határán túl ott állapodik meg, hol csendes magányában elvonulva éli öreg napjait a legnagyobb magyar, a magyar nemzet szabadságának megalapítója.

Czegléd város derék polgárait illeti az érdem, kik határtalan lelkesedéssel őt képviselőjükké választották, visszahozni akarván őt, drága kincsünket e hazának, e nemzetnek, melynek annyira szüksége van reá. Az egész magyar nemzet osztatlan lelkesedéssel karolta fel a magasztos eszmét, az öröm határtalan volt, az édes remény biztatott. Biztatott, de nem sokáig, megirta az öreg a hazafiui fájdalom leg-

keserűbb érzetével, hogy nem jó haza, emlékeztetett bennünket az adott szó szentségére. Ez lever minket s az aggóató honfiui szív fájdalmát csak növeli.

De nem! a reménység egy utolsó sugara dereng még felénk!

Azt mondják, hogy az ifjui képzelet merész szokott lenni. Megengedem, de azért nem mulaszthatom el azon lélekemelő kép, azon magasztos jelenet rajzolását, mely jelenleg lelkem előtt elvonul.

Egy méltóságteljes ősz alak áll előttem a haza iránti fájdalom növelte fehér szálakkal, tiszteletet parancsol a nyugodt arcz, szemében a honfiui fájdalom s a szívet átható édes öröm sajtolta csillogó könyekkel, ő a magyar nemzet geniusa, övezve a szabadság, testvériség és egyenlőség nymbusával. Körülötte csoportosulnak az édes magyar hazának tösgyökeres romlatlan szívü gyermekei, megindult szívvel esdő tekintetet vetve a látni vágyott nagy hazafira. A szónok elragadóan tolmácsolja az egész nemzet osztatlan hő vágyát és óhaját. És ekkor, uraim, midőn a szív a maga természetes varázserejével szól a szívhez, igen, akkor képzeli el fiatal lelkem azt, hogy az adott szó szentsége óriási tusát fog vívni a lángoló hazaszeretettel s talán a nemzet örömrivalgása fogja viszhangozni az utóbbinak győzelmét. Adja isten; ugy legyen!

Most pedig a budapesti egyetemi ifjuság nevében poharam emelem a nagy férfura s kívánom, hogy a magyarok istene szerető apánkat KOSSUTH LAJOS-t sokáig, sokáig éltesse. Éljen!» (*Hosszan tartó lelkes éljenzés.*)

Dobos János czeglédi reform. lelkész felszólalásában a küldöttség célját fejtegette s panaszosan fölemlítette, hogy mint fogadtattak a fővárosban a rendőrség által.

Németh Albert: Uraim, Czegléd város 100-as küldöttségének tagjai, összesen s fejenként szólok az urakhoz!

Van egy latin klasszikus mondat, mely így szól: *scpe peregrinis propius accedere regnis — profuit et patriae consulere inde sue.*

Ennek valóságát tapasztaljuk legnagyobb hazánkfia számkivetésében, szenvedéseiben, sőt tetteiben. Ugyanis az 1867-ki országgyűlés folyama alatt így irt ő: «a magyar ellenzék a részletek közé sodortatva, a fáktól nem láthatja az erdőt, bizonyos távolban kell állani, hogy a természet nagy alakjainak konturjait (körvonalait) kivehessük. Egy nemzetest ily nagy alak és én elég távolból nézem, hogy romlottságának konturjait fölismerve, honszerető szívem kétségbe essék».

És ugy-e, hogy azért még sem esett kétségbe; mert a 67-es bizottság munkálkodása közepette fölemelte intő szavát, a midőn

Deák Ferenczhez intézett levelében azóta keserűen valósult jóslatával figyelmezteti és kéri öreg barátját, hogy az engedmények terén tovább egy lépést se menjen, mert a ki egyszer a meredélyen lefelé indult, annak megállapodni többé nem lehet. Figyelmezteti e nagyfontosságú levelében mindazon irtózatos következményekre, melyek nemzeti létünket fenyegették és melyek önálló állami életünk megsemmisítésével oly keservesen valósultak. (*Igaz! Ugy van!*)

Nemde, hogy megírja, hogy az öngyilkoló szemfényvesztés szomorú parodiája az, hogy állam és ország két külön fogalom s hogy egy nemzet élhet, bár az ország maga megszűnik állam lenni!

Nemde hogy megírja, hogy a mely nemzet hadügyi, pénzügyi és külügyi képviseltetésében szabadon nem rendelkezhet, annak állami léte csak pusztá hang (*Fölkiáltások: Ugy van!*) s hogy képtelenné válik egyszersmind arra is, hogy kereskedelméről s pénzügyéről, szóval: anyagi fölvirágzásáról valaha önállólag rendelkezessék! (*Igaz! Ugy van!*)

S mindezeket így fejezte be: «Félek, félek — ugymond — hogy Magyarország áldozatul fog esni a legelső válságnak, melyet az osztrák particuláris érdekek előidézni fognak». (*Helyeslés. Ugy van!*)

És ime, uraim, most hol állunk?

Nyolcz év alatt a hatodik kormány vezeti Magyarországot ügyeit és a mit az öt érinteni nem mert, a hatodik tette semmivé! (*Zajos fölkiáltások: Ugy van! Igaz! Gyalázat!*)

Valljuk meg őszintén, nem szégyenteljes kigunyolása-e egy független, felelős miniszteriumnak azon alárendelt szerep, melynek elvállalása minisztereinket oda kényszeríti, hogy hetenként, mint az Orbán lelke, Bécsbe szaladgáljanak? (*Fölkiáltások: Bizony az!*) És nem kétségbeejtő megalázása-e Magyarország országgyűlésének, hogy miniszterei az osztrák bank intézői és szenáljaitól függnek, holott ezekkel szóba állaniok sem kellene? (*Ugy van!*)

És hogy mindezek valóban siralmas dolgok, melyeknek csattanós kifejlődését látom az önök itt létében s utrakelésében. Mert hogyan és kitől várjunk egy nemes föllobbanást, midőn épen a jelen kormány volt az, mely az utolsó tördőfést adta a közvélemény leghevitatottabb s legerősebb organumának, a megyei és városi törvényhatósági rendszernek? Tudjuk, hogy ezek évenként csak két rendes közgyűlést tartanak. Ezek tehát nem nyilatkozhattak. A közigazgatási bizottság tagjai — a tisztességes kivételekkel — nem törődnek Magyarország közügyeivel; mert a kir. ügyész, az adófölügyelő, tanfelügyelő, postamester és távirász, vagy pláne maga a főispán soha

sem fog önállólag fölszólalni, mert bizonyára nem Magyarország államéletével, hanem inkább a maguk fizetésével bibelődnek; de ha nem szereti fizetését, így bizonyára a méltóságban ugyan kevés a dicsőség, hanem jobban esik a fizetés, ura, mestere ellen felszólalni tehát nem fog, mert vége lenne a hivatalnak és így a legjobb meggyőződés mellett is hallgatásra van kárhóztatva. (*Helyeslés.*)

Itt vannak tehát önök előttünk, uraim, a történetek ellenében egy nagy élő tiltakozás! Önök ma nem Czepléd városa, de egész Magyarország népe közérzetének hirnökei.

Csak kétszer pihen le a nap, mielőtt önök a nagy számüzött előtt állandnak. És ha majd ötet színről színre látják és ő nagy sas szemét, melyben Magyarország minden bánata és annak kevés reménye tükrözik — önökön végig-végig jártatja és majd ha a hazafiúi bánat és sziv fájdalma könnyező szemein keresztül tör utat: jussanak eszökbe ama temérdek zaklatások, sanyargatások és a fonák kormányzási rendszerek sanyargatásaival most a legközelebbi órákban önökön elkövetett ama gyalázatos merénylet, melyet a jelen kormány az ország szívében, itt a főváros utczáin az egyéni szabadságot arczul verni nem iszonyodott. (*Fölkiáltások: Gyalázat!*)

És ha mindezeket elpanaszolják, a mint tudom, hogy tenni fogják, mondják meg a nagy számkivetettnek, hogy siessen haza, mert a keserűség pohara csordultig tele van; mert a magyar nép ő utána mint megváltója után sóvárog. A mint irva van:

Kit a nép nyelvén dicsőit ima s magasztal ének,
Üdvöt, áldást nagy, dicső, szent nevének!

(*Eljenzés.*) Mondják meg neki, hogy jöjjön, mert a trónnak bátor és őszinte tanácsadóra van szüksége, ki mint tapasztalt és jó orvos a keserű szerrel lép a beteghez, hogy meggyógyítsa a bajt, mielőtt az gyógyithatlan járványnyá el nem fajult; nem pedig, mint a korona eme gyarló két kulacsos tanácsosai, a kik mint farkcsóváló macska a bécsi mézes tálok körül nyalakodnak (*Nagy tetszés.*)

Mondják meg neki, hogy a tespedés és elfásultság szülte kétségbeeséstől csak egyedül KOSSUTH LAJOS képes az összes nemzeti életet még egyszer áldozatkészségre és hazafiúi nagy tettekre ébreszteni.

E hitben és e reményben kívánom, hogy a nemes küldetésében megindult 100-as küldöttség tagjait a gondviselés útjában és jöttében, erőben és egészségben vezérelje. (*Hosszan tartó eljenzés.*)

Bartha Ferencz polgármester tudatá ezután, hogy hozzá, mint a küldöttség vezetőjéhez Arad város polgáraitól egy távirat s Budapestről egy névtelentől egy költemény érkezett. A távirat így szól:

«Üdvözölve a hazafiak legnagyobb hazafiát, KOSSUTH LAJOS édesatyánkat, áldás és szerencse kísérfje utjukat. KOSSUTH-ot tisztelő aradi polgárok nevében

Barabás Péter.»

Mezőturról pedig ugyanezen alkalomból a következő távirat érkezett:

«Mi alólirt mezőturi lakosok szivünkben, lelkünkben Czegléd-város és az egyetemi ifjuság küldötteihez csatlakozunk. Éljen KOSSUTH LAJOS! Éljen a török nemzet!» Következnek az aláírások.

A névtelen költemény így hangzik:

Kossuth nóta.

KOSSUTH LAJOS gyere haza,
Int az idő, hiv a haza,
Dicső apánk! Esdve kérünk!
Légy még egyszer vezérünk.

Esdve kér a szegény Haza,
Mindnyájunknak édes anyja.
Ha haza jössz . . . összetartunk,
Rozsdaette ősi kardunk
A szegről majd leemeljük,
Élét is majd csak kifenjük
Ugy szállunk ki a csatára —
Hazánk üdve és javára.

Jer, jer hamar, ne késs tovább,
Enyhítsd a nép nagy nyomorát,
Benned van csak reménye,
Te vagy annak szemefénye,
Esdve kér a szegény Haza,
KOSSUTH LAJOS gyere haza!!

Simonyi Ernő: Értesülve arról, hogy Czegléd város polgárai egy 100 tagból álló küldöttséget menesztenek a Kárpátok lábainál elterülő rónáról, Czegléd városából, az Alpések tövében fekvő Baracconeba, a budapesti két egyetem polgárai megragadták az alkalmat, hogy Czegléd város küldöttségét elindulásuk előtt rokonszenves fogadtatásban részesítsék, hogy ne csupán a maguk és városuk szerencsekívánatait vigyék el, hanem vigyék el az ország minden részéből összegyűlt egyetem polgárainak, valamint az itt jelenlevő minden ügybarátnak rokonszenves és határtalan tisztelete nyilvánítását. Emelem poharamat a két egyetem lelkes ifjúságára.

Midőn a küldöttség elmenetelének híre ment, erre nézve a napi sajtóban különféle megjegyzések tétettek, melyeknek mindegyike az illetők saját pártállása szempontjából magyarázta annak értelmét.

Uraim! A mi a küldöttség missióját illeti, erre nézve tökéletesen egyetértek Németh Albert t. barátommal, ki azt mondá, hogy a magyar nép csak kötelességét teljesíti, midőn önzés nélkül leróvja tiszteletét, hódolatát a nagy hazafi előtt, kinek a magyar nép iránt határtalan érdemei vannak.

Midőn KOSSUTH LAJOS-nak a czeplédiekhez irt levele megjelent, voltak lapok, melyek alig titkolható kárörömmel hirdették: ime, KOSSUTH megmondotta, hogy ő többé soha haza nem jön. Az egyetemi itjuság előttem szólott egyik tagja hivatkozott arra, hogy KOSSUTH szavának áll, szavát meg fogja tartani.

Én is azt hiszem, uraim, mert én úgy ismerem KOSSUTH-ot, hogy ő szavát meg fogja tartani; de ép azért, mert úgy ismerem, hogy szavát meg fogja tartani, jót állok érte, hogy akkor, mikor a hazának szüksége lesz rá, midőn mód nyújtatik neki arra, hogy a hazának vészteljes, válságos perczeiben haszonnal működhessék az ország javára: akkor, igenis, adott szavát be fogja váltani és haza jön. *(Viharos helyeslés.)*

T. Barabás egyetemi polgár ur sokkal fiatalabb ember, hogy sem személyesen emlékeznék arra, a miket KOSSUTH a multban mondott.

Vannak itt többen, kik még emlékeznek azon időre, midőn az 1839—40-iki országgyűlés közbejárásával kiszabadult a fogságból, melybe az önkény és egy szolgálalkü biróság ítélete által elzárattott. Midőn a börtönből kiszabadult, Pestmegye termében fényes beszédben megköszönte a részvétet, melylyel a megye megszabadításához hozzájárulva, irányában tanusított, megköszönte azon részvétet, melyet Pestmegyének követei az országgyűlésen irányában kifejtettek. Ezen beszédében a többi közt azon varázs-szavakkal, melyeknek ő mestere, melyeknek egyedül ő tudott kifejezést adni, ezeket mondá: «Isten óvja meg a nemzetet, isten óvja meg ezen tekintetes vármegyét minden gonosztól; de ha elkövetkeznének oly viszontagságok napjai, melyekben e honnak, melyekben e megyének szüksége lenne férfiakra, férfiakra, kik tegyenek és áldozzanak mindent, mit ember becsülhet ez életben: vagyont, családi örömet, szóval: mindent a mit a meleg sziv szeret, és a mi mindennél nagyobb, még becsületet is, hálás emlékemben elfelejteném erőtlenségemet én, ki egyike vagyok a leggyengébbeknek: versenyre kelendek a legerősebbekkel, nem hirért, nem dicsőségért, hanem versenyre kelendek tettben és áldozatban a nemzetért és e megyeért».

Mivel KOSSUTH szavát tartó ember, meg fogja tartani ez ünne-

pélyes fogadását és ámbár elismerem, hogy szavát és ígéretét már egy izben fényesen beváltotta, ő nem fog fukarkodni lánglelke fényes tehetségeivel ezután sem és újra is beváltandja ígéretét, melyet Pestmegye termében tett, beváltani fogja akkor, mikor elkövetkeznek a viszontagságok napjai, melyekben a honnak szüksége lesz férfiakra, kik tegyenek és áldozzanak mindent, mit ember becsülhet az életben.

De, uraim, gondoljuk meg, jogosítva vagyunk-e mi KOSSUTH-ot fogadására figyelmeztetni és őtet a nagy áldozat hozatalra szólítani; mert ő nagy áldozatot hoz akkor, mikor Debreczenben 1849-ben ünnepélyesen fogadott esküjét félretéve, enged a nemzet hívásának és a haza vészteljes perczeiben annak megmentésére haza jön, mert őt egy előbbi fogadás, melyet egy utóbbi fogadás meg nem gyengithet, kötelezi arra, hogy akkor, ha elérkeznek azon viszontagságok napjai, melyekben a honnak szüksége lesz oly férfira, mint ő, áldozatot hozzon a nemzet megmentésére?

Ez nagy áldozat! Szavát tartó ember előtt nagyobb áldozat nem lehet, mint midőn arra kéri, hogy kimondott elvét félre tegye, teljesítse előbb vallott fogadását.

De, uraim, engedjék meg, mert hisz én nem azért szólaltam föl, hogy bárkinek is hizelegjek s azért kénytelen vagyok kijelenteni, hogy a nemzet nem teljesítette kötelességét. (*Zajos fölkiáltások: Ugy van! Igaz!*)

Igaz, hogy most fölajdul az egész nemzet pártkülönbség nélkül, mert látja, hogy a haza rettenetes bajban van, sőt a legmegátalkodottabb kormánypárti emberek is beismerik, hogy nincs más ember, mint KOSSUTH LAJOS, ki Magyarország baján segíthetne.

De, uraim, ez nem elég! Hanem teljesítette-e a nemzet azon kötelességét, mely őtet megilleti, mert csak akkor lesz jogosítva fölszólítani KOSSUTH LAJOS-t, hogy ő is teljesítse fogadását? (*Fölkiáltások: Ugy van!*)

A magyar nemzet 1848 óta sok viszontagságon ment keresztül. Az 1867-ki kiegyezés egyike a sok téves lépéseknek és ennek megbocsáthatlan bűne azon kormányzati rendszer, melyet a kiegyezés megállapított, és a mely mellett Magyarország meg nem élhet. A tíz évi tapasztalás eléggé bizonyítja, mennyire haladtunk azon örvény felé, melybe Magyarország államisága bele fog veszni, ha azt rohanásában valamely hatalmas kar föltartóztatni képes nem lesz.

De, uraim, azt az egyet tagadni nem lehet, hogy jelenleg legalább, habár egyes visszaélések történtek is, eddigelé a nemzet többségének alkotmányosan, országgyűlésileg kifejezett akarata teljesedett.

Ha a nemzet azt mondja, hogy az nem a nemzet többségnek akarata, engedjék meg, a nemzet nem teljesítette kötelességét; mert ha oly képviselőket küld az országgyűlésre, kika nemzet akarátát nem tolmácsolják hiven (*Fölkiáltások: Ugy van!*) ha a nemzet többsége azon meggyőződésben él, hogy Magyarország nagy bajban van, hogy Magyarország oly bajban van, mely életet vagy halált hozand rá, ha a nemzet többsége azon meggyőződésben él, hogy azon ut, melyen haladunk, nem vezethet a nemzet jólétének, a nemzet jövőjének biztosítására: akkor teljesítse a nemzet kötelességét, alkotmányos jogával élve, küldjön az országgyűlésre oly képviselőket, kik a nemzetnek e meggyőződését, akarátát, hiven fogják képviselni. (*Zajos helyeslés.*) Ha ezt meg fogja tenni a magyar nemzet, a magyar országgyűlés fogja haza hívni KOSSUTH LAJOS-t és föl fogja őt szólítani, hogy a hon megmentésére teljesítse előbb tett ünnepélyes fogadását. (*Élénk helyeslés.*)

Czegléd város küldöttségét a nemzet millióinak üdv és szerencsekívánata kíséri hosszú utjában; de Czegléd város, ha még oly lelkes és hazafias nagy város is, nem képezi egész Magyarországot.

Azt megengedem, sőt meg vagyok győződve, hogy a magyar nemzet millióinak érzelmeit tolmácsolja, midőn hazafias missióját teljesíti; de végre is csak Czegléd város nevében szólhat; de ha a magyar nemzet fogja KOSSUTH LAJOS-t haza szólítani, én meg vagyok győződve, hogy ő a nemzet fölhívásának engedni fog és haza jövend, nem hirért, nem dicsőségért, hanem haza jövend, hogy versenyre keljen a legerősebbekkel a nemzetért és annak jövőjének biztosításáért.

Emelem tehát poharamat a két egyetem polgárainak éltetésére, emelem azon egyetemi ifjuságra, mely nekünk ma oly fényes alkalmat nyújtott Czegléd város hazafias küldöttségét üdvözölni és megvendégségelni, kívánom, hogy az ur isten őket sokáig éltesse.» (*Hosszan tartó éljenzés.*)

Erre fölszólalt Kozma Gyula s így szólt:

«Uraim!

Azt mondá egyik előttem szólott barátom, hogy minden napnak meg van a maga fontossága és a legünnepélyesebb poharat ürítettévelünk. Én is azt mondom: megvan minden napnak a maga ünnepélyessége, de közelebbről megvan a mainak, midőn a haldokló Hunnia új életjelt adva magáról, országos örömmel tölti el kebleinket, noha az öröm mellett bőségesen kijutott az ürömből is, midőn alkotmányos ország fővárosán keresztülutazó békés polgártársainknak minden lépése megtételét a legundokabb rendőri fedezet mellett kell szemlél-

nünk. (*Zajos felkiáltások: Úgy van!*) — Nem a Thaisz uram sajátosságos vértzetű lovas és gyalog hadseregének akarom tulajdonítani a mai nap ünnepélyességét — ámbár nem tagadom meg tőlük, hogy annak emelésében igen is van érdemük, hogy mily eredménynyel, azt mindenki könnyen kitalálhatja; hanem igen is tulajdonitom Czepléd város tisztelt polgárainak, kik férfias elhatározással maradtak hivek az általuk oly tiszta meggyőződésből vallott elvekhez, és a kik most, — midőn alkotmányos életünk a legkétségesebb állapotok között vajdik — a nagy KOSSUTH-ban oly férfit választottak országgyűlési képviselőjüknek, kinek bölcsessége, államférfiúi tapintatossága képes csak Magyarországot a fenyegető örvény széléről visszatartani.

Szivemből kívánom, hogy minél több választó kerülete hazánknak csatlakozzék azon zászló alá, melyet Czepléd városa lobogtat, hogyha későre is, de láthassuk meg valahára a négy folyó és három hegy közt is az ígéret földjét . . . Szivemből kívánom, hogy hazánk és nemzetünk javára Czepléd város polgárai sokáig éljenek!!» (*Lelkes éljenzés.*)

Ezután *Dolpolszky* Lajos bölcsész a következő fölköszöntést mondá:

«Uraim, polgártársak! Nagy napot megülni jöttünk ide! Hazánk nagy fia KOSSUTH LAJOS, a legnagyobb magyarhoz zárandokoló czeplédi derék polgártársaink a nap hősei!

Van-e magyar, hazája üdveért s jóléteért epedő magyar, ki ne örülne s ne kívánná sikert a czeplédi választó polgárok missiójának?!

A testvéregyetemek ifjúsága az ő tiszteletükért rendezé e hazafias lakomát; az ő missiójuk szerencsés és sikerdus eredményeért emelték az előtttem szólottak poharaikat. De midőn felköszöntéseiknek teljesedésbe menését szivem mélyéből óhajtanám, alkalomszerűnek vélem, s ép azért el nem mulaszthatom, uraim! azon hős, derék testvérnemzetért emelni poharamat, mely a százados s testvérgyilkoló harczok után — reánk nézve a legnagyobb szükségben — önkényt nyújtá a felismert testvérnek vitézi jobbát őszinte kibékülésre.

A török nemzetet értem, uraim! mely nemzet akkor találta fel testvérét a magyarban, akkor ölelé hős keblére, midőn a szabadságáért s függetlenségeért élethaláltusát víva, a tyrannismus és barbarismussal a világosi catasropha után capitulálni kényszerült! . . .

Tudjuk, mily gyásznapok virradtak ekkor a magyarra. Vérben uszott a láthatár, vérben kelt, s abban áldozott is le a nap; fiainak, édes gyermekeinek vérében fürdött közös anyánk a haza,

jeleseink, dicső jobbjainknak kiirtásában kifáradt Haynau, a bakó! ... Senki sem emelt szót akkor az ádáz, a jogtipró ellen által lesújtott, megtizedelt, de azért meg nem tört magyar nemzetért!

A mivelt nyugat hallgatott s hagyta elvérzeni a magyart, mint hagyta egykor letiporni, szabadságban édes testvérünket — a lengyelt. Már maga a «magyarok istene» is megsokallá választott népének szenvedését, kibékíté tehát Jábakot Izsákkal, a magyart a törökökkel. — Nem kell elősorolnom a szives fogadtatást, miben a testvér török nép részesíté számüzött apáinkat, s hazánk volt kormányzóját — KOSSUTH LAJOS-t.

Tüzzel-vassal fenyegettetett a tyrannismus által, de ő megveté a jogtiprók dühöngéseit s a hontalanok kiadatását megtagadva, ritka vendégszeretetben részesíté számüzött apáinkat; nem kell elszámolni a jótetteket, mikben egykor, függetlenségünk bajnokait, a nagy Tökölyi Imrét s II. Rákóczy Ferenczet, a török részesíté.

Apáról fiura szállt a hagyomány; s mi, hála a magyarok istenének, élénken visszaemlékezünk a jótettekre, s a mi rossz volt, arra azt mondjuk: «régen volt, talán nem is igaz» — csak rágalom!

Én tehát, uraim! a török nemzetre emelem poharamat, kit «beteg embernek» csufolt a diplomacia, holott — tapasztalás bizonyítja, azon diplomacia sokkal betegebb ... Azon nemzetért, mely lerázva a nyügöző burkot, jelenleg alkotmányos és szabad, mint mi, sőt tán — igazat mondok — sokkal szabadabb, mint mi vagyunk! azon nemzetért, melynek hős sergei leverve a szabadság és alkotmányosságot lábbal taposó északi beteg colossus cerberusait, megmutatá Európának, hogy a civilisatiónak barátja, hogy — szóval — életképes. Nagyon is szemelőtt tartá Mithad pasa, a törökök nagy reformátora, KOSSUTH szavait, hazája reorganisatiójánál, hogy: «élni csak azon nemzet fog, melyben magában véve van életerő; kit nem saját életereje, hanem csak másoknak gyámolítása támogat, annak nincs jövődjé, az el fog enyészni a föld színéről!»

«Az ó világ intézményei eltűntek, nyügöző burkai lehulltak rólunk, s oly alkotmányos elvek birtokában vagyunk, mely az önöké is,» — mondá Szava pasa a magyar ifjuság küldötteinek a Bosporus partjain. Adja isten, hogy úgy legyen!

Hiszem tehát, uraim! hogy önöknek érzelmeit is tolmácsolom, midőn azt mondom: «éljenek, sokáig éljenek barátaink, testvéreink a derék törökök!!!» (*Hosszas éljenzés.*)

Egy budapesti polgár indítványozá, hogy a Konstantinápolyban időző egyetemi küldöttséghez rokonszenvü üdvözlő távirat küldessék.

Az indítvány közhelyesléssel elfogadtatván, a távirat a következő szövegben azonnal el is küldetett:

«A magyar egyetemi ifjuság küldöttségének Stambulban. A legnagyobb hazafi, KOSSUTH LAJOS-hoz induló czeglédi országgyűlési választó testület küldöttsége, úgy az annak tiszteletére összegyűltek üdvözlétüket küldik az egyetemi küldöttségnek és megbízzák, hogy az állam kormány feje, Midhat pasa ő fensége előtt fejezze ki a testvér török nemzet irányában táplált legforróbb érzelmeinket, s jelentse ki, hogy az esetre, ha a sors úgy fogja kívánni, a vitéz testvér-török nemzet a mi hálás magyar karjainkra mindenkor számíthat».

Nyujtó Pál: «Mélyen tisztelt honatyák s egyetemifjusági küldöttek! Mi, Czeglédváros polgárai teljesen tisztában voltunk nagycélú feladatunkkal, midőn tüzhelyeinktől eltávozáink. Tudtuk, hogy kicsoda azon nagy férfiú, kit látogatásunkkal megtisztelni óhajtunk. De, ha nem ismertük volna is soha, az itt felszólalt derék férfiak jeles ecsetelése elibünk varázsoltta volna őt. Ezen igaz s fényes jellemzések felmentenek engem, hogy KOSSUTH L. nagy hazánkfia ismertetéséhez csak egy szóval is járuljak: egyébként is úgy levén meggyőződve, hogy a «KOSSUTH» név egy oly fényesen tündöklő elsőrendű nap, mely nem szorult arra, hogy fényköréhez még én is vigyek egy igénytelen sugarat.

A mi pedig nagy feladatu útunkat illeti, őszintén mondhatom, hogy Czeglédttől mindenik község szíves fogadása által egy örömpohár adatott kezeinkbe. De ezen örömpohárba Budapesten, országunk fővárosában, hazánk szívében egy örömcsepp hullott; mert kiszállásunknál, az indóház mellett, alkotmányos érzelmű királyunk szeme láttára, s édes hazánk iránt anyailag érző felséges királynénk közvetlen közelében a kormány arra használta fel rendőri hatalmát, hogy nemcsak a minket üdvözölni óhajtó egyetemi ifjuság küldötteit zárta el a bennünket törvényesen megillető, mert megfizetett rendes kiszállási téren; hanem innentől a Hungariáig fegyveres fedezet mellett kísértetett Thaisz Elek mindenhatósága! Bizony! nehéz lett volna kezeink között e zavart nedvü pohár, ha az egyetemi ifjuság szabadon maradt küldöttsége vendégszerető gondoskodása annak keserű hatását meg nem édesítené szíves fogadása által.

Uraim! csodálatos, hogy Magyarország fővárosában kénytelen az ember azt tapasztalni, hogy itt minden, a szó, az elnevezés idegen. Vagy miért éppen e hely neve is nem magyar, és miért diákmódra «Hungaria»? No, de jó, még ez is hasznunkra van, mert ez nekem egy latin mondatot jutott eszembe, mely így hangzik: «extra Hungariam

non est vita». Való, hogy ez úgy volt hajdan, de most, hogy nincs így, annak egyebek közt bizonyosága a mi kifelé vezető utazásunk. Ha hazánk általános ügyvezetése nem volna az esélyek bizonytalan ösvényén, ha a fenyegető árnyékát oly megdöbbenőleg előrevető keleti kérdésben kormányunk politikája, melynek pedig a biztos révpart felé való nyílt vezetés, és nem azon eljárás volna feladata, hogy a véletlen által teremtetett helyzet legjobb módozatát utólag fogadja el — nem tündökölnék az éji homályban, úgy bűnösök volnánk mi, és mindazok, kiknek szemei a haza határán túl nyugosznak meg. Addig pedig, úgy áll a dolog, hogy «extra hungariam est vita nostra» azaz, honunkon kívül hányatik hazánk jövőjén aggódó reményeink horgonya! Éppen ezért én addig is, míg személyesen nem részesülhetek hódolatteljes kegyeletem s tiszteletem lerovásának szerencséjében, poharat emelek azon férfiúért, kit a 48-as vívmányok lánglelkű teremtőjének ismer a világ, kit szeretett hazánk ezen magasztos napjaiban nagy Hunyadyjához méltó második nemzeti kormányzójának tisztelhetett s eme fény- és dicsteljes napokra következett borus s gyász-korszakban hős Rákóczihoz hasonló — szintén második nagy bujdosójaként — siratott és sirat még ma is a magyar, ki kormányzója azóta is nemzeti érzelmeinknek, megindítója, irányzója s gyupontja minden honfi nemes tettnek — KOSSUTH L. nagy hazánkfiáért! (*Lelkes éljenzés.*)

Irányi Dániel: Nem volt szándékom felszólalni, de megragadom az alkalmat a végett, hogy én is, mint előttem szólott t. barátom, hálát, köszönetet mondjak mindazon lelkes, derék czeglédi polgároknak, kik elhunyt felejtethetlen emlékü Simonyi János volt országgyűlési képviselőtársunk helyére a hazának dicsőségét, a nemzet reményét, KOSSUTH Lajost választották képviselőnek. (*Hosszan tartó éljenzés.*)

És köszönetet mondok azon küldöttségnek, mely arra vállalkozott, hogy megbizóik, polgártársaik óhajtását a nagy számüzöttel közölje és polgártársaik megbizását élő szóval is tolmácsolja.

Önök, uraim, csak Czegléd város polgárainak forma szerinti megbizottjaik; de meg lehetnek győződve arról, hogy önöket egy néhány alig számba vehető ember kivételével az összes magyar nép, az egész nemzet rokonszenve kíséri. (*Fölkiáltások: Ugy van!*)

Mondják meg a nagy hazafinak, hogy azon szeretet, azon bízalom, azon ragaszkodás, azon tisztelet, melyet ezelőtt 20—30 év előtt tapasztalt, él, él kiolthatatlanul a nemzet szívében, sőt bátran mondhatni, ma még forróbb, még bensőbb, mint volt valaha.

Mondják meg ugyanez alkalommal, hogy addig is, míg az ő bölcsessége elérkezettnek fogja látni az időt arra, hogy körünkben ismét megjelenjék, mi, kik e hazában maradtunk, tovább haladni fogunk azon a pályán, melyet a hazafiui kötelesség tűz elénk; haladni az ország függetlensége, a polgárok szabadsága és jogegyenlősége, haladni a civilizáció útján, addig is, míg ő megjelenik közöttünk, hogy azon művet, melyet fényesen megkezdett, dicsően folytatott, dicsőségesen befejezze. (*Élénk tetszés.*)

Isten vezesse önöket, isten tartsa meg önöket, mondják meg KOSSUTH-nak üdvkívánatainkat, mondják meg, hogy mi is teljes szívünkből kívánjuk, hogy küldetésüket siker kísérje.» (*Hosszas éljenzés.*)

Helpy Ignác. «Midőn poharat emelek, legelsőbben is azt kellene tennem, hogy emeljem poharamat a magyar kormányra. Ez volna a legtermészetesebb dolog. Miért? Jelenleg két küldöttsége van Magyarországnak: az egyik most keleten jár, a másik most indul utra. Történt, hogy nem régiben egy pár fiatal barátunk által elhatározott, hogy maguk közt csendesen, kifejezést adnak azon rokonszenvnek, melyet a magyar ifjuság a török nemzet irányában táplál s ha e rokonszenv kifejezést nyert és nyilvánult volna, ez 24 óránál tovább aligha foglalkoztatta volna az ország közönségét és azután mindenki napirendre tért volna fölötte. Azt mondták volna, a fiatal emberek igen helyesen jártak el. Ezzel a dolog véget ér.

De a mi szabadelvű kormányunk ezzel nem érte be, hanem előhivatta Thaisz kapitányt (*Zajos fölkiáltások: Abzug! Abzug! Gyalázatos!*) és keresztülvitte azt, hogy a csendes, nyugodt tüntetésből országos tüntetés lett, mely bejárta az országot, foglalkoztatta az országgyűlést és végeredményében oly üdvös, hogy ma azon tüntetésből származó végeredménnyel az egész európai diplomácia foglalkozik. (*Nagy tetszés.*)

Ezt a magyar kormánynak köszönhetjük. Ezért hálát érdemel. (*Élénk derűlttség.*)

Ugy látszik azonban, hogy a kormány e tisztelettel még nem érte be, a közönséget maga irányában még jobban lekötelezni akarta.

Keletkezett egy másik küldöttség, melyről bizton hiszem, ép úgy fog fogadtatni, mint a Konstantinápolyban járó török küldöttség. A lelkes czeplédi küldöttség megindult, vezettetve a szabadság tiszta érzete által, mely a magyar nemzetet mintegy apjához vezeti. A küldöttség a fővárosba indult és itt, mielőtt utra kel, a lelkes ifjuság fogadni készül szívélyesen, mint magyar emberhez illik, hogy szerencsés utat kívánjon. Ezzel vége lett volna mindennek.

Ez a mi kormányunknak nem tetszik. Neki zajt kell ütni. Nem engedte, hogy a küldöttség csendesen jöjjön be a városba, nem engedte, hogy az ifjuság nyugodtan üdvözlje. Mindezek után ösztönszerűleg arra lennék utalva, hogy poharat emeljek a magyar kormányra. Ha azonban ezt még sem teszem, azt hiszem, hogy ezt nem kell magyaráznom. Hanem igenis emelem poharamat azokra, kik ma Magyarország hősei, a czeglédi küldöttségre. (*Hosszantartó lelkes éljenzés.*)

Sokat hallottunk már arról, hogy egyik-másik miként fogja föl a küldöttség missióját. Legyen szabad nekem is megmondanom, hogy én mily magyarázatot adok neki. (*Halljuk.*)

Legegyszerűbb és legtermészetesebb magyarázata, azt hiszem, az, hogy az öreg hazafit maga előtt láthassa azon nép, mely mindent ő neki köszönhet. Neki köszönheti, hogy ember lett e hazában; neki köszönheti, hogy e népből nemzet lett, sőt neki köszönheti minden vagyonát.

Természetesen ösztönszerűleg kellett, hogy érezze szükségét e nép annak, hogy midőn mindenki el nem mehet, legalább néhányan menjenek el megköszönni a nagy jótéteményeket.

A mi a dolog politikai részét illeti, meg vagyok róla győződve, hogy a küldöttségnek minden egyes tagja tudta és tudja, hogy ezuttal KOSSUTH Lajos haza nem jöhet. Mégis mennek. KOSSUTH megírta, hogy nem fog haza jönni. És mégis mennek. KOSSUTH elküldötte lemondását, mely ma a képviselőház ülésében fölolvastatott. És mégis mennek.

Miért mennek? Nem azért, hogy azt mondják: gyere most haza, hanem mennek azért, hogy előtte az egész nemzet óhaját kifejezzék, fölkerjék, ha majd a körülmények kijelölik az időt, majd ha az ő hazafiassága fogja neki sugallni: kötelesség — szükség, haza fog jönni. Ez vezérli a czeglédi küldöttséget. Igaz, hogy csak százan mennek; de ez ország 15 milliónyi népének óhaját viszik magukkal. Azt mondják meg a nagy hazafinak. Jöjjenek haza azon biztató reménységgel, hogy KOSSUTH LAJOS annak idejében haza fog jönni.» (*Viharos éljenzés és taps.*)

Mocsáry Lajos: Nagy, dicső gondolat volt az uraim, mely Czegléd város polgárainak vállalatában alakot öltött, mely arra készíté őket, hogy KOSSUTH LAJOS-t ebben a modorban fölkeressék. Ép oly eredeti nagyszabásu, ép oly naiv, mint genialis volt a gondolat.

Midőn nem régen olvastuk a nagy hazafi azon levelét, melyben ő oly ridegen hangsúlyozta saját álláspontját és kijelentette, hogy ez

idő szerint haza nem jöhet, e nyilatkozata után igen sokunkban föltámadt az a gondolat: ugyan miért is mennek a czeglédiek? Most kénytelenek vagyunk bevallani, uraim, hogy megszégyenített az önök azon elhatározása, hogy az otthonmaradásról hallani sem akartak.

Ez volt az igazi, a helyes, a valóban helyes elhatározás. Mert nekünk nem szabad megnyugodnunk abban, a mi KOSSUTH legutóbbi levelében foglaltatik. Nekünk nem szabad elállni azon reménytől, elállni azon sürgetéstől, hogy a hazába visszatérjen és azért uraim, ne is tartóztassa vissza önöket attól semmi sem, hogy kérjék, esdekeljenek a nagy hazafi előtt, hogy jöjjön haza.

Mondják meg neki azt, hogy e hazának ő reá föltétlenül szüksége van, már most, mert tökéletesen egyet értek Németh Albert t. barátommal abban, hogy itt van a pillanat, melyben az ő megjelenésére multhatatlanul szükség van; (*Élénk helyeslés*) mert immár csordultig megtelt a magyar nemzet keserű pohara.

Mondják meg neki, önök, Cegléd város küldöttei, hogy oly körülmények közt élünk e pillanatban, hogyha ismét roszul lesznek a fenforgó kérdések megoldva, a rosz megoldás terhei úgy fognak súlyosodni a magyar nemzet vállaira, hogy attól lehet tartani, miszerint elmondhatjuk: jó éjszakát édes magyar hazánk. Mert ha a bankkérdés, a vámkérdés, a hadsereg és mindazon nagyfontosságú kérdések, melyek ezzel kapcsolatban vannak, rosszul fognak megoldatni, akkor attól lehet tartani, hogy nem fogjuk kiállani azon újabb tíz évet, melyet most csak azért voltunk képesek kiállani, mert még tartott a nemzetben a régi erő.

Mondják meg neki, uraim, hogy ő az egyedüli ember, ki e hazán segíteni tud, mert mindazokat, kik a közügyek terén a lefolyt tizedben tényleg szerepeltek, megemésztette az idő, mint Saturnus megeszi saját gyermekeit, és csakis ő az egyedüli ember, kinek tekintélye csorbithatatlanul ragyog a magyar nemzet előtt. (*Hosszas élénk éljenzés.*)

Mondják meg neki, hogy akkor, midőn a nagy hazafi évek hosszú során át hozzá szólt minden fontos kérdéshez, mely itt a nemzet életében szőnyegre került, akkor ő tényleg beismerte azt, hogy igenis, olyanok e kérdések, olyanok e nemzet ezen érdekei, hogy méltó azokért küzdeni. Ha ezt beismerte, tudja meg azt is, hogy egyedül ő azon férfiú, ki által azok effektuálása lehetséges.

A nagy hazafi legutóbbi levelében az áll, hogy ő nem fogadhatja el a választást, ha mindjárt a nemzet neheztelését vonná is maga után. Nagy szó volt ez, uraim, ő maga mondta ki e szót, de mi nem vesszük azt olyannak, mert arra nincs eset, hogy a magyar nemzet KOSSUTH

irányában neheztelő érzést tápláljon; de igenis képes mély gyászba borulni, ha le kellene mondani a reményről, mely fentartotta a nehéz küzdelemben, ha le kellene mondani a reményről — őt viszontláthatni — elhatározásának merevsége folytán. Azt is mondotta ő «nec civium ardor mente quatit solida», t. i. hogy az erős férfiut még a polgároknak heve sem képes eltéríteni kijelölt utjától; de mit tesz hozzá a római költő, ki ez idézetet írta? ezt: «civium prava jubentium», azaz nem kötelessége engedni, ha rosztat követelnek tőle. De hát mit kíván KOSSUTH-tól a magyar nemzet? azt követeli, azért rimánkodik, hogy jöjjön haza és mentse meg a hazát.

Bocsássanak meg uraim! ha szavaim talán ugy hangzanának, mintha én önöknek tanácsot, utasítást kívánnék adni, hogy mit mondjanak és azt miként mondják meg a nagy hazafinak. Ha valaha, itt áll az a közmondás: mitte sapientem et nihil ei dixeris. Nem folytatom ez eszmék láncolatát, mert hiszen meg lehettek győződve arról, hogy azon érzelem, mely kristálytisztaságban buzogva ki a magyar szívből, önöknél megfogamzott, hogy fölkeressék, legbiztosabban meg fogja súgni, hogy mit és miként kell szólni KOSSUTH LAJOS-hoz.

Midőn önök szemtől szemben fognak állni a nagy hazafival, egy darab Magyarország fog az önök képében előtte állani és meg vagyok győződve, hogy lehetetlen, hogy meg ne hassa az ő magyar szívét, lehetetlen, hogy meg ne renditse merev elhatározást.

Az, hogy épen önök mennek, a nép legromlatlanabb hazafias keblü rétegéből, azt hiszem, hogy sokkal hatásosabb lesz, mint volna az, ha az ország legfőbb méltóságai egy királyi meghívóval, ellátva aranypecséttel mennének, hogy hívják haza. Azért nem szólok többet, csak azt kívánom, hogy a magyarok istene önöket azon vállalatukban, melybe fogtak, vezérelje szerencsésen s legyenek a magyar nemzet legforóbb óhajtása teljesebb bemenetelének szerencsés eszközei.» (Éljenzés.)

Lieszkowszky József: «Uraim! Nem volt szándékom beszélni, de elnökünk dictiója ösztönzött, hogy szóljak. Akkor, midőn először is a koronás uralkodóért emeltünk poharat, akkor lehetetlen, hogy a nép atyjáért, megváltójáért ne emeljem én is poharamat. Azért, ki honától oly távol eszi a száműzetés keserű kenyerét, kit csakis azon hit táplál és azon remény tart fenn, hogy kedves hazánkat újra látni fogja, mint ez minden leveléből, de különösen «Válasz sokakhoz» irt leveléből kitűnik, a melyben hasonlítja magát azon velencei rab ifjushoz, ki száműzetés miatt honától távol azért követett el halálos bűnt,

hogy kedves hazájába visszavigyék és hogy utoljára legalább a sóhajok hidjáról láthassa hazáját.

De, ugymond KOSSUTH, csakis szabadság és függetlenség után törő népnek, illetőleg országnak tud ő polgára lenni, nem pedig szolgaság után törőnek.

Fel tehát polgárok! igyekezzünk azon, hogy Magyarország összes választó kerülete Czegléd város páratlan tiszta hazafiasságát, nem pedig a mulandó élvezetet keresse a jövő képviselőválasztás alkalmával, és így eljövend az idő, mikor nem lesz bűn a hazafiság, a nép szava lesz isten szava, és a dicső nemzeti zászló leng majd Mátyás király várán s az igaz hazafi Böszörményi nem hal meg a börtön alján, mert a nép megváltója KOSSUTH LAJOS, kiért poharamat emelem, egykor minden rablánczot széttép: eljövendetek, ti dicső napok!!

De jöjjön is mihamarább, s kérjük együttesen, hogy: adja a magyarok igaz istene, hogy a nemzet szeretett atyja hazánkba visszajöjjön, hogy áldásos és egyedül boldogító művét, melynek alapkövét ő tette le, minél előbb befejezze!» *(Éljenzés.)*

Ezután még több fölköszöntés mondatott, ámbár a társaság lassanként oszlani kezdett, kiki magán teendői után akarván látni még az elutazás előtt.

Megállapodás történt abban, hogy a küldöttség tagjai és azok, kik őket a budai pályaudvarhoz akarják elkísérni, este 7 óráig a vigadó kávéházban jöjjenek össze.

Igy ért véget a társas ebéd. Azebéd nem akart fényes, drága lakoma lenni, egyszerű városi polgárok számára, egyszerűen barátságos találkozás céljából rendeztetett, a mint ezt az 1 frt 30 krban megállapított egyes teríték eléggé bizonyítja. Nem vártunk tehát sokat. De a legkiméletesebben szólva, annál, a mit kaptunk, többet és jobbat vártunk volna Ilmer urtól, a szálloda bérlőjétől. Minden esetre megvártuk volna, hogy a kiállítás diszesebb s tisztességesebb lett volna. A czeglédi polgárok és fővárosi barátjaik nem jöttek oda lukullusi lakomát csapni, de nem is azért, hogy mint lovak etetésben részesüljenek.

AZ ELUTAZÁS.

A társaság legnagyobb része fokenként eloszlván, a «Hungariá»-ban visszamaradtak körülbelül fél 7 órakor indultak ki, hogy a vigadó kávéháza előtt csatlakozzanak a többiekhez.

Az utca lovas rendőrökkel volt elállva, kik általános ellenszenv-

vel s számos gunyos megjegyzéssel találkoztak. A küldöttség elindulását váró több ezernyi tömegben nem a leghizelgőbb megjegyzések tétettek a kormányra s úgy méltatlan mint badar intézkedésére. A vigadó előtt az ott várakozók csatlakoztak a tömeghez, mely a czeplédi küldötteket kísérte. A küldöttség egyik tagja hangosan éltetve KOSSUTH LAJOS-t, egy ott kullogó egyén által, ki titkos rendőrnek ismertetett föl, arczul üttetett, a mit az illető rögtön hatalmasan viszonzott, de azért ezen durva bánásmód nagy botrányt szült s az oda siető Thaisz rendőrfőnöknek elég dolgába került a tetteleges bántalmazás szülte fölháborodást lecsillapítani, vagy legalább az illető egyént a helyszínről megszőktetni. Ezt tartván a helyesebb módnak, ámbár a közönség a rendzavaró elfogatását hangosan követelte.

A menet a lánczhid felé megindult és békésen haladt; de mily nagy volt meglepetése, midőn a lánczhid lovas és gyalog drabantoktól elállva, elzártnak nyilvánított, egyedül a czeplédi küldöttség tagjai bocsáttattak át.

Az egyetemi polgárság képviselői közül csak egy-kettőnek sikerült az átjuthatás. Néhányan kocsiba ülve kísérlették meg az átmenezt, azonban a rendőrség által szándékuk kivitelében sok esetben megakadályoztattak. A legtöbben azonban a csavargözösökön mentek át s a pályaudvar felé vonuló küldöttséget még utközben elérték. Mások a Margit-hidnak kerülve siettek a pályaudvarhoz.

A lánczhidon átkelve, a budai oldalon váró nagy néptömeg hatalmas «éljen» kiáltással fogadta a küldöttséget.

Megérkezvén a küldöttség a pályaudvarhoz, minden egyes tag sietett a még délelőtt átküldött podgyászának kikeresésére. E közben a nagy váróterem zsufolásig megtelt, és mert Thaisz főkapitány az állomási főnöknek megtiltotta azt, hogy az elutazókon kívül másokat is bocsásson a vonathoz, az egyetemi ifjúság nevében *Kozma* Gyula a zsufolásig megtelt váróteremben következő beszédben adta át a magyar ifjúság s különösen a fővárosi testvéregyetem polgárainak KOSSUTH-nak küldött üzenetét. A beszéd a következő:

«Igen tisztelt polgártársak! Engedjék meg, hogy mielőtt annyira nevezetes küldetésökben utra indulnának, Önökhöz, kedves hazánk hű magyarjaihoz, és állami életünkért tiszta érzülettel lelkesülő igaz honfiakhoz — a magyar nemzeti ifjúság, de különösen a fővárosi testvéregyetemek polgársága nevében — ha gyenge szavakkal is, de annál forróbb érzelmekből eredő bucsuszt mondhassek! Engedjék meg, kérem, hogy mielőtt körünkből távoznának, kifejezést adhassak azon hazafias elhatározásuk feletti örömnöknek, melyet most, midőn hazánk

vészjóslatu felhőktől fenyegetve a legválságosabb viszonyok közt ingadozik — a nagy KOSSUTH-ban oly férfit választottak meg országgyűlési képviselőjüknek, ki hazaszeretete lángoló érzetében bámulattal töltötte be a világot, megismertette a magyar becsületet; államok és nemzetek kebelében keltette fel a nemzeti szabadság érzetét; és a kinek távolléte — bár három évtized óta elszigetelve tőlünk, a száműzetés keserű kenyeré mellett zokogva sir Hunnia nyögése felett, és viseli a hontalanság égető sebét, jelen viszonyaink között, midőn vezér nélkül állunk, oly mélyen érzett szükség!

A magyar ifjuság sohasem volt következetlen önmagához. Büszkeséggel tekint multjára; önérzettel emlékszik meg KOSSUTH-ról, ki megtanította hazaszeretetre.

Most, midőn önök t. polgártársak! magas reményekkel, férfias elhatározással mennek tul az Adrián, felkeresni a hon feletti bánatában megöszült szabadság-bajnokot, a magyar ifjuság nem maradhat szóttanul, a magyar ifjuságnak életjelt kell adni magáról, és nagy fiát bár egy *isten hozzád* által üdvözölni el nem mulaszthatja.

Az idők mostohasága tiltja, hogy személyes képviselőinket az önök igen becses társaságában bálványképünk, ideálunk üdvözlétére küldhessük. Kérjük önöket, adják át nevünkben is KOSSUTH-nak hódolatteljes üdvözlétünket és mondják meg neki, hogy valamint a gyászos emlékű 1848-ban apáink az intő szóra dörgő villámok közt szórtak halálos menyköveket a jog és igazság tapodóira, szabadságunk elnyomóira, úgy most mi is a hazaszeretet égető hevében készek vagyunk — ha a szükség kívánja — vérünket ontva életünket áldozni szeretett hazánkért; mondják meg kérem, hogy a távol ködében forrongó vihar vésztjósító reánk nézve: nehogy az új tavasz vér-rózsákat hajtson és megsemmisítse közel 30 év keserves törekvéseit; adják át kérésökkel a mi esedezésünket is, hogy elfogadva az önök által oly tiszta meggyőződésből átnyujtandó képviselői mandátumot, siessen borus egü hazánkba és oszlassa el a felhőket, hogy tisztább fényvel tündököljön a nap sugarainál! Mondják meg kérem, hogy a magyar nemzeti ifjuság nemcsak érzi, de lelkéből osztozik jelenleg is az ő mély bánatában, melyet hazánkra nézve a keletről fenyegető részben látnoki ihlettséggel jósol. Jöjön és hangoztassa ismét sirfelnyitó szavát, hisz annyira szeretjük, hogy nevének említésével imában rebesnek ajkaink! Jöjön, és a koronás magyar király dicső uralkodása alatt tetézzé be azon alkotmányt, melynek alapját ő tevő le és korlátai között (az általa megteremtendő) a szabadság földjén — megjegyzem, hogy nem rendőr államot értek, uraim — élvezze

a béke édeit! Jöjön és éljen addig, míg a honnak élhet. Jöjön, hogy majd ha a végítélet szól, e hon határa közt birjuk kihült szivét! Jöjön, mert ha

Eskü köti is : kerülni a hazát,
Megtörheti! Az isten megbocsát
Annak, ki a honért így áldozik.

Mondják kérem :

Ha a vesztett csata fájdalma bánt,
Emeljen fel vigasztaló gyanánt
Nagy eszméd, mely győzött s uralkodik!

Tudassák kérem hogy a magyar ifjuság előtt hervadhatlan a myrtuslomb, melyet a gyászoló nemzet fájdalmában nemzetünk halottja ravatalára tett. És végre köszönjék meg nevünkben nagyrabecsült elismerését azon rokonszenves törekvésünk felett, melyet hazánk létfentartása érdekében, egy elnyomni akart nemzet melletti tüntetéseken nyilvánítottunk a hatalom titalma ellenére ugyan, de nemzetünk örömujjongása közepette.

Miután önöknek szerencsés utat és nemes szándékukban sikert óhajtunk, a legőszintébben kívánjuk, hogy hazánk és nemzetünk javára KOSSUTH LAJOS sokáig éljen!!» (*Éljenzés.*)

E beszéd lelkesedést keltve, zajos éljenzéssel fogadtatott, melyet több más fölszólalás s fölváltva hazafias dalok eléneklése követett, míg nem az elindulás ideje elérkezett.

A vonat, a melyen a küldöttség menendő volt, a rendes esti személyvonat volt, melyhez a vasutársulattal kötött szerződés szerint a küldöttség tagjai számára hat másodosztályu kocsi csatoltatott, a mely kizárólag a küldöttség tagjai számára lévén fentartva, változás nélkül egész Turinig volt menendő. Az elindulási idő 9 óra 35 percz lévén, 9 óra tájban az állomási főnök fölszólítá a küldöttség tagjait helyeik elfoglalására, a mi minden késedelem nélkül meg is történt, egyszersmind jel volt ez arra is, hogy a várótermekbe összegyűlt nagy néptömeg azokat kiűritse és a vasut rendes forgalmát lehetségessé tegye.

A küldöttség tagjai alig hogy elhelyezkedtek, máris az egyik kocsi rugonya eltörött. Ennek kicserélése néhány percznyi késedelmet idézett elő az elindulásban.

Az elindulás végre megtörténvén, a pályaudvar sorompóin kívül több ezernyi néptömeg által lelkes éljenekkel üdvözöltettek az utra induló czeglédiek.

A küldöttség a következő tagokból állott: Bartha Ferencz, czeglédi főpolgármester, a küldöttség vezetője, Dobos Pál városi

tanácsnok, Monori Sám. földmives, Dávid Sándor kereskedő, Kiss Pál szabó m., Szunyog János földm., Kapu Pál városi pénztári ellenőr, Tury Imre földm., Gombos Vilmos kereskedő, G. Füle András városi tanácsnok, Füle Zsigmond keresk., Varga András földm., Herczeg Károly földm., Szebenyi Sándor földm., Banai Béni földm., Hoffer Mihály földm., Zsemlye Pál városi tan. Hegedüs Károly ügyvéd, Dobos Mihály polg. iskolai gondnok, Berger Adolf keresk., Csurgai Mihály városi tanító, Farkas Gábor földm., Ledeczi János földmives, Dávid János földm., Kosik János földm., Esch László keresk., Nagy Zsigmond mézáros, Tóth István takács, Laszip György keresk., Nyujtó Pál tanító, Cseh András földm., Vida Sámuel földm., Kapu Sándor földm., Dobos János mérnök, Dobos János városi kapitány, Zsadony Ferencz földm., Csizmadia Ferencz városi mérnök, Nagy József keresk., Mézáros Lajos iparos, Sági Márton földm., Szebenyi István földmivelő, Szalay Otto kereskedő, Reggel Ferencz földmives, Szojka János csizmadia, Ócsay István földmives, Fábiának Vilmos kereskedő, Libasinczki Gyula kereskedő, Hörönyi F. földmivelő, Szekeres Miklós ügyvéd, Szohár Péter városi számvevő, Farkas Péter földm., Darányi Sámuel földm., Csizmadia Gergely földm. vár. tanácsn., Antal Antal földm., Osgyán Mihály földmiv., Lédeczi M. földm., Dávid Sámuel kereskedő, Varkonyi István földm., Cseh István földm., B. Molnár János földm., Emdeli Sándor néptanító, Füle Bálint földm., Biró Mihály földm., Ungvári Antal ácsmester, Szüle Károly földm., Zakar Antal keresk., ifj. Kovács László jogász, Mártha János néptanító, Kohn Gábor keresk., Vogl Mózes keresk., Károlyi Kálmán vár. tanácsos, Jonás István földm., Weiner Dávid keresk., ifj. Negyedi Ferencz ügyv. jelölt, Kosik Pál földm., Hácza János keresk., Elefant György keresk., Lugosi János iparos, Bleyer Ignác földm., Felicides Sándor ügyvéd, B. Molnár András földm., Boda János földm., Igó Lajos iparos, ifj. Borka János keresk., Lendér Mihály földm., Korik István földm., Zakat Károly keresk., Márton Gábor, Csurgai László városi orvos, Deli Kálmán néptanító, Kovács János, Tar József néptanító, Ocsai János földm., Dobos János ref. lelkész, ifj. Füle Miklós földm., B. Molnár Samu, Nyujtó Jánosné földbirtokos neje, Geszner Károly gyógyszerész, Sági Károly földm., Nagy József kereskedő, Ungvári Antal ácsmester, Piros József könyvkötő, Füle Pál földm.

Ezekhez csatlakoztak Nagy-Kőrösről 10-en: Faragó József vezérlete alatt, Faragó neje s két leánya Ida s Jozefine, Szentpétery Károly, Papp Ambrus, Póka Lajos, Póka Kázmér, Faragó Dénes, s ifj. Dobos András; Abonyból pedig Szily Lajos, Lukács Gyula.

Simonyi Ernő, kit a czeplédek fölkértek, hogy mint KOSSUTH régi barátja, velük utazzék és a küldöttséget KOSSUTH-nál bevezesse és bemutassa. Összesen voltak 115-en.

Chorin Zsigmond, a «Magyar Hiradó» szerkesztője, mint több magyar lap tudósítója kísérte a küldöttséget.

AZ UTAZÁS.

Már közel 10 óra lévén este, midőn a küldöttség utnak indult s a sötétségben nem lévén alkalom a táj nézésére, az utazók csendesen beszélgetve azzal foglalkoztak, hogy kiki a körülményekhez képest magának az éjjeli nyugalomra egy kis kényelmet szerezzen.

Ezen békés foglalatosság közben a vonat Promontorra érkezvén, az ottani vasutállomásnál összegyűlt nép fáklyafénynyel és hangos éljenzéssel fogadta a küldöttséget s annak szerencsés utat kívánt.

A tétényi állomásnál több százra menő csaport éljenkiáltással vonta magára az utazók figyelmét. Az összegyűlt nép nevében *Kálday* ügyvéd beszédet tartott a küldöttséghez, annak szerencsés utat s feladatában sikert kívánt. Megható volt, midőn a vonat elindulásakor egy őszbe borult öreg ember, kiválva a többiek közül, azt kiáltotta a küldöttségnek: *«De hozzák ám haza KOSSUTH apánkat!»*

Már 11 óra elmulván, nem igen kellett attól tartani, hogy télnék idején, az elutazásáról különben is semmi hirt nem adott küldöttség még ezután is más hasonló fogadtatással találkozék, a vonat minden említésre méltó körülmény közbejötté nélkül a Balaton mellett elhaladva, reggeli 5 óra előtt N.-Kanizsára érkezett.

Sokan csak itt tudták meg kávézás közben, hogy Steinbrück mellett, Stájerországban hegyomlás következtében a vonat nem a rendes uton Pragerhoffnak, hanem a magyar államvasuton Zákánynak Zágrábba s onnan a déli vasut vonalán fog Steinbrückbe menni.

Ezen kerülés jelentékeny késedelmet okozott a küldöttség útjában, sőt voltak, kikben némi aggodalmat ébresztett az, hogy Zágrábban mily fogadtatásban fognak részesülni. Zágrábba érkezvén, ezen aggodalom aaptalannak bizonyult. Az állomáson levők szívesen fogadták az utazókat és lassanként hire futván a városban is a küldöttség megérkezésének, néhány ember a városból az állomáshoz sietett, köztük volt két magyar születésű szerzetes is, kik nagy örömet tanusítottak ily számos honfitársuk látásán és kölcsönösen kezet szorítva, szívesen üdvözölték egymást.

A zágrábi állomáson történetesen találkozott három török is, kik megtudván, hogy a vörös-fehér-zöld színekkel föltollazott utazók magyarok, kik KOSSUTH tiszteletére mennek Olaszországba, rokonszenvüknek és örömüknek mindenféle jelekkel adtak kifejezést és ölelkeztek s barátságosan kezét szorítottak a küldöttség tagjaival, a kikkel beszélni nem tudtak.

Zákánytól Zágrábig rendkívüli lassusággal haladt a vonat és elég alkalmat nyújtott a vidék megtekintésére, ámbár itt nem sok látnivaló van. Sokkal szebb a vidék Zágrábon tul, a mint a vasut a Száva völgyébe kanyarodik és belemerül Stiria hegyei közé.

Steinbrückbe 21-én délután 3 óra tájban érkezett a vonat és a küldöttség éhes tagjai azonnal körülvették az asztalokat. A steinbrücki étterem tudvalevőleg egyike a legjobboknak a bécs-triesti vonalon.

Étkezés után sokan elmentek a körülbelül egy negyedórányi távolságban történt hegyomlás megtekintésére. Ez már két-három nappal előbb történvén, részben már eltakarítottatott. A hegy alatt, honnan a nagy földmenyiség, mely 2 millió köbméterre becsültetett, leomlott, közvetlenül megy a vasut, e mellett pedig a *Sann* föltünően sebes folyásu hegyipatak folyik. A leomlott földtörmelék nem csak a vasutat temette el, hanem magát a pataknak itt több mint két öl magasságu partjait is megtöltvén, a víz folyását megakadályozta; a meder rögtön megtelt s a keskeny völgyben áradást okozott és a folyó partján egy magasan fekvő olajgyár épületeinek első emeletéig hatolt.

A sikamlás nagy erejéről tanuskodott azon körülmény, hogy a vasutról fölszakgatott sinek s talpfák a folyón tul a part másik oldalára sodortattak.

A vasut e helyen még mindig eltemetve lévén, ez okozta, hogy Pragerhoff helyett Zágrábnak kellett kerülni.

Steinbrückből 7 órakor este indult a vonat. A sötétség nem engedte láthatni a gyönyörű vidéket, melyen a déli vaspálya elvonul. Laibachnak csak kivilágított ablakai voltak láthatók s az alföldi utasok nem is gyanították, mily meredek fölött haladnak el, midőn a remek művü franzdorfi felleguton sikamlott át a vonat. A vonat igen lassan haladt, különösen a hegynek fölfelé és 5 óra volt reggel, midőn Nabresinába érkezett.

Nabresinában a társaság reggelizett, néhányan a czeplédi még mindig jól töltött tarisznyákhoz látván, mások az étteremben kávé vagy egyebet rendeltek.

A tarisznyákról lévén szó, itt megjegyezzük, hogy ezek még

mindig jól el voltak látva az e célra tartott disznótorból elvitt izletes falatokkal, kalács és pogácsával stb., de a kulacsok legnagyobb része már üres volt és az utazók közül többen a nabresinai étteremben újra megtölték a kulacsokat. Itt a főpinczértől néhányan némi olasz pénzt is váltottak, hogy a nemsokára átlépendő olasz határon túl is el legyenek látva. Az utasok itt figyelmeztettek, hogy pár óra múlva átlépik az olasz határt és jól lesz különösen dohánykészletüket úgy megosztani, hogy sok egynél se találtassék, mert a vámolók különösen ezt keresik s erre a legszigorubbak. Megmagyaráztatván nekik továbbá röviden az olasz pénzérték, figyelmeztettek arra is, hogy a vásárlásoknál vigyázók legyenek, mert az olasz nép rokonszenvez ugyan a magyarral, de mindenkéül föltt szereti a pénzt és ha lehet, még az apját is megcsalja s igen közönséges eljárás náluk, hogy az eladásra kínált árukért 4—5, sőt többszörös értéket is kérnek.

Nabresinából 22-én reggel 8 órakor elindulván, az alföldi utasok nagy meghatottsággal és bámulattal szemlélték a tengert, mely a pálya bal oldalán rövid ideig a magaslatról látható. A pálya a kopár sziklák közül nemsokára Görz mellett elhaladva, eléri Cormonst, az osztrák birodalom határát.

Az olasz vám Udineban van, a hol a vámtisztek megtudván a czeglédi küldöttség utazási célját, nagy udvariassággal kijelentették, hogy a magyar utazók podgyászaik átkutatása nélkül szabadon tovább utazhatnak. Ezen előzékenységet az utasok *«éljen Olaszország!» «éljen Viktor Emánuel!»* kiáltásokkal viszonzták.

Délben a vonat Mestrebe érkezett. Az ebéd, melyben utasaink részesültek, nem nagy dicséretet érdemel. Alig egynehányan voltak képesek az olasz módon és rosszul készített ételeket enni, de azért a fizetés oly nagy volt, hogy a legdrágább vendéglőben is megsokalható lett volna. Így például a körösiek egyike egy tányér levesért öt lirát, vagyis két forintot volt kénytelen fizetni. Itt tapasztalták utazóink először az olaszok kapzsisága iránt Nabresinában tett figyelmeztetés valóságát.

Mestreből vagy egy órai mulatás után tovább utaztak. Az elindulás előtt azonban némi zavart okozott azon körülmény, hogy a vasuti hatóságok kérelmére beleegyeztek a küldöttség vezetői, hogy a Budáról hozott kocsik helyett olasz vasuti kocsikba szálltak át az utazók. Ez azért történt, mert Olaszországban gyorsvonattal utazván, a Magyarországból hozott kocsik sokkal nehezebbek lévén, az utazás gyorsaságát hátráltatták volna.

A vonat minden fenakadás nélkül tovább ment s 5 óra tájban

Veronába érkezett, honnan félórai szünet után tovább ment. A vidék a sötétség miatt látható nem volt. Így az utazók elműntek Peschiera erődítései és Desenzanó között a Garda tó partjain úgy mint Brescia és Bergamo szép városok mellett a nélkül, hogy a tájkép szépségeit és nagyszerűségeit láthatták volna. 11 óra 20 perczkor este érkezett a vonat *Milanóba*. Innen a vonat csak másnap reggel 7 óra 45 perczkor indulván Turinba, a küldöttség kénytelen volt az éjjelt itt tölteni.

Nem kis föladat volt 115 embert minden előre való megrendelés nélkül éjjélkor elszállásolni, a mi azonban mégis a vasut közelében fekvő három vendéglőben nagy nehézség nélkül sikerült.

A küldöttségnek amugy is szándékában lévén a milanoi domot, mint a maga nemében unicumot, visszajövet megnézni, így meghálalni lévén kénytelen Milanóban, abban történt megállapodás, hogy a reggeli 7 óra 45 perczkor induló vonattal csak Simonyi Ernő menjen Turinba és onnan Baracconeba, ott megbeszélendő a küldöttség fogadtatásának idejét és módját. A küldöttség tagjai pedig csak 11 óra 20 perczkor indulandnak utra, addig megnézvén a várost s a domot.

Január 23-án a mig a küldöttség Milano nevezetességeit szemlélgette, csoportos megjelenése, sajátos öltözete s idegen nyelve által nem csekély föltűnést okozott, a lakosság kíváncsian csoportosulván körülötte; de midőn kilétük s utazásuk célja tudva lett, mindenki részéről rokonszenves fogadtatásban részesült. Simonyi Ernő a reggeli vonattal elutazott s délután 1 órakor Turinba érkezett, ott a pályaudvarban találkozott régi barátjaival, *Ihász* ezredessel és *Menyei* Ferenczczel. Ez utóbbi hazánkfia az olasz éjszaki vaspályatársulatnak főpénztárnoka.

Ihász ezredes, a kit Simonyi ez iránt már előbb levél útján fölkért, minden intézkedéseket megtett a küldöttség tagjainak elszállásolása végett. Főhadiszállásnak a *Dogana Vecchia* volt kiszemelve. A küldöttség tagjai azonban hat fogadóban voltak elszállásolva.

Most *Ihász* és Simonyi a délután 5 órakor érkezendő küldöttség fogadtatása és omnibusokban a fogadókba való szállításuk végett intézkedvén, délután 3 órakor Baracconeba mentek, hol KOSSUTH-ot a kertben sétálva találták.

KOSSUTH haragosan és szemrehányásokkal fogadta Simonyit, hogy miért nem beszélte le a czeplédi küldöttséget a jövetelről.

KOSSUTH ugyanis, mint a czeplédiekhez intézett beszédében is fölemlíté, több év óta magányba vonulva, már annyira elszokott a társadalomtól, hogy maga ezen tömeges találkozás eszméje több

napok óta izgatottá tévé. Ezen felül attól is tartott, hogy a Turinban nagy számmal levő proslávok, szlávbarátok, a hozzá jövő küldöttséget netán ellenséges tüntetésekkel fogadják, a mely föltevésre azon körülmény adott okot, hogy nem régiben visszautasította a meghívást a turini szlávbarátok által rendezett tüntetésben való részvételre, a miért azután a turini hírlapokban megtámadások is intéztettek ellene.

Ezen aggály azonban alaptalan volt, mert mint később kitűnt, a küldöttség Turinban minden oldalról rokonszenves fogadásban részesített és a politikai események folytán az olasz szlávbarátok száma igen leapadt.

Milánóból a küldöttség a megállapodás szerint 11 óra 20 perczkor elindulván, délután 5 órakor Turinba érkezett s megrendelt szállásaikat elfoglalva, a vacsorának nevezett 6 órai ebéd után a városban elszéledtek, közülök többen a színházakba mentek.

Simonyi megbeszélván a küldöttség fogadtatásának idejét, január 24-én reggel Turinba visszatért és a Baracconeba vezető Rivoli vasut igazgatóságánál egy 11 óra 20 perczkor indulandó külön vonatról intézkedvén, a Dogana Vecchiába ment, hogy a küldöttséget a teendők sorrendjéről értesitse. Ezek tagjainak legnagyobb része a szálloda nagy termébe egybegyűlt és a más fogadókban is értesítettvén az elindulás idejéről, 10 órakor valamennyien gyalog Turin egyik főutczáján a *Dora grossan* végigvonultak a Rivoli indóházhoz. Utközben nagy népcsoportok által kísérve, s mindenütt a barátság s rokonszenv jeleivel találkozva. A küldöttséghez csatlakoztak *Menyei* és *Staindl* József olasz százados. Ez utóbbi az 1848—49-ki eseményekben Magyarországon szolgált, úgy mint az olaszországi magyar legióban is; jelenleg pedig a 17-ik számú olasz gyalog alezredben szolgál.

Az elindulás előtt constatáltatott, hogy a küldöttség mindegyik tagja jelen van, úgy a czeplédiek, mint a nagy-kőrösiek s abonyiak, s Kállay Ákos is, ki teljes magyar diszruhában kísérvén a küldöttséget, a mint az olasz lapok jelentéseiből olvastuk, magyar mágnásnak s a küldöttség egyik vezetőjének tekintetett.

Az egyedüli baleset, mely a küldöttséget érte, nagytiszteletű Dobos Jánosnak, a küldöttség szónokának betegsége volt. Ő már gyengélkedő állapotban indult el hazulról, s az ut fáradalmait által megtörve, s a meg nem szokott ételekkel gyomrát is elrontva, erős láz fogta el, úgy, hogy kételkedni kellett, ha vajjon képes lesz-e föladatát teljesíteni. Visszamaradni azonban a világért sem akarván, kocsin szállíttatott a pályaudvarhoz s a küldöttségtől felette gyenge és lázas állapota daczára sem akart megválni.

A pályaudvarnál összejövén, a megrendelt külön vonaton elhelyezkedve, a megállapított időben 11 óra 20 perczkor elindultak.

KOSSUTHNÁL.

A vonat minden akadály nélkül meghaladván a rövid utat, 11 óra 40 perczkor KOSSUTH villájának kapuja előtt megállott. Itt a küldöttség tagjai az 1848 óta ereկlyeként megőrzött czeղlédi lovas nemzetőrség zászlaja alá csoportosulván, a nyitott kapun bevonultak, a Baracconéból, Collegnoból, Gruliascoból és más vidéki helyekről egybegyűlt több százra menő néptömeg által körűlvé és megéljenezve, csendesen közeledtek a kert közepében álló villa felé, melyhez midőn közeledtek, az ajtó előtt megjelent — szokása szerint feketébe öltözve — KOSSUTH Lajos, kit követett régi hű barátja *Ihász* Dániel ezredes, és *Tanárky* Gyula, ki véletlenül éppen akkor látogatáson volt Baracconében. A vidékről összesereglet néptömeg a nyitott kapunál benyomulván, tiszteletteljes távolságban ott megállapodott és nem követve a küldöttség tagjait, annak eljárását levett kalapokkal és némán a távolból szemlélte. *Ihász* ezredesnek háza, mely KOSSUTH kertjének a kapuhoz közel eső szögletén van, tele volt olasz nőkkel, kik annak erkélyét s minden ablakait elfoglalták.

A küldöttség tagjai észrevevén a volt kormányzó tiszteletet parancsoló alakját, hangos *éljen* KOSSUTH LAJOS! kiáltásokba törtek ki; de a legnagyobb részt a nagy hazafi megpillantása oly elfogulttá tette, hogy ajkaik alig voltak képesek éljenzésre nyilni. Ezen üdvözlésre KOSSUTH levette kalapját, hogy azt megköszönje, ősz fürtjeinek látására könybelábadt minden szem, és a küldöttség néma csendben sorakozott KOSSUTH körül annak lakháza előtt.

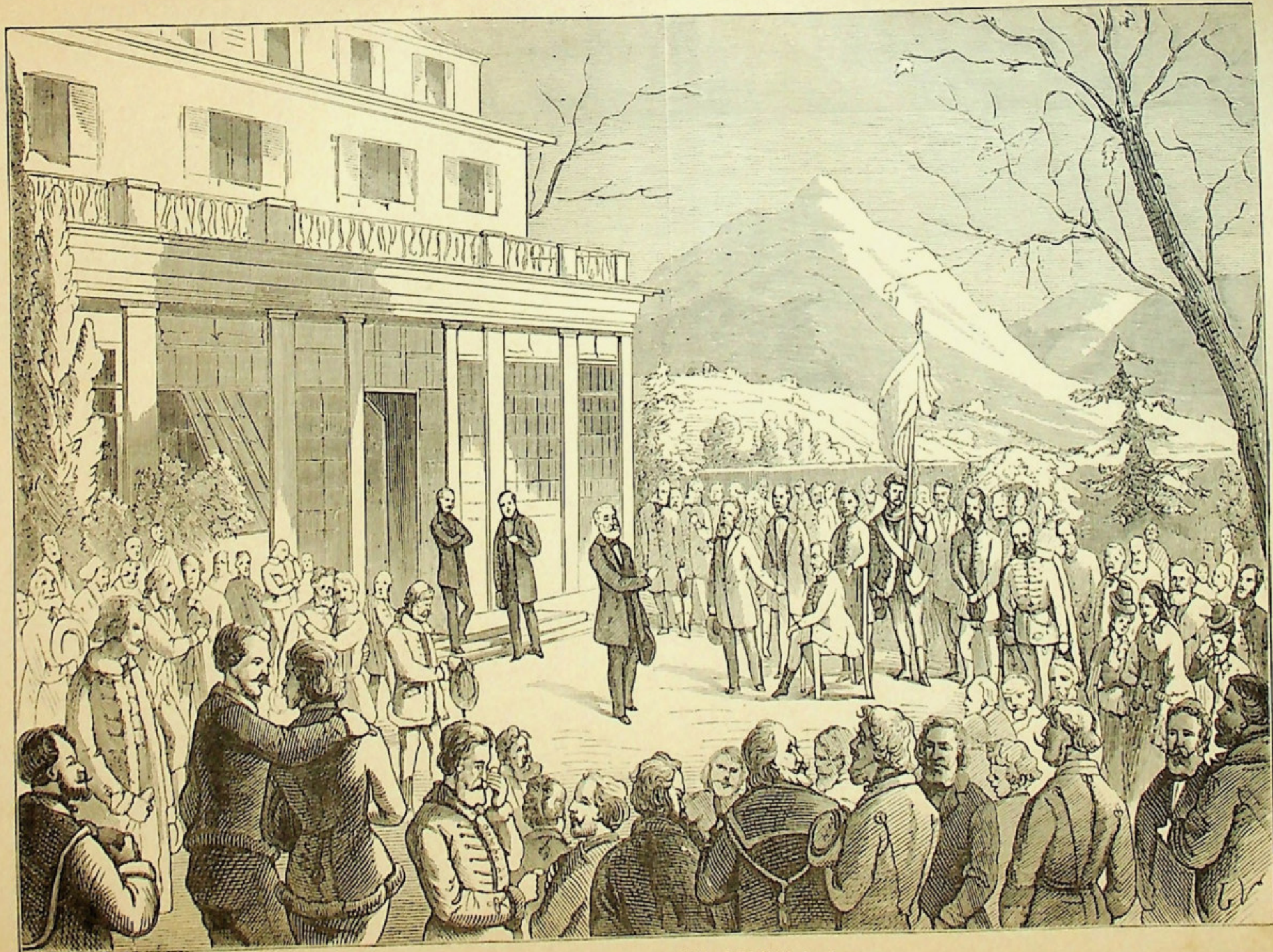
A küldöttség tagjai félkörben fel lévén állitva a ház előtt, *Simonyi* Ernő a következő rövid beszéddel mutatta be KOSSUTH LAJOS-nak a küldöttséget:

«Hazánk mélyen tisztelt nagy fia, Magyarország felejthetetlen emlékű kormányzója!

Engedje meg, hogy bemutassam Önnek Czeղléd városának 100-as küldöttségét.

Hogy miért jött ezen 115 magyar polgár Olaszország egyik leg-távolabb eső részére, a Kárpátok alatt elterűlő rónáról az alpesek tövébe, a Duna völgyéből a Pó partjaihoz, Czeղlédre Baracconeba, azt őк maguk fogják önnek elmondani.

Én csak annyit emlitem, hogy ezen 100-as küldöttség azon nép-

Kossuth fogadja a czeglédi küldöttséget.

nek egy töredéke, melyet Ön felszabadított, melyet Ön tett azon föld törvényes birtokosává, mindenkivel egyenjogú tulajdonosává, melyet ősei mint jobbágyok műveltek századokon át, ez azon nép, melyet Ön vezetett be az alkotmány sánczaiba és ruházott fel azon politikai jogokkal, melyeket, hogy megérdemelt, hogy meg tudja becsülni, annak ez alkalommal is fényes bizonyítékát adta.

Ezen 100 polgár, kik mint Czegléd városának küldöttei ma Ön előtt megjelentek, az egész magyar nép rokonszenvétől kísérve jöttek ide. Ők részét képezik és mintaképei azon romlatlan magyar népnek, mely önzetlenül szereti hazáját s érette, ha kell, minden áldozatra kész. Ők része és mintaképei azon magyar népnek, mely sok viszontagságok között megőrizte Ön iránt tisztán és csonkitlanul azon hálaérzetet, melyre őt Önnek irányában szerzett halhatatlan érdemei kötelezik.

Ezen 115 ember biztosan mondhatja, hogy a magyar nép millióinak érzelmeit tolmácsolja, midőn hazafias, nemes, s önzetlen küldetésében eljárva Önnek tiszteletére és üdvözlésére Baracconéba zarándokolt.

Ezen küldöttség egy része, az élteesebbek saját tapasztalásukból, a fiatalabbak hallomásból emlékeznek azon rövid, de dicső időre, midőn Ön vezette Magyarország kormányát, Ön intézte a magyar állam dolgait, hogy a hazaszeretet, az áldozatkész lelkesedés a népben, józan okosság, tisztalelkű s kezű becsületesség s tántorithatatlan honszeretet a kormányban, mily nagy dolgokat, mily csodákat képes művelni, azon erővel s tehetséggel, melylyel a gondviselés a magyar nemzetet megáldotta.

A küldöttség minden tagja, az ifjabbak úgy mint az élteesebbek, tudják, mert látják és tapasztalják, hogy egy szerencsétlen kormányzati rendszer, tudatlanság, kontárkodás és elvtelenség a kormányzatban, átalánosan elterjedt politikai erkölcstelenség és a példátlan mérvű corruptió, mely a társadalom minden rétegein rákfeneként rágódik, mennyire képesek egy országot rövid 10 év alatt tönkre tenni.

Mert igenis: Magyarország nagy, veszélyes és válságos bajokban szenved.

Bensőleg pénzügyei ziláltsága állami létét fenyegetik. Ez anyyira nőtt már a könnyelmű pazar gazdálkodás folytán, hogy a 10 év előtt még activ költségvetése most 30—40 millió évenkénti hiányt mutat fel, mely már csak évenkénti új adósságcsinálás által fedezhető, és ezen új meg új adósságok kamatai csakis új adósság útján törleszthetők. És ezen adósságok csinálása is a vesztett hitel folytán már csak nehéz feltételek, nagy, mondhatnám, uzsora-kamatok fizetése mellett lehetséges.

Pedig más forrásaink a hiány fedezésére nincsenek, az egyenes adók már oly magasra emeltettek, hogy azoknak több mint fele csak birói végrehajtások útján hajthatók be, és a kormány hivatalos lapjának hasábjai telvék oly árverések hirdetésével, melyeken az adó fejében lefoglalt, s szegény emberek feje alól elvont párnák eladatása hirdettetik. Az országban a hitelhiány, a pénztelenség és nyomor általános.

Magyarországnak a bécsi Reichsrathban képviselt országok és tartományokhoz való viszonya, a melyért 1867-ben annyi és oly nagy áldozatokat hozott az akkori országgyűlés többsége, a lehető legrosszabb állapotban van.

És dacára az akkora hozott nagy áldozatoknak, és dacára azon engedményeknek, melyeket a múlt tavasszal a vám- és kereskedelmi szerződés és a bankügyben folytatott alkudozások alkalmával ministereink elfogadtak, ámbár saját beismerésük szerint ezen feltételek mellett Magyarországnak jogos és méltányos követelése sem elégítettnek ki; dacára mindezen áldozatoknak a viszony nem javult, hanem a kölcsönös érdekek kiegyenlítésének lehetetlensége inkább kiderülván mint valaha: az egyenetlenség, a viszály köztünk és szomszédaink közt élesebbé vált, mint volt valaha.

S ily állapotban talált bennünket azon válság, melyet a keleti kérdés által felmerült bonyodalmak idéztek elő, melyek Magyarországnak létérdekeit a legkomolyabb veszélyekkel fenyegetik. Ily körülmények között, midőn a nemzet látja azon veszélyeket, melyek belügyeink ziláltsága, szomszédaink irányábani viszonyaink megzavarása és külföldi bonyodalmak folytán az ország állami lételét fenyegetik, midőn látja az egymást felváltó ministeriumok tehetetlenségét, a nemzet szemei ösztönszerűleg Baraccone felé fordulnak, ahol a jótevő gondviselés jó egészségben, erőben és ragyogó tehetségeinek teljes birtokában föntartotta azon embert, aki 28 évvel ezelőtt intézte a magyar állam ügyeit, és oly nagy dolgokat és csodákat volt képes művelni.

Ezen rugók ösztönözték ezen küldöttséget is, midőn Önnek felkeresésére Baracconeba jött.

Engedje meg, hogy bemutassam önnek *Bartha* Ferencz polgármester urat, a küldöttség vezetőjét, *Nyujtó* Pál urat, az országos képviselőválasztás elnökét, *Dobos* János mérnök urat, a czeplédi függetlenségi párt elnökét, *Molnár* Sámuel urat, a függetlenségi párt alelnökét és nagytiszteletű *Dobos* János ref. lelkész urat, a küldöttség szónokát, de a ki utközben megbetegedvén, nem tudom, képes lesz-e feladatát teljesíteni.»

Erre Dobos János lelkész ur, ki lázas állapotában alig birván lábain állani, már előbb KOSSUTH intésére egy székkal láttatott el, felállt és gyenge, szakadozott, de az érzéstől áthatott és annál hatásosabb hangon a következőleg szólott:

»KOSSUTH előtt semmi nem lehetetlen. Veled szemben felemelkedik a lélek és legyőzi a test gyengeségét.

Egy alföldi földmivelő magyar város még romlatlan népének küldöttjei állanak előtted, édes hazánk szeretett nagy fia. Nagymeszsze hagytuk édes hazánkat, népek, országok, hegyek, völgyek választanak tőle, és mégis úgy érezzük magunkat nálad, hozzád közel, mintha mindnyájan otthon volnánk, mert mi ott szeretnők látni hazánkat a hol Te vagy, és Tégedet ott, hol van hazánk.

Csodálatos édes csalódás; arczodnak ránk sugárzó vonásaiban, szemeid tükrében, hajad ősz szálaiban nemzetünk képe néz reánk, mintha otthon volnánk. Te az apa, mi szerető gyermekeid. Hagyd nekünk ezt az édes csalódást, hadd örüljünk neki gyermekesen. Agyad a világ nagyszerű eseményeinek nagy leltára, egy egész világ fordul meg abban. Te sokat tudsz, sokat gondolsz tőlünk távol, mit mi egyszerű emberek nem tudunk, nem gondolhatunk.

Kebled érzelmeit, indulatait ki tudná megnézni? Annak szikráit tisztelettel kísérté földünk tulsó fele, lángján a hideg Albion is melegedett. Kebled mély fájdalma szent, mérhetlen, azt megmérni csak te magad tudod, mikor annak hullámai között elmerülsz, s a felszínre küzdve fel magadat, könnyező szemeid Ithakádat keresik.

Messze képét bujdosó magzatja
Még Kalypso keblén is siratja.

Ezt mi tudjuk, és nem jöttünk nagy gondolataidat, archimedesi számításaidat megzavarni, mi nem jöttünk, mint sokan, kebled érzelmeit keseríteni. Nem, mi eljöttünk, hogy arczodat lássuk még egyszer, hogy megmondjuk neked, hogy mi téged szeretünk. Olyanok vagyunk, mint a mesés Pelikán madárnak fiai: kebleden csüggünk, repesünk, sirunk! Oh nyisd fel előttünk vérző kebledet, hadd gyógyítsa be azt fiaid kebelének melege!

Már most ereszkedjél le hozzánk, abból a magasságból, hová önteremtő erődből magasodtál, érezzél, gondolkodjál velünk nemzeted egyszerű érzelmével és észjárásával. Te vagy Maestrója ennek az egyszerű műszernek. Te játszottál ezen a műszeren utólérhetlen eredetiséggel, egyedül értheted ennek alaphangjait; kulcsa nálad van. Czeglédnek országos képviseleti széke megürült, megürült a hely, melyet szabad választása szerint tölthet be, a hely, melyen alkotmá-

nyos fogalmaink szerint önérzetesen ülhet bár ki, legyen az a világ legelső polgára, vagy fejedelme. Ezt a helyet városunk népe egyedül neked szánta, mert nagyobb kincse ennél nincs, ennél nagyobb kincset nem adhat. Ezt te nem kicsinyelheted.

És hogy népünk természetes észjárását, annak magas és mély jelentését megérthesd, a mult idők függönyét felvonva, egy jelenést mutatok fel előtted, hol tulajdon szellemedet láthatod, egy laterna magikát, melynek sötét falán a transparent Téged idéz fel.

Az 1848. év derekán és végén, midőn a vihar feltámadt és a fenyegető hullámokat hajtotta felénk délről, keletről, nyugotról, két ízben látogattál meg minket szorongó kebelled. Mi remegve fogtunk körül, mint vész közeledtével a madárfiak anyjukat. Meg van még most is az asztal, melyen álltál akkor, s mondtad nekünk, hogy a haza veszélyben forog, s mint látnok jósoltad az eljövendő kalamitásokat. Kérted a népet, hogy ne hagyja, mentse meg a hazát. És mi mentünk utánad akkor.

E végzetes asztal körül gyűltünk, seregeltünk most újra, mikor megválasztottunk. Akkor Te mondád, hogy vész fenyegeti a hazát. Te kértél minket, hogy ne hagyjuk, hogy mentsük meg minden áldozattal, ha kell, vérünkkel. Most mi jöttünk hozzád, körülfogva téged, mi mondjuk szorongó kebelled, hogy hazánk veszélyben forog, mi kérünk, hogy ne hagyd, jer, segíts megmenteni. Jer! és a haza szent földje megrendül, mikor rálépsz, delevillanyos erő rázza meg a Kárpáttól kezdve Adriáig és Thermopilákká, vaskapukká válnak Erdély hegysorozói.

Jer! az éjszaki Sardanapál Moszkvában dőzsöl, poharat emel a mivelt Európa ellen. De a falból kijövő kéz ismét írja a végzetes *«thekelemenc»* titkos szót, és ha mi e titkos két szó után odairhatjuk nevedet, a KOSSUTH-nevet, hisszük, hogy aláírtuk halálos ítéletét!»

Dobos bevégezvén beszédét, kimerülten ereszkedett székére.

KOSSUTH mélyen meghatva, időnként könnyeit törölgetve azon varázshangon és a szónoklat azon hatalmával, melynek titkait ő inkább megközelítette, mint bárki más, mondotta a meghatott és hangosan zokogó küldöttséghez a következő valóban nagyszerű beszédet:

«A mióta Olaszország nemzetközi viszonyai aként alakultak, hogy az itteni államférfiakkal érintkezéssemre sem tárgy, sem ok nincs, én aként élek, mint az a hajótörött, kit a habok egy lakhatlan szigetre dobtak ki; egészen kívül állok az emberi társadalmon, nincs e népes országban egyetlen egy ember is, a kivel nem hogy baráti

viszonyban, de csak ismeretségi érintkezésben is állanék: a társasélet mindazon mozzanatai, melyek embert emberhez közel hoznak, reám nézve nem léteznek, annyira elvadultam az emberektől, annyira természetemmé vált az örökös magány, miszerint megvallom, napok óta lázas idegességben tart e tömeges találkozás kilátásának már csak gondolata is.

És önök, uraim! kik engem most körülvesznek, hazámfiak! véreim! fiai közös édes anyáknak, a hazának, melyet én huszon-nyolcz év óta nem láttam.

Elgondolhatják önök, minő rohamát az idegrázó emlékezeteknek költi föl agyamban e találkozás; minő viharát az érzelmeknek e bubánatos öreg kebelben!

És van e találkozásnak egy különösen megindító vonása.

Önök, barátaim! (engedjék meg, hogy így szólítsam önöket) elhagyták ily számosan házi tüzhelyeiket, hogy télnék idején, messze idegen földre, egy több száz mértföldnyi, költséges, fáradságos utat tegyenek; csak azért, hogy nekem — az önöktől oly rég elszakítottak — meghozzák a kegyeletes megemlékezés üdvözlét, s engem hontalan magányomból szülőföldemre visszahivjanak.

Ha megfontolom, ki és mi vagyok én, kit önök ily rendkívüli megtiszteltetésre méltatnak, s ha számba veszem a körülményeket, én nem gondolom, hogy egy ily jelenet egy másik példájáról tudjon a történelem.

Méltóztassanak is meggyőződve lenni, hogy bár nem remélhetem is e találkozás közvetlen eredményével önöknek várakozását kielégíthetni; én ez indok nemességét, mely önöket e lépésnél vezérelte, teljes mértékben méltánylom, s teljes mértékben érzem a hála szent kötelességét, melylyel önöknek tartozom.

Adta volna isten, hogy a szíves megemlékezés kelyhének, melyet önök felém nyujtanak, fenekén üröm ne legyen.

Fájdalom, van.

Én ismerem nemzetemet, s ép azért már egy alkalommal kijelenttem: miként én tudom, hogyha a hatalom a jog, a történelem s a nemzet érdekei által követelt alapra visszatérne, s azon hűségesen meg is maradna; a magyar nemzet ebben teljes megelégedését találná, bármi legyen is az én véleményem.

S ha most önök, kik engem hazahivnak, ekként szólnának én hozzám: ime lásd, mi elégedetteknek érezzük magunkat az intézvények oltalma alatt, melyeknek alapját egykoron te vetted meg, a csemete, melyet ültetél, sok zivatarral találkozott, de gyökeret vert,

megnőtt, gyümölcsöt hozott ; jer megpihentetni a sir felé hanyatló ősz fejedet az elégedett haza kebelén ; jer, nemzeted elégedésének szemléletében vigasztalást találni te sokat hanyatott szegény száműzött.

Ha önök én hozzám eként szólanának — lelkemre mondom — én nem zavarnám önök meglegedését kételyeimmel ; én tudom, hogy az ember hite az ő mennyországa ; tehát azt mondanám : most bocsásd el uram ! a te szolgádat békességben, mert látták az én szemeim hazám meglegedésének hírnökeit.

De önök, fájdalom ! így nem szólhatnak, sőt azt mondják : a haza bajban van, a hazát veszély környezi, s ennek súlyát annyira érzik, hogy menekvés után sóvárogva, még az én gyöngye tehetségem közreműködését is ily rendkívüli módon igénybe venni akarni nem restellenék.

Ez nagyon keserű örömcsepp, az idők minden viszontagságait túlélt bizalom és ragaszkodás becses kelyhében, melyet önök felém nyújtanak.

E megtisztelő bizalom igen kedves vonása gyanánt veszem tisztelt szónokuknak azon nyilatkozatát, hogy méltányolják meggyőződéseim őszinteségét, s hogy nem oly szándokkal jöttek hozzám, mintha reám nyomást akarnának gyakorolni ; hanem különféle kutfökből vett értesítések után azt látom, hogy az én eljárásom indokai sok oldalról a hazában, nem akarom mondani, hogy szándékosan félremagyaráztatnak, hanem csak azt mondom, hogy félreértetnek. Azért élni kívánok ez ünnepélyes alkalommal arra, hogy azt a hazameneteli kérdést tisztába hozzam.

Midőn néhány év előtt a váczai választók úgy, miként a czeplédek most, engem bizalmukkal tiszteltek meg, én válaszümben egy kifejezést találtam használni, melynek közzététele miatt szegény Bösörményi börtönbe vettetett, s börtönben hagyatott meghalni.

Azért említem ezt, mert rektifikálni kívánom ama kifejezést.

Én azt mondtam volt, hogy az osztrák ház uralmát Magyarországi állami s alkotmányos életével összeférhetlennek tartom.

Ez a kifejezés nem volt szabatos. Ugy kellett volna mondanom, hogy Magyarország állami s alkotmányos életével nem fér össze oly fejedelmek uralkodása, akik egyszersmind osztrák császárok is.

Az incompatibilitás ebben van, s nem abban, hogy a fejedelem az osztrák ház ivadéka. Mert ha ez egyszersmind osztrák császár is nem volna, neki magyar királyi minőségének keretén kívül nem volnának érdekei, ha alkotmányos szellemű, s ha jó indulatu volna ; ennek gyakorlati becsét nem korlátozná az osztrák érdekre való tekin-

tet kényszerűsége; ha jelleme nem felelne meg a nemzet jogszerű várakozásának, a baj csak mulékony lehetne, mert csak személyességből eredne, s nem a helyzetből, mely a bajt minden személyes tulajdonoktól függetlenül állandóvá teszi. A magyar király, ha csak magyar király, nem üzhetne mást, mint magyar politikát; nem lenne azon helyzetben, hogy Magyarország érdekeit osztrák érdekek miatt háttérbe szorítani vagy politikájában specialis osztrák érdekektől is tanácsot kérni kénytelen legyen. *A magyar állam* kormányoztathatnék jól, kormányoztathatnék roszul, de mindenesetre *mint önczél foglalna helyet a történelemben*. S nem mint oly tekintetek érvényesítésének factora, melyek érdekei körén kívül állanak, vagy azokkal éppen ellenkeznek is. Szóval, nem a személyben, nem a családban van az incompatibilitás, hanem az osztrák császári minőségben.

E tekintetek által vezéreltetve, tettem én már egyszer azon nyilatkozatot, hogy ha még az én életemben akként alakulnának a viszonyok — a mint egykor valószínűleg alakulni fognak — t. i. hogy Ferencz József császár és király fején nem lenne többé az osztrák császári korona, hanem Szent-István koronája: engem a kormányformák iránti igen határozott nézeteim nem akadályoznának abban, hogy hazamenjek, habozás nélkül megtenném és minden tartalékgondolat nélkül letenném kezébe a hűség esküjét és meg is tartanám becsületes loyaltással mind halálomig.

Nagy szó ez én tőlem, uraim! én tőlem, ki indítványozója valék annak, hogy a nemzet a trónvesztést elhatározza, én tőlem, a ki közt és azon kéz között, melybe a hűség esküjét leteendő volnék, egy iszonyatos vértenger áll, melynek képét az én szemeim elől az idők folyásának semmi fátyola sem képes elfeledni, mert az emberi lélek szerencsétlenségeihez tartozik, hogy míg azt, a mire emlékezni szeretne, igen könnyen feledí, az nincs tehetségében, hogy magának feledést parancsolhasson ott, ahol a megemlékezés egy örökös lelki kin.

És én még is szavamnak állanék és hazamennék és hűséget esküdném nemzetem királyának.

Ezeket azért tartottam jónak ily határozottan elmondani, mert a nyilvánosságnak némely tekintélyes közlönyei az országban azt vetették szememre, hogy az én haza nem menetelem az *«engesztelhetlenség»* bélyegét viseli magán.

Remélen azok után, a miket elmondék, meg fogtak önök győződni, hogy ez nem így van. Szavamat is adom önöknek, uraim! hogy engem nem engesztelhetlenség, nem szenvedély, nem személyes tekintetek vezérelnek.

Én képviselővé lett megválasztatásomra adott válaszütemben csak azért s egyenesen és kirekesztőleg csakis azért ismétlem azon nyilatkozatomat, hogy én nem léphetek alattvalói viszonyba egy oly fejedelem iránt, a ki egyszersmind osztrák császár is, mert én a fejedelmi souverainitásoknak egy személyben ily cumulatióját, hazánk állami jogaival, jólétével, alkotmányos életével merőben összeférhetlennek tartom.

Nem is hiszem, hogy e nézetem alaposságát kétségbe vonni lehessen; oly tény ez, uraim! melynek súlyát az ország minden közérdekű kérdésénél a nemzetélet minden mozzanatánál mindennap keservesen érezi: a közjognál, az országlati rendszernél, a közigazgatási szervezkedésnél, a pénzügyknél, az adózási systemánál, a vámkérdésnél, a bankkérdésnél, a közigazdászati egész terén, a nemzeti háztartás minden ágánál.

És ez másképen nem is lehet. Mert azon egy körülmény folytán, hogy a magyar király egyszersmind osztrák császár is, idegen érdekek keverednek az országlati politikába; idegen érdekek, melyek — kivéve az érdektalálkozásnak oly igen-igen ritka esetét, mint a minő, a keleti kérdésnél előfordul — Magyarország érdekeitől jóformán mindig eltérők, velük igen gyakran ellentétesek. Pedig nincs az a bölcsesség, nincs az a hatalom a világon, mely az eltérő vagy ellentétes érdekvonalakat párhuzamosan egymás mellé coordinálni képes lehetne. Ezt még az isten sem teheti, mert matematikai absurdumot ő sem tehet.

A helyzet e fatalis összeférhetlenségéből elkerülhetlenül ki kellett fejlődni azon végzetterhes iránynak, melylyel szemben nemzetünk századok óta egy sysiphusi küzdelemben áll, örökké abban izzadva, hogy a töméntelen sziklát fölhengerítse a meredélyen; ha irtózatoss küzdelmekkel pár ölnyire fellökte, a szikla újra visszagördül; azt az irányt értem, melyet az utóbbi szerencsétlen eredményű alkukisérletnél a hatalom akként formulázott, hogy a «birodalom egységének és nagyhatalmi állásának tekintete előtt minden más tekintetnek hátra kell vonulni» — jognak, igazságnak, önállásnak, önkormányzatnak, s történelem ölen kifejlett nemzeti szellem követelményeinek, az anyagi jólét szabad fejlődésének; — mindennek.

Ez incompatibilitás következtében hazánk nem önczél, s az nem is lehet. Ha és a mikor ama mindent háttérbe szorító tekintet nem állná útját annak, hogy a nemzet saját javának mint önczélnak eszközlésében szabadon mozoghasson, akkor Ausztria érdekei állják útját; s ezeket, ha a hatalom, mint magyar király mellőzni hajlandó

lehetne is, mint osztrák császár nem mellőzheti. Ez a helyzet fatális kényszerűsége, melyen személyiségek nem változtathatnak; ha és a mikor pedig Ausztria érdekei nem állanak útját nemzetünk szabad mozgathatásának, akkor eléáll ama mindent háttérbe szorító tekintet, és azt mondja: nem az a mérvadó, hogy mit kíván a te javad, te Magyarország! hanem az, hogy mit enged meg a birodalom egységének s nagyhatalmi állásának tekintete, mely előtt a te javadnak háttérbe kell állani.

Ha e fatális helyzetnek még szüksége lehetett volna valamely nagyon kézzelfogható illusztrációra, azt megadta önöknek a legutóbbi napok történelme a bankkérdésben. E kérdést már csak még a legendékenyebb hunyászkodás sem merte a «közösügyek» rovatába beleírni; hangosan kiabálják, hogy Magyarországnak joga van önálló nemzeti jegybankot állítani, és mégis akadályt akadályra gördítenek elébe; mert az «összetartozandóság» vontató kötele még ezt is oda ránczigálja annak a mindent háttérbe szorító tekintet molochjának áldozatai közé.

Ilyen a helyzet. No már uraim! én ezzel az incompatibilitással szemben, hontalanságommal egy élő tiltakozást képezek. Én a magyar nemzet állami függetlensége nagy elvének jóformán utolsó képviselője vagyok az élők között. Minden igénytelenségem mellett is egy kapocs vagyok az elévülhetlen jog s az esélyek változandósága között; letéteményese vagyok egy szent ereklyének, mely az ősök, és a velem egykoru nemzedék vérrel pecsételt hagyományaiból szállott kezemre, hogy annak az utódok számára rendületlen őre legyek. Istent hívom bizonyosságul, hogy e helyzetemre, melyet a változhatlan mult jelölt ki számomra, s a hazafiui kötelességre, mely e helyzethez kötve van, nincs és nem lehet semmi befolyással, semmi abból, a mi bennem emberi; nem azért állok én meg örállomásomon, melyet a történelem parancsolt reám, mintha nekem abban kedvem telnék, hogy a jellem-silányság satnyaságaival szemben rendithetlen következetességet fitogtassak; nincs bennem semmi hajlam ágaskodni, hogy másoknál magasabbnak hazudjam magamat. Ezek hiábavalóságok, mint a predikátor mondaná. Hogy mit mond, vagy mit nem mond a történelem, annak nevérol, a ki porrá lett, arról az a por semmit sem tud. S én hetvenöt évemmel e porraléthez már nagyon közel állok. A hiuságok hiuságai számára nem lehet hely annak keblében, a ki fél lábbal már sirban áll. Ha én örállásomtól senki kérésére meg nem szököm, azt azért teszem, mert helyt állanom a kötelesség parancsolja.

Vajjon azon kevés homokszem legördülése közben, mely az én

életem homokórájában még hátra lehet, előadja-e még magát a viszonyok oly fordulata, hogy a történelem logikája az alkalmiságot beleakaszthassa azon kapocsba, melyet az én őrállásom képez? Azt nem tudom; ámbár hitem erős, hogy az isten nem halt meg azért, hogy oltára elhagyatott; hanem azt tudom, hogyha az esélyek változandósága, mely gyakran igen váratlan fordulatokban mozog, ily alkalmat hozna elő, s az nem találna kapocsra, melybe magát beleakaszsa, mivelhogy én őrállásomat hűtlen elhagyám: ennek hazánk jövődjére oly balvégzetű következményei lehetnének, miszerint én megérdemleném, hogy nevem emlékét nemzedékről nemzedékre átok terhelje, a mig magyar él.

Hát kérem önöket, hazafi barátaim! ne akarjanak engem kísértetbe hozni. Méltóztassanak megfontolni, hogy végtelenül nagy a különbség az önök helyzete közt, kik a hazában benlaknak s az enyém között. Önök, bármi legyen is keblük hite, sziveik aspiratiója, az által, hogy az incompatibilis helyzetet türik, s annak keretében iparkodnak a haza bajain enyhítgetni, nem adnak fel semmi hitet, semmi aspiratiót, nem zárnak ajtót semmi alkalom előtt, melylyel a jövődő kinálkozhatik. De én feladnám, én ajtót zárnék; mert az én hazameneletem formális erkölcsi kötelezettséget róna reám, hogy bármit hozna is a jövődő, én mindenesetre respektáljam és sérthetetlennek tekintsem azon kapcsolatot, melyet én hazánk állami létével, s alkotmányos életével összeférhetlennek ismerek. Az én helyzetem, uraim! még azokétól is különbözik, kik az emigratióból hazatértek. Nem akarom ezt bővebben fejtegetni, nehogy arrogansnak látszassam, ami bizony nem vagyok, csak annyit mondok, hogy én hazameneletemmel nemcsak magam hajlanám meg (ami nem sok tárgyilagos nyomatékkal bírna), hanem az ügynek, melyet képviselek, zászlóját is letenném azon viszony zsámolya előtt, a melyet nemzetem állami életével incompatibilisnek tartok.

Hosszasabban időztem álláspontom politikai természetének fejtegetésénél: mert az én hazameneletem kérdéséről sokan akként beszélnek a hazában, mintha az személyes áldozat kérdése volna. Ha ilyen volna, önöknek, uraim! joguk volna azt tőlem feltétlenül megkövetelni. De itt nem személyes áldozat kérdése forog fenn, hanem az, hogy én lemondjak hazám azon jövődjéről, melyre nemzetünket jogosultnak is tudom, képesnek is tartom, lemondjak annyiban, a mennyiben arra befolyással lehetni a történelem logikai folyama tán képesithet.

No már én azt gondolom, hogyha ilyesmit csak kívánni is álta-

lában valaha lehetne, a kívánság csak azon esetben birhatna indokolt-ság színével, ha a körülmények akként állanának, hogy az én hazamenetelem nyomatékosan segítségére lehetne a nemzetnek, az ország szomorú helyzetében oly változást idézni elő, a mely hazánknak ugy jelenére, mint jövődjére határozottan üdvös befolyást gyakorolna.

Hát méltóztassanak kérem nem határozatlan sejtelmek, hanem gyakorlatiasság szempontjából maguknak számot adni, hogy mi lenne annak eredménye, ha én önök kívánságát teljesíteném?

Arra, hogy én haza menve a helyzet megváltoztatására sikerrel közreműködhessem, kettő közül egy okvetlenül megkívántatnék. Vagy az, hogy a képviselőház kifolyása legyen a nemzet elhatározott akaratának, visszatérni azon jogos történelmi alaphoz, mely ha nem is enyészethetné el egészen az incompatibilitástól elválaszthatlan bajokat, de azokat legalább gyakorlati minimumra szállítaná le, vagy pedig megkívántatnék rendelkezési hatóság.

A mi az elsőt illeti, kérdem én, mit tett a nemzet, miként készítette elő a talajt az említett irány valósíthatására, mely nélkül pedig az ország sulyos helyzetén segíteni lehetetlen? A boldogtalan közös-ügyes alku megkötése óta háromszor volt a nemzetnek alkalma a felett ítéletet mondani, s az ítélet mindig a jogos történelmi alap megtagadására ütött ki. Nagy felelősség terheli ezért a történelem, az utókor előtt a jelen nemzedéket. Önöknek uraim! nagy lelki megnyugvásukra szolgálhat, hogy Czegléd e felelősségben nem osztozik; de Czegléd még nem a nemzet; s ez háromszor ráütötte pecsétjét a közös-ügyes alkura, mely a nemzetet az alkotmányos élet pusztá látszatának maszlagával elszédítve, az országot irtózatossá nyomoruságba sodorta, a nélkül, hogy még csak annyit is eszközölne, hogy e nyomoruság árán béke legyen Magyarország s Ausztria közt. Hát miként lehet azt gondolni, hogy, nem mondom, egy ily közönséges ember mint én, de akárki is segíthetne a nemzetben, a míg az saját vesztébe ily megátalkodottan rohan?

A mi pedig a hasznos működhetés másik alternatíváját, a rendelkezési hatóságot illeti: valami oly ábrándban csak senki sem ringatja magát, remélem, hogy ha én haza mennék, a bécsi udvar hajlatot érezhetne magában, engem fölszólítani, hogy csak méltóztassam a dolgokat elrendezgetni legjobb belátásom szerint; ők mindent aláírnak, mindenre megesküsznek, mint 1848-ban tévék (persze azon tartalékgondolattal, hogy majd keresnek módot a kibúvársra ép ugy, mint akkor tévék). Sőt remélem, még csak azon ábrándban sem ringatja magát senki, hogy a bécsi udvar, ha nem is kínálna meg ren-

delkezési hatósággal, de legalább alkuba bocsátkoznék velem, mint bocsátkozott Deákkal tíz év előtt. Ily ábrándhoz, sok más egyeben kívül, a mi nincs és nem is lehet, a körülményeknek olyatén pressióját kellene feltenni, mint a minő akkor fenforgott, de minőnek most hire sincs. Mert a keleti bonyodalmak nagyon veszélyesen fontosak ugyan, de nem oly természetűek, hogy az országlati rendszer megváltoztatására pressiót gyakorolhatnának. Mert e kérdésben a dynastia hatalmi állása s jövődjé és hazánk s a birodalom érdekei közt találkozás van; ha tehát a hatalom oly politikát követ, mely ez érdek-solidaritásnak megfelel, nincs azon helyzetben, hogy engedményekkel legyen kénytelen e politika számára nemzetünk lelkesült támogatását megszerezni, mert ez a nemzeti létfenntartás ösztöne által számára biztosítva van. Ha pedig ellenkező politikára határozná magát, azt lehetlen nem tudnia, hogy ilyennek lelkesült támogatására a magyar nemzet semmi áron meg nem nyerhető; azt pedig, úgyhiszem mégis csak senki sem teszi fel én rólam, hogy én akármi engedmények árán is segédkezet nyujthatnék arra, miszerint a nemzet ily öngyilkos politikának támogatásába beleszédítetni csak meg is kíséreltessék.

Az én hazamenetelem hasznának ily ábrándos suppositiói tehát magukban elenyésznek. Hát mi maradhatna fenn? Egyedül az: hogy én elfoglalva a képviselői széket, melylyel Czegléd megkínált, egy kis gyakorlattal ismét beletanulnék a szónoklás rég elszokott mesteriségébe; hát hébe-korba felszólalnék; s tegyük fel, hogy tán figyelemmel meg is hallgatnának. És aztán? — — aztán szépen leszavaznának; és maradna minden, a mint van; és a nemzet látná, hogy biz az én hazamentelem is csak amolyan üres hólyag, a mely kisebb-nagyobb zajjal elpattant, nem hagyva hátra nyomot maga után; és én pár hónap alatt tökéletesen lejárnám magamat; tökéletesen nullifikálnám magamat, még csak azon kis befolyást is eljátszva, melyet egy vagy más kérdés felvilágosításával a közvélemény tájékozására innen, távol magányomból tán néha gyakorolhatnék.

Ez volna a gyakorlati eredmény. No már én ugyancsak nem vagyok nagy véleménynyel tehetségeim felől, de álszerénykedésből még azt sem akarom dissimulálni, hogy akinek egykor a viszonyok megengedték hatályosan belenyulni nemzete történelmébe, az, bármi közönséges ember legyen is különben, a körülmények kedvező alakulása mellett, meglehet még nyomhatna valamicskét a mérlegben. S azért azt mondom: kár azt a kártyát, melyet Kossuth Lajosnak hívnak, elvesztegetni akarni. Jobb azt nyugodni hagyni, míg a viszo-

nyok akként alakulnak, hogy kijátszásának megkísérlésével a nemzet tán még nyerhet is valamit.

Vajjon, ha ily eset előadná magát, nekem mit parancsolna a hazafiui kötelesség? E felett most hasztalanság volna elmélkedni, mert a számbavételt igényelhető körülményeket nem ismerjük. Arról méltóztassanak meggyőződve lenni, hogy az én eljárásom felett a miként most, úgy a míg élek, mindenkor nem személyes tekintetek, hanem a józan politikai számtan, s a gyakorlati szempontból jól átgondolt hazafiui kötelesség érzete határoznak.

Ezeknek sugallatából teszem most azon nyilatkozatot, hogy önök megtisztelő kívánságának engedni nekem sem nem szabad, sem nem tanácsos.

Avagy azt gondolják önök uraim! hogy ha én édes hazánk nagy érdekeinek megsértése nélkül hazamehetnék, én meghívást várnék arra, hogy a hontalanság sivatagját szülőföldem viszontlátásával felcseréljem?

Tudják-e önök mi az, a mit honvágnak hívnak? Mi az a rettenetes állapot, melyet az, aki benne szenved, csak az által fejezhet ki, hogy «fáj szívem, lelkem, fáj minden tagom».

Oh! én ismerem! velem jár magános bolyongásaimban, melyeknek fáradoalmában az érzékek eltompulását keresem; velem virraszt az éjnek csöndében éjféli mécsem mellett; velem fekszik le, hogy csak szakgatott kábulast, de üdítő álmot alig hagyjon szállani fáradt tagjaimra; velem kél fel, hogy mellemen üljön a napnak foglalatosságai közben, és megkeserítse ételem szűk falatját, ürmöt vegyítsen italomba, és elhomályosítsa még azt a gyöngye örömsugárt is — az egyedülit, mely bus magányomat még kissé felderithetné — azt, melyet a nyugodt elmének a tudomány, s a természetteli társalgás adhat.

Igen, én tudom, mi a honvágy; s kifejezhetlen hálával áldanám a percet, mely felhagyna lélekzenem a nélkül, hogy lélekzetembe a honvágytól elszorult kebel tompa sóhaja vegyüljön.

Hanem volt nekem egy öreg barátom: Ujházy László. Mig én a népes Olaszországban számüztem magamat az emberek társaságából, ő számüzte magát Amerika rengeteg vadonjaiba. Erőt vett rajta a honvágy. Kezeit tördelve járt fel s alá kalibájában, búsan, szomorun mint a fogoly orosz lány, és fel-felsohajtott: «Könyörülj rajtam jószágos isten! ne hagyd lelkierőmet összeroskadni a lelki kín alatt!» És gyermekei, látva, hogy mennyit szenved, azt mondák neki: «menj haza édes jó apánk!» És az ősz számüzött öklével mellére ütött s

imigy felelt: «Menjek haza! Hát ez a kis biró *itt*? Azt akarjátok-e, hogy miután más mindent elveszítettem, még önérzetemet, lelkiismeretem tisztaságát is elveszítsem?» Nem ment haza. De nem birt a honvágygyal tovább küzdeni. Főbe lőtte magát.

Nemde tragikus legombolyítása az élet tragoediájának?

Hanem mivé lennének a nagy elvek, ha martyrjai nem akadnának!

Én kérem az istent, tartsa meg, a miként eddig tevő, lelkemben az erőt, hogy a bubánatnak semmi terhe miatt ne vágjak elébe a halandóság törvényeinek; de bár mit hozzon is a jövő, azt tudom, hogy, miként Ujházy nem tevő, úgy én sem fogok a honvágy kinjaitól lelkiismeretem tisztaságának árán szabadulni.

Higyjünk, barátaink! Várjuk el, mit hoz a jövő; várjuk el azon törhetlen elhatározással, hogy jó mint balsorsban rendületlenül megálljuk helyünket, mely számunkra kijelöltetett.

Jézus egykoron ekként szólott keresztelő Jánosnak: «Hagyj békét most nekem, mert így illik nekünk, a mi tisztünknek minden igazságát betöltenünk.»

Én is azt mondom önöknek: Hagyjatok most engem békével atyámfiái, mert illik nekem az én tiszttemnek minden igazságát betöltenem.

Fogadják önök mély hálámat rendkívüli szivességükért.

Tartsanak meg engem, öreg szolgálukat, jó emlékezetükben. Engedjék remélnem, hogy neheztelés nélkül válnak meg én tőlem. Isten áldja meg a hazát! Isten áldása legyen önökkel!

A beszéd egyes tételei éljenzéssel fogadtattak; de sokkal gyakrabban a hangosan kitört zokogás szakította meg a szónokot előadásában. A meghatottság oly általános volt, hogy az még a kapun betört, tiszteletteljes távolban maradt vidékbeli olaszokra is hatott, kik a mondottakból mit sem értettek, de átéreztek azt, a mi a jelenetben megható volt és apraja-nagyja könyezett.

A beszéd végével néhány perczet engedve a zokogás és meghatottság lecsillapodására, Simonyi Ernő bemutatta KOSSUTH-nak *Kállay Ákost*, ki szive vágyainak ellentállni nem bírván, csatlakozott a czeglédi küldöttséghez, *Faragó Józsefet*, ki azután a n.-kőrösieket egyenként bemutató.

Faragó József a meghatottság remegő hangján üdvözlé KOSSUTH-ot e szavakkal: «Uram, kormányzó ur! Mi kőrösiek lelkünk legfőbb vágya, s óhajtott célunknál vagyunk, mert legfőbb óhajunk volt kormányzó urat friss egészségben, úgy a magunk, mint rokon-

ézelmu polgártársaink nevében személyesen üdvözölhetni. A midőn tehát szerencsés vagyok mindnyájunk üdvözletét általadni, magunkat magas emlékébe ajánlom.»

Nyujtó Pál a budapesti két egyetem ifjuságának üdvözletét és üzenetét a következő beszédben tolmácsolta:

«Lelkem mélyéből, szívem legszentebb érzelmeivel tisztelt nagy hazafi! Nekem jutott a szerencse, hogy azon megbizatásnak édes örömet tegyek eleget, hogy a budapesti mindkét egyetem ifjusága nevében fejezzem ki mélyen tisztelt nagy hazánkfia előtt legbensőbb tiszteletük mellett hódolatukat. Egyszersmind fölkérettem általuk, hogy adjak határozott kifejezést annak, hogy az egyetem ifjusága nem csak alapos készltsége és miveltsége által kíván használni ugy a magán- mint közügynek, hanem összes szellemi erőit s physikai képességét hazánk önállósága kivivása s honunk integritásának megvédésére fogja szentelni. Ezzel én, kinek életemben először adatott a boldogító szerencse, hogy mélyen tisztelt nagy hazánkfiát színről-szinre láthassam, bezárom szavaimat az öreg Simeonnak ihletté magasztosult eme szavaival: Most már, uram, bocsásd el szolgádat békességgel, mert látták szemeim nemzetünk üdvözítőjét a multból, édes honunknak örlelkét a jelenben s megválthatóját forrón szeretett hazánkknak, az oly annyira közel eső kétes jövőben.»

Ezen üzenetre KOSSUTH arcza derültebb lett s élénken válaszolta: «No ennek örvendek, ennek igazán örvendek, mert a jövő az ifjuságé és a haza jövőjének sorsa az ifjuság kezében van. Mi öregek lassanként kidőlünk és nekik hagyjuk a feladatot: a haza jövőjét biztosítani.

Ez üzenetet annál szivesebben veszem, mert sajnosan tapasztaltam, hogy az ifjuság a multban nem mindenkor önzetlenül csak a hazáért és a haza jóléteért lelkesült. Vigye meg nekik és adja át szives viszont-üdvözletemet.»

A kőrösi származásu ifju Póka Kázmér azután az ötödéves technikusok külön üdvözletét nyujtotta át KOSSUTH-nak, mit KOSSUTH szintén szivesen fogadott.

Bartha Ferencz átnyujtotta azon telegrammot, melyet mint a czeglédi küldöttség vezetője Veszprémből kapott; és melyben a veszprémiek a czeglédiek missiójához csatlakoznak és tiszteletteljes üdvözletüket küldik a nagy számüzöttnek.

Hasonló táviratot kapott már az előző napon Ihász Dániel ezredes Debreczenből.

Kovács czeglédi polgár egy fehér kalapot nyujtott át KOSSUTH-

nak, melyet Reinitz Samu budapesti kalapos, ki állítólag 1848-ban már csinált kalapot KOSSUTH számára, ezt ugyanazon mintára készítvén emlékül küldötte. KOSSUTH e kalapot azonnal fejére tevén, azon megjegyzést tette: «és jól eltalálta fejemet és izlésemet is».

A küldöttség tagjaihoz fordulva felszólítá őket, hogy miután már ide fáradtak, nézzék meg szerény lakását és kertjét, «egyszerre azonban — mondá mosolyogva — nem férünk be, hanem apránként.»

Ezek után KOSSUTH tudtára adta a küldöttség tagjainak, hogy e napokban Turinba fog menni a hová különben hónapok alatt is csak egyszer megy és ez alkalomból le fogja magát fényképeztetni és a küldöttség minden tagjának saját kezével aláírt egy-egy példányát megküldendi. Felszólítván a polgármestert, hogy e célból neki a küldöttség névsorát adja át, a mit a polgármester azonnal teljesített, a küldöttség névsora egy czeplédi könyvkötő által készített diszkötésbe foglalva nála amugy is megvolt.

Egy másik — hasonló kötésbe foglalva — átnyújtotta neki a küldöttség szónokának Dobos Jánosnak beszédét.

Erre az ünnepélyes fogadtatás befejeztetett, a küldöttség tagjai részint a ház belsejében, részint a kertben eloszlottak. KOSSUTH néhányaktól kísérve előbb a virágházhoz mutatta meg vendégeinek és egy szép fehér kaméliát levágva, azt az egyik Faragó kisasszonynak nyújtotta át. Azután felment írószobájába, hová néhányan kísérték őt, köztük a beteg Dobos János is. Ezekkel társalgott, midőn Simonyi őt arra figyelmeztette, hogy nagy baj van, mert két Faragó kisasszony van, s csak az egyiknek adott kaméliát; mire KOSSUTH egész készséggel lejött a virágházba és felkerestetve a másik Faragó kisasszonyt, egy szép kaméliát levágott és azt neki átnyújtotta, ki azt örömkönyektől ragyogó szemekkel átvevén, boldog érzettel távozott.

KOSSUTH ezután a kertben levőkhöz csatlakozott, azoknak a kertre és a benne foglalt plántákra vonatkozólag egyes megjegyzéseket tett. Simonyi fölszólítására megmutatta azon cyprus (Cypressus Funebri) fát is, melyről Deák sirjára az emlékágot küldte, ez azonban a hideg elleni oltalmul szalmába lévén burkolva, látható nem volt; de különben is a tóba folyó kis patak áradása folytán a talaj ép itt nagyon átázott lévén, megközelíthető nem volt.

A ház egyik oldalán álló rózsalugosnál néhányan annak gyönyörű rendezését nézdelték, mire KOSSUTH megjegyzé, hogy az legtöbbnyire sajátkezü munkája, örömet dolgozik rajta, mert e munka neki üdülést és szórakozást nyújt. S midőn a folyondár mikénti vezetésére Szentpétery Károly n.-kőrösi mérnök némi megjegyzést tett,

mosolyogva kérde tőle, hogy talán ő is szereti és szokta ápolni a virágokat? Igenlésére mondá: «Különös, pedig azt hittem volna, hogy a mérnökök mind jobban el vannak foglalva száraz számaikkal, sem hogy még a virágápolásra is gondolnának; már az én fiam, ki szinte mérnök, nem igen szokott a virágokkal bibelődni; annak a feje mindig gőzgépekkel, feszerővel, vonatgyorsasággal van tele s minthogy van vagy 850 gőzgép a keze alatt (a felsőolaszországi vasutak főmérnöke), mindig csak azokkal foglalkozik. De mégis, midőn nyáron teljes diszökben látja rózsáimat, ő is el van ragadtatva és már többször mondá: «apám! nekünk ide valóban külön vonatokat kellene rendeznünk, hogy sokan élvezhessék ezen gyönyörű rózsavirányt.»

Ezután tovább haladva egy mohalepte galy akadt elébük és Szentpétery megjegyzést tett, hogy Olaszországban nagy számmal látott ily élősdieket s az itt nagy csapása lehet a növényzetnek, azt felelte rá célzatosan KOSSUTH: «Valóban itt, de mindenütt is, nagy csapás az élősdiek». E perczen haladtak el egy emberderék magasú kiszáradt fatörzs mellett, mely ezerágu repkénynyel volt körülfontva; itt rögtön megállt és a repkény egy ágát megrázva, mondá: «Ime, itt láthatjuk egy nagyobb példányát az élősdieknek, erről akár Magyarország és Ausztria juthatna eszünkbe. Eme törzs volt kertem legszebb, legéleterősebb fája, és az élősdiektől a növény rákuszott, ezer karjaival körülfonta, ezer gyökereivel kiszívta életerejét és az életerős gyönyörű fa ma egy kihalt száraz törzs, de nem örülhet az élősdiektől sem, hogy az őt fentartó, az őt tápláló gyámolát tönkretette; mert kihálva, elkorhadva az alap, ő is rövid időn meg fog halni». S midőn Szentpétery kérte, hogy ez óra emlékeül az általa megrázott repkénygalyat elvihesse, mondá: «Vigye barátom, s emlékezzék meg Baracconeról s Baraccone remetéjéről s azon elvekről, melyek e remetét remetének lenni kényszerítik».

Séta közben Szentpétery azt a megjegyzést tevén, hogy mily ép, mily ruganyos minden mozdulata, mire azt felelé: «Igaz, elég erősnek érzem magam, úgy hogy még pár év előtt a kényelmetlenség legkisebb érzete nélkül meg birtam mászni a 10,000 láb magas hegyeket. Ez talán az én rendes, csaknem szigorú életmódomtól van. Étvágyamra nem panaszkodhatom, csakha aludni tudnék, talán meg erősebbnek érzéném magamat.»

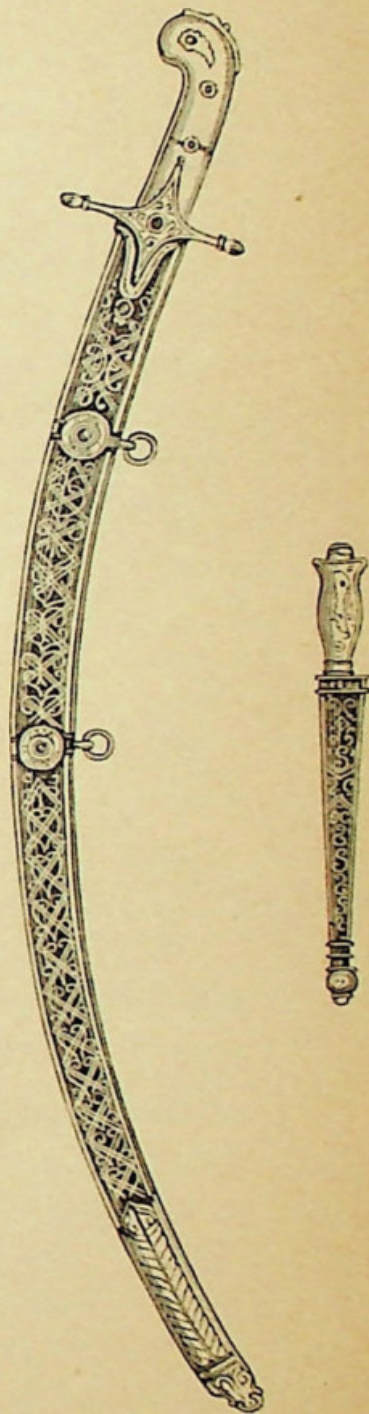
A kertben tovább haladva, szóba jött, hogy néhányan a tengeren szándékoznak Velenczéből Triesztbe menni, mire mosolyogva jegyzé meg KOSSUTH: «Nem jó tréfa az annak, a ki a tengerrel nem ismerős. Ugy-e Iház, midőn mi 1854-ben Amerikába mentünk, én az

egész uton majd mindig rosszul voltam. Tizenkét nap tartó viharunk volt s én mindig lent a kajütteben feküdtem, még pedig oly rossz érzések közt, hogy midőn egyszer a kapitány sietve lépett be hozzám, egész vigasztalódva kértem, ugy-e kapitány ur, süllyedünk? De mégis vannak a szárazföldi patkányok közt, a kik fel sem veszik, már mint az én Ihász barátom, míg a hajónk ugy hánykolódott, hogy a matrózok is csak alig tarthatták magokat a fedélzeten, ő féloldalra fogott makrapipájából füstölgetve nézte a nagyszerű játékot.»

KOSSUTH újra felmenvén írószobájába, ott társalgott Kállayval, Molnár Sámuellel és többekkel. Addig a küldöttség tagjai az ebédlőben KOSSUTH borát kóstolgatták, és odakint a kertben a czeglédi dalárda tagjai, kikhez sok mások is csatlakoztak «Isten áldd meg a magyart» énekeltek, ezt követte «KOSSUTH LAJOS azt üzente,» «Esik eső karikára» és több más nemzeti dalok. E közben KOSSUTH kilépett az első emeleti erkélyre és meghatottan hallgatta a dalokat, melyek oly régi s oly kedves emlékeket idéztek fel kebelében. Bartha Ferencz polgármester kérte KOSSUTH-ot, engedné meg neki néhány szőlőgalyat a kertjéből hazavihetni, hogy azokat otthon külön művelhesse. (Bartha ur ismeretes arról, hogy szenvedélyes szőlőmivelő.) KOSSUTH azonnal intézkedett, hogy kertésze e kívánságot teljesítse, a ki a kívánságot azzal bővítve teljesítette, a mennyiben a galyak helyett gyökeres vesszőket adott, melyeket Bartha szerencsésen nagy örömmel haza is hozott.

A vágy, hogy a küldöttség minden tagja bár mi csekély emléket is vihessen Baracconéból, átalánossá lett, a mit aztán a thuiák és cyprusok sinlettek meg leginkább, melyeknek egy-egy zöld ágát a küldöttség tagjai kalapjukra tűztek a fehér és vörös tollak mellé.

Ez alkalommal a jelenlevőknek megmutatta azon diszkardot is, melyet Bethlen Gábor kapott a török szultántól, mint a fejedelemség jelvényét, midőn Erdélyország fejedelmévé felavattatott. — Ezen kardot KOSSUTH felövezte akkor, midőn a kormányzói esküt letette.

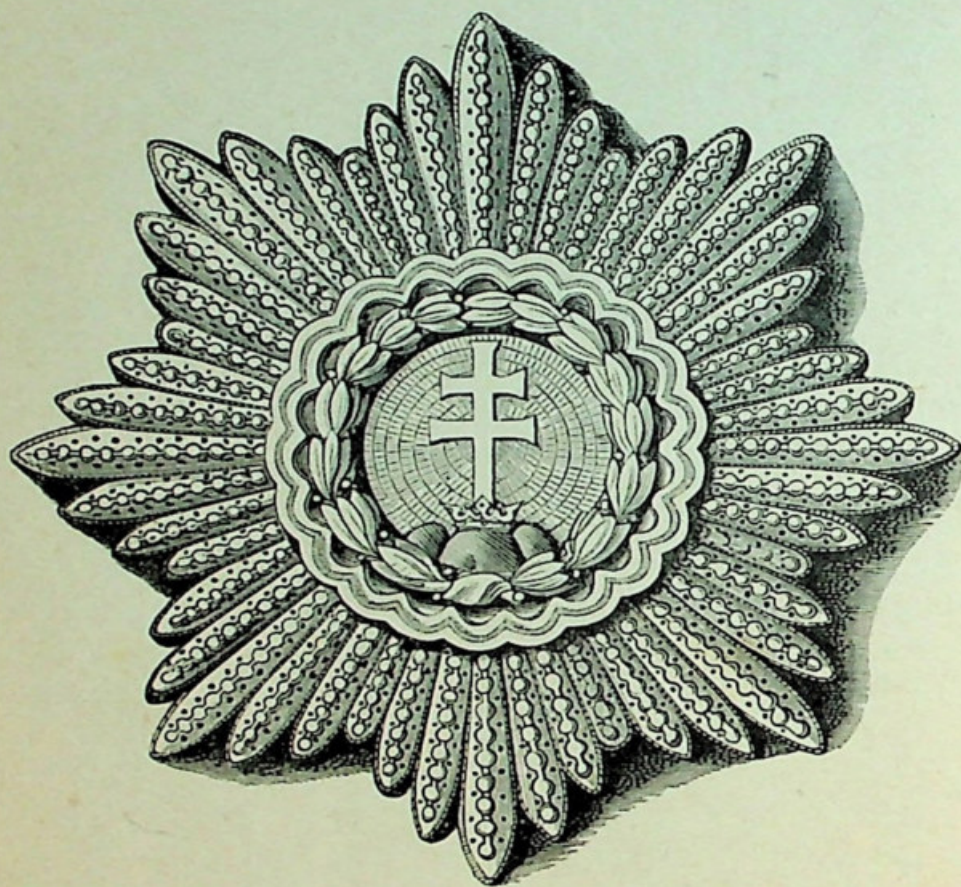

Bethlen G. diszkardja.

Ezen kardnak hüvelye domboru ezüstmű, markolatja elefántcsont; ugy ez, mint a hüvely, korálokkal van diszítve.

Ugyanezen diszítésekkel van ellátva azon tör is, mely a karddal együtt ugyanazon tokban foglaltatik.

Megmutatta ugyanez alkalommal az 1849-ben általa alapított magyar érdemrend első osztályának diszjelvényét, melyből, mint tudva van, csak egyetlen egy viseltetett * Bem tábornok által, ki azt N.-Szeben bevétele alkalmából kapta az országgyűlés rendeletéből, ki mint tudva van, Aleppoban halt meg 1850-ben. Bem e rendjelt halála-

Bem tábornok érdemrende.

láig viselte. A török kormány ezen rend-jelvényét a tábornok halála után KOSSUTH-nak, mind a rend volt nagymesterének átküldötte. KOSSUTH ezen unikumot a háromszéki muzeumnak odaajándékozta, és rövid idő alatt rendeltetési helyére juttatja. Ugyszintén megmutatta azon nagy érmet is, melyet neki Amerikában az ottani földmive-

* Azon példány mely a m. nem. muzeumban van, Görgeynek volt szánva, de általa, ki már az alkalommal ellentétbe helyezte magát a kormánynyal és az országgyűléssel, pajkosságból nem fogadtatott el. Ezen példány tehát használatban soha nem volt. S így a háromszéki példány mégis unikum.

lési társulat, mint a magyar földművelő nép felszabadítójának ajándékozott.

A küldöttség tagjai a ház egyes szobáiban elszéledvén, a tekeasztalnál megmutatták, hogy ők nem csak földművelők, és nem csak a 75 ezer holdra menő határt képesek művelni, hanem a tekeasztalnál is nem megvetendő ügyességet tudnak kifejteni.

A tekézőszoba kandallója felett függ arany keretbe foglalva azon disz-okmány, melyet KOSSUTH London városától kapott, midőn annak diszpolgárává választatott.

Az okmány finom hártyára (pergament) van írva, és egy széles arany arabeszkéből álló keretbe van foglalva. Ezen munka annak idejében 2000 frtba került.

Írószobájában van e célra csinált és szekrényekben elhelyezett, dobozokban elrakva füvészeti gyűjteménye, mely már több mint hétézer példányt foglal magában, mindezek nagy gonddal vannak általa és Ihász ezredes által száritva, felragasztva, és természeti osztályok szerint elrakva. Minden példánynál az osztály, a faj, és nem nevét latin és magyar nyelven KOSSUTH saját kezével írta oda.

Ugyanott van könyvtára, egy csiga, és őslénytárgyak gyűjteménye. A könyvtárt vendégeinek mutatva, azon megjegyzést tevő: «Ezek az én legjobb barátim, kik velem soha sem veszekednek».

A szoba egyik sarkában fekete állványon van KOSSUTH terracottából faragott mellképe, melyet egy olasz művész készített számára. A falakat néhány olajfejtésű tájkép díszíti, melyek Ferencz fiának kitűnő művei.

Ugyanezen szobában volt igen szép aranykeretbe foglalva ideiglenesen elhelyezve Madarász Viktor jeles festőknek Petőfi halálát ábrázoló szép képe. Ezt KOSSUTH különös örömmel mutogatta látogatóinak mint igen becses ajándékot, melyet újévre Madarász Viktortól kapott.

BUCSUZÁS.

Eközben az elindulásra kitűzött idő bekövetkezett, a küldöttség számára fentartott külön vonat a kapu előtt megállt, mire a jelenet megváltozott, a szerte mulatozó küldöttség tagjainak szemei újra könyvekkel teltek el, és a bucsuzás szomorú pillanata elérkezett. — KOSSUTH újra kijött lakházának ajtaja elé, hol Nyujtó Pál a küldöttség megbízásából a következő szavakkal bucsuzott el tőle:

«Mélyen tisztelt nagy hazafi! Válásunk ezen nehéz, de magasztos és örökre emlékünkebe maradandó perczeiben őszintén nyilváníthatom előtted, hogy mi czélunkat elértük, feladatunkat megoldottuk: mert melegekedhettünk — habár rövid ideig nemzetünk legszentebb jogai megszerzésében edzett nemes szived s lelked hazafias tüzésénél! Felpillanthattunk édes honunk legfelsőbb kincsei védésében megidősült szelid, galambfehér s máris nimbusi fénynyel övedzett ősz fejedre s láthattuk forrón szeretett s kegyelettel imádott hazánkra adott áldásodban megdicsőítve elhunyo felséges arczodat s ezt talán utoljára.»

Ezután a küldöttség minden tagjával kezét szorított. Különösen megható volt az a jelenet, midőn az öreg *Monori* Sándor czeplédi polgár jött az előtérbe és mondá: «Uram, én 77 éves vagyok, de nem sajnálnám ezt az utat újra megtenni, hogy ez életben még egyszer láthassam». KOSSUTH elérzékenyülve megczírogatta a könnyező öreget és rajta is látható volt a meghatottság. Midőn a czeplédiek már mind elbucsuztak, a kőrösiek akkor jöttek s KOSSUTH-nak mindnyája számára volt egy nyájas bucsuszava. Midőn a Faragó kisasszonyok elbucsuztak, hirtelen kezét csókoltak neki, mit nem akart megengedni, ez Faragó Idára annyira hatott, hogy majd összerogyott s úgy fogták fel, biztatva, hogy erősítse meg magát. Ő azt felelte, hogy úgy érzi, mintha egy vasmarok szorította volna össze szivét, fájdalommal válik el, de lelkesültséget visz magával. A küldöttségi tagok zöld galyakkal felékitve, néhányan a kertésztől emlékül kapott és cserepestől elvitt virággal kezükben, lassan haladtak a kapu felé és foglalták el üléseiket a készen váró kocsiban.

KOSSUTH eközben a ház erkélyén megjelenve, busan nézett a távozók után, kikhez hasonló látogatói Baracconenak még nem voltak.

A vonat elkészülvén, «éljen KOSSUTH LAJOS» kiáltásokkal d. u. 3 óra 35 perczkor elindult, és amíg csak látható volt, a fehér kendők lobogása, az éljenkiáltások meg nem szüntek.

KOSSUTH az erkélyen állva az egész idő alatt fehér kendőjét lobogtatta a távozók felé, s midőn a vonat a láttávolból eltűnt, könnyező szemeit megtörölve szobájába ment Ihász ezredessel és Simonyi Ernővel, ki másnap reggelig Baracconeban maradt.

A küldöttség tagjai vagy 20 percz alatt Turinba megérkezvén, az indóház előtt összecsoportosult 4—5 ezerre mennő nép által a részvét minden jeleivel és «éljen KOSSUTH, éljen Magyarország!» kiáltásokkal fogadtatott, amit ők «éljen Olaszország», «éljen Viktor Emánuel!» kiáltásokkal viszonoztak, és így a nép ezrei által kísérve vonultak szállásaikra. A menet közben a rendőrség a kocsikra különös figyelmet

fordított, nehogy a nagy tolongás közben valakit vagy legázoljanak, vagy megsértsenek. A küldöttség tagjai Turinban illető szállodáikba mentek, a honnan ismét a város különféle részeibe elszéledtek s annak nevezetesebb helyeit megnézték.

BARACCONO.

KOSSUTH 1874-ig Turinban lakott. Életrendjét okosan tudá beosztani s hosszú, egy-két órát, sőt többet is igénybe vevő sétákat tett Turin környékén, mintegy ellensúlyozásul a könyvek és írás mellett ülve töltött időnek.

Azelőtt Ihász Dániel is el szokta volt kísérni e sétáiban, a meddig birta; de néhány év óta fölmondta a szolgálatot, minthogy — noha jóval fiatalabb KOSSUTH-nál — nem birt vele versenyt tartani.

E sétái közben pillantá meg KOSSUTH azt a nyári lakot, melyben most lakik, s megtudván, hogy eladó, 1874-ben megvette előbbi tulajdonosától, Capuccio mérnöktől, valami 20—25,000 frankért.

E ház Baracconoban fekszik, mely Collegno községhez tartozik, valami nyolcz kilométernyire Turintól. Baraccone a Turintól Rivoliba vezető országut két oldalán épült 8—10 házból áll. De Turinnal két vasut is összeköti, a Franciaország felé vezető nemzetközi vasut, melynek Turintól első állomása Collegno, s melynek indóháza Baracconétól gyalog menve csak tíz percnyi távolságra esik, — és a Rivoliba vezető keskeny vágányu vasut, melynek sinei, hasonlóan a mi közuti vaspályánkhoz, az országut mentében vannak lerakva, s kis gőzmozdonyokkal történik rajta a közlekedés. Ezelőtt két omnibusz közvetítette a forgalmat Turin és Rivoli között, míg most az óránként közlekedő vonatok is alig képesek, kivált nyáron, az utasokat elszállítani. E vonatok közvetlenül a KOSSUTH kapuja előtt mennek el, s állomásuk alig van a háztól távolabb 100 lépésnél. A másik vasut a ház mögött megy el. Mind a kettőn néhány perc alatt eljuthatni Turinba.

A keskeny vágányu vasut jobboldalán az első telek vagy két hold kiterjedésű, magas kőfallal van körülkerítve, melyen belül szép kert terül, közepén egy emletes villával.

Ez a KOSSUTH LAJOS háza.

Mielőtt beleköltözött volna, több változtatást és ujjitást tétetett rajta. Nevezetesen a földszinti homlokzat egész hosszában üvegházat

építettett, melynek teteje terraszt képez, hová az első emeleti szobákból üveges ajtókon vezet kijáras.

A főbejárás a házba épen e virágház közepén vezet keresztül, azon az ajtón, melynek lépcsőjén KOSSUTH a czeplédi küldöttséget fogadta. Ez ajtón át meglehetősen tágas csarnokba jutunk, s ennek baloldalán van az ebédlő, jobb felén pedig a tekéző-szoba. Ebből egy ajtó egy kis szobába vezet, melyet KOSSUTH nyáron dolgozószobának is használ, mert hűsebb, mint az emeleti. Innen nyílik Paolo, a hűséges olasz inas szobája. Az ebédlőből egy kijáras a konyhába vezet.

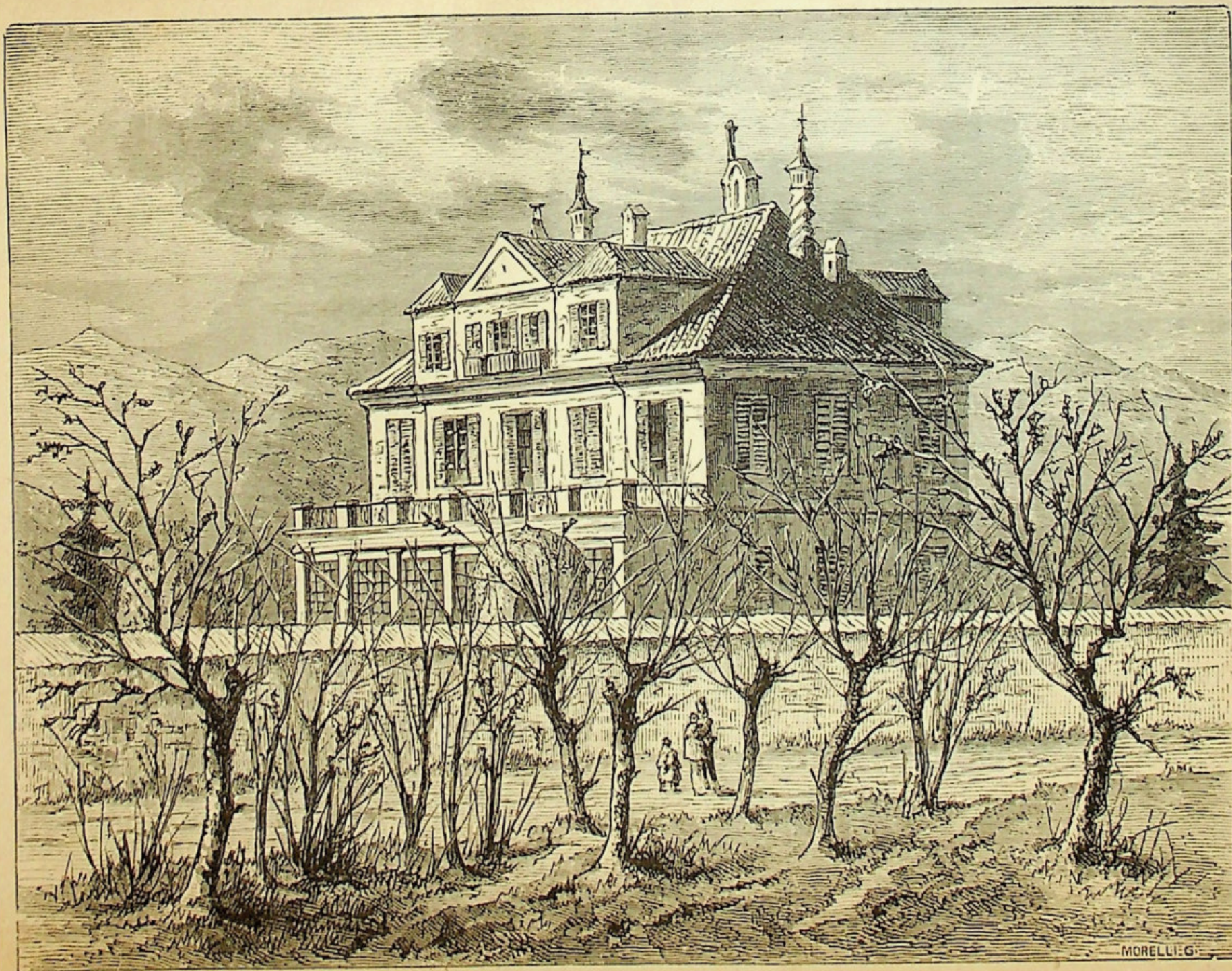
Az említett csarnok közepén van az alpesi gránitból faragott, s az emeletre fölvezető lépcső. Itt a baloldali sarokszoba a legnagyobb, s KOSSUTH-nak dolgozó és egyuttal elfogadószobául is szolgál. Csinna és izléssel, de egyszerűen van butorozva. A terraszra nyíló két ablak között áll az íróasztal, ennek háta mögött a falnál a fiókos szekrény, mely KOSSUTH növénygyűjteményét tartalmazza. A mi már e szekrénybe el nem fért, hasonló dobozokban egymásra rakva a szekrény mellett áll.

A szoba egyik szögletében van egy terracotta mellszobor, mely KOSSUTH-ot magát ábrázolja. A szobor nem a legsikerültebb; KOSSUTH azt, mint egy olasz szobrász ajándékát, emlékül tartja szobájában.

Az íróasztallal szemben van a kandalló, körötte karosszékek, míg a szoba falait gazdag könyvtárának egy része, szögleteit pedig kagyló- és őslénytani gyűjteményei foglalják el.

Ugyancsak itt vannak elhelyezve jobbadán amaz emlékek, melyeket különböző országokban tisztelőitől kapott, a Shakespeare házának mintájára készült könyvtartó fából, 12,000 egy kis szigetbeli többnyire halászokból álló lakosok ajándékozták neki, bele lévén téve Shakespearenek egy diszkiadása, azon alkalomból, hogy KOSSUTH saját mondása szerint Shakespearetől tanulta fogságában az angol nyelvet; itt van Washington kardja, melylyel a nagy ember egy unokája ajándékozta meg, egy szép és gazdag kereszt, a Washington híres «szürke ezredének» nevét ma is viselő amerikai ezred ajándoka, Washington egy hajfürtével, két nagy arany gyűrű, melyet sulya miatt viselni nem lehet; egy ágyugolyó az amerikai szabadságharcz első csatájából; mintegy 600 üdvözlő írat, Anglia és Amerika városaitól, köztük némelyik 20—25, sőt 30,000 aláírással, s az a diszkard, melyről fentebb szoltunk.

A dolgozószobából kijáras vezet a terraszra, honnan szép kilátás nyílik a vidékre s a távolból kéklő havasokra. A dolgozószoba mögött

Kossuth háza.

van a hálószoza, melyből egy ajtó a fürdőszobába nyílik. Az emelet közepén kijárással a terrasra egy kis zöld szalon van, innen a vendégszobába jutunk. E mellett van ifjabb KOSSUTH LAJOS szobája, ki szombat esténként, heti teendőit végezve, mindig haza jön atyja látogatására.

A villa középső része két emeletre van építve. E második emeletben még egy tágas vendégszoza van, egy kisebb erkélylyel.

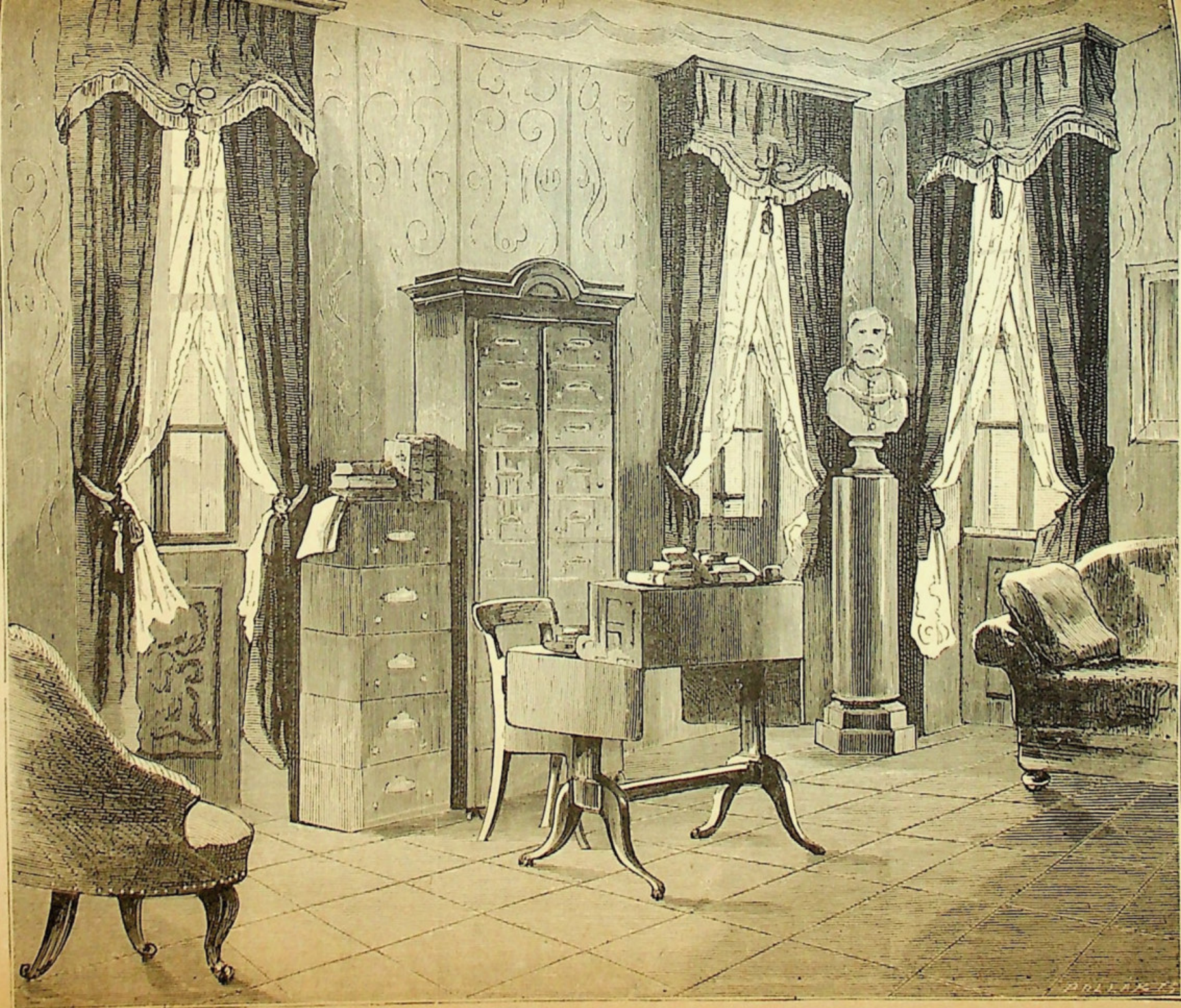
A lakás elég kényelmes, s a mi még lakályosabbá teszi, az a mindenütt jelentkező csin és rend. Az ablakokon szárnyas függönyök, a falakon olajfestmények, részint emlékebe kapott ajándékok, de nagyobbára KOSSUTH idősb fiának, Ferencznek művei, ki különösen a tájfestésben kiváló tehetséggel bír s egy képe a turini kiállításon is szerepelt, noha a festészetet csak mint műkedvelő gyakorolja.

A kert, mely e villát környezi, egészen a KOSSUTH műve. Maga készíté el tervét, maga jelölte ki helyét minden virágnak, minden bokornak, s ő maga ápolja és gondoskodik arról, hogy barátai, kegyencei jól érezzék magokat, s fejlődésüket ne akadályozza semmi. A kert előrésze a háztól a kapuig gyönyörű válogatott virágokkal és ritka mintegy százötven fajta bokrokkal van tele. A kert két oldalán, négyöt ölnyire a faltól rózsasövény fut végig, mely eltakarja a közte és a fal között tenyésző, szemre tán kevésbé diszes, de hasznos konyhakertet. A kert közepén van egy kis tó, vizi lilomokkal. E tavat az éjszaki Olaszországból paradicsomkertet teremtett öntöző csatornahálózat táplálja, s szombatonként, — mikor az ég csatornáit elmulasztották kötelességüket, a tó vize el kezd bugyogni és növekedni; mig kicsap medenczéből s viz borítja az egész kertet féllábnyira, s a kert növényzetét ellátja a tápláló nedüvel.

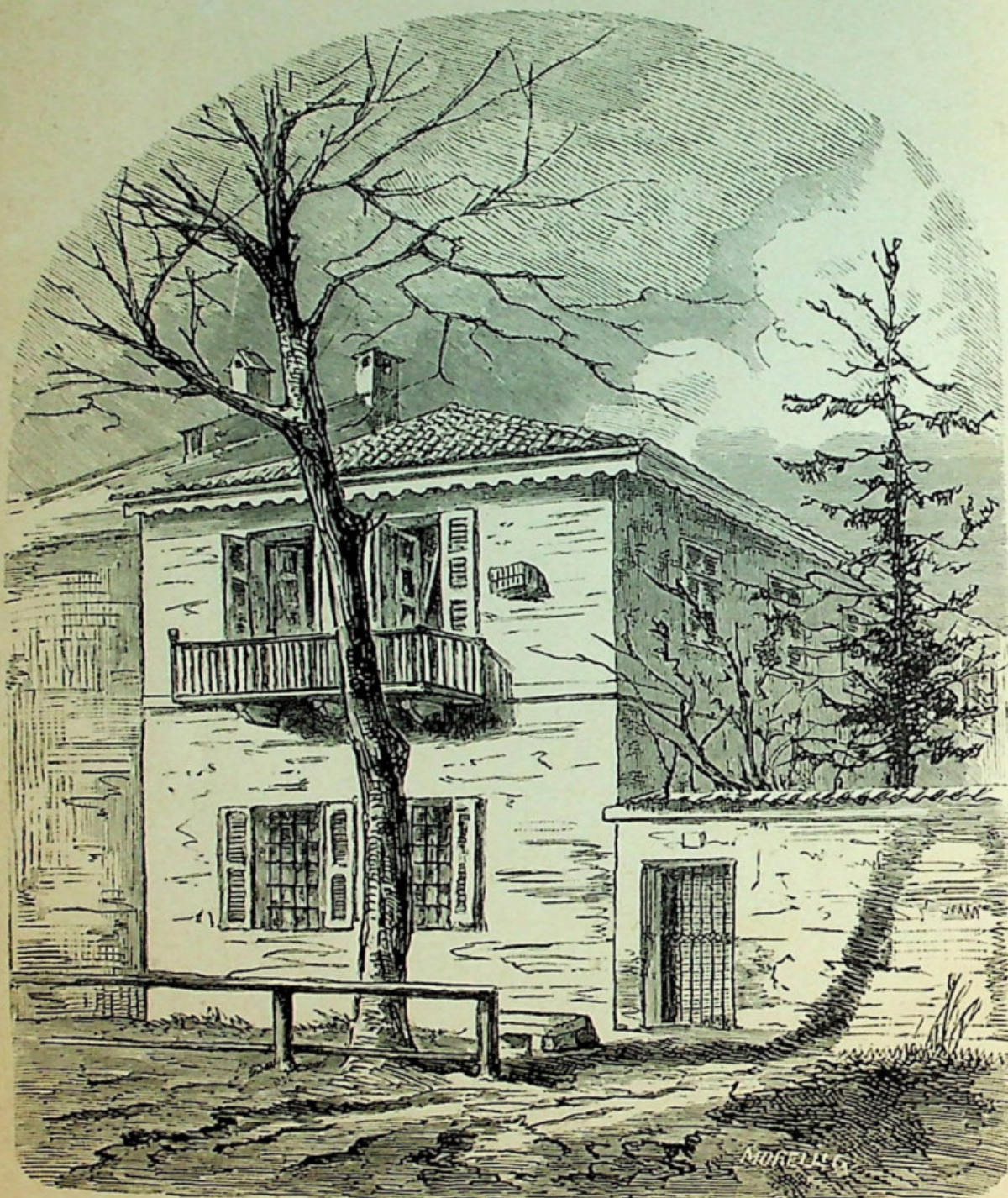
A villa két elülső sarka irányában van egy-egy gömbölyű vasrács-lugas. A jobboldali rózsákkal van befuttatva. E lugas nyáron, mikor a rózsza javában virit, elragadó szép. A másik, a balfelöli lugas illatos csokrokban függő virágu lonicerával, convulvulussal (hajnalka) és jázminnal van befuttatva.

A házat hátulról félkörben szőlő-lugas öleli körül, ennek baloldali végén van négy paulovnia-fa, mely buján tenyész, úgy hogy KOSSUTH főlemlité, hogy a Rákos befásítására talán nem volna elvesztegetett fáradság ilyen fával tenni kísérletet.

A szőlő-lugas mögött, a fal melletti szegélynek folytatásaként, terül el a konyhakert. A kerítés köröskörül finom fajta őszi barack-csemetékkal van behálózva, melyek itt kitűnően tenyésznek, mig a magyar kajszinbarack elcsenevész s nem terem oly zamatos gyümölcsöt, mint hazájában.

A telek balszegletében van egy kisebb melléképület, két ablakkal az országutra és négygyel a kertre. Ennek az emeletén lakik Ihász ezredes, míg a földszintet Francesco, a kertész foglalja el. E kisebb épület mellett van egy rácsosajtó, melyen át, a főkapun kívül, a KOSSUTH kertjébe juthatni.

Ihász lakása.

A teleknek Turin felőli oldala rétre néz, míg az ellenkező oldalon egy más ház van s a mellett egy korcsma. Átellenben is van egy villa. Mindazonáltal a csak néhány házból álló telepről azt lehet mondani, hogy magányosan fekszik, s ott a hol a tömeges rabló-járatok

nem ritkák, alig is van teljes biztonságban. Igaz, hogy van a háznak egy hűséges őre, a természetes fehér szőrű szelindek. Brumnak hitták azelőtt, de KOSSUTH csak «Jószág»-nak nevezte, s ez a név aztán rajta is ragadt. Ez jelt adna, ha a házat veszély fenyegetné, bizonyynyal. De a brigantik nem igen törődnének vele, ha már egyszer arra szánnák magokat, hogy e csendes helyen látogatást tegyenek. Hogy tehát eszökbe ne jusson erre szánni magokat, annak Ihász, az öreg katona, úgy ejti módját, hogy úgy estefelé rendesen kisütögeti a revolvereit.

Erről megtudhatják, hogy fegyver is van háznál, a mit aztán a briganti is respektál.

VISSZAUTAZÁS.

Másnap 25-én reggel megállapodás szerint a küldöttség már 8 órakor a pályaudvarban összejött, a hol Simonyi is Baracconéból jöve, hozzájuk csatlakozott és a 9 óra 15 perczkor induló rendes gyorsvonattal hazafelé indultak. Megbeszélés szerint azonban az éjjelt és a másnap nagy részét Velenczében töltötték.

Mestrebe érkezvén, mielőtt a küldöttség legnagyobb része Velenczébe utazott volna, érzékeny bucsut vettek n. t. Dobos János urtól, ki még mindig beteg és gyenge állapotban lévén, mielőbb haza vágyódott s Velence helyett 7-edmagával egyenesen hazautazott.

A vonat 7 óra 45 perczkor érkezett Velenczébe és gondolákra szállva a Bayer-féle szállodába mentek. Érdekes volt látni az alföldi nép bámulatát, midőn életükben először léptek hajóra. Voltak néhányan, kik semmi áron nem voltak rábirhatók, hogy a vízre menjenek és egy vezetőre tevén szert, kerülőutakon gyalog mentek a szállodába, hol a küldöttség valamennyi tagjai elszállásoltattak, kivéve a körösieket, kik külön válva a München-szállodába töltötték az éjszakát.

Másnap 26-án több csoportra oszolva, megtekintették a város főbb nevezetességeit, a szent Márk templomát, a doge-palotát, a szent Márktéri toronyórát, a Rialto hidját stb.

Ezután legtöbben a Velenczében oly nagy mennyiségű s annyira csábító boltokban otthon hagyott övéik számára különféle emlékeket vásároltak. Az élelmesebbek hangosan kicsufolván azokat, kik ugyanazon tárgyakat drágábban fizették.

Két órakor társas ebéd volt a Bayer-szállodában, mely nem csak rövid, de rossz és drága is volt. Ez ebéd alkalmával Nyujtó Pál az olasz nemzetre poharat emelve, a következő fölköszöntést mondotta, a

melyben csak az volt kár, hogy magyarul lévén elmondva, ép azok nem értették, a kiket leginkább illetett. A beszéd ez:

«Tisztelt polgártársak! Nekünk magyaroknak nemzetünk becsületére felvett nagy, de önkénytes vállalatunkban utunk többek közt Olaszország kertszerű sikségán s regényes hegyei mellett vezetett el. Minthogy e közben több helyütt szives elfogadás és különösen Turin polgárai részéről minket megtisztelt érdeklődésben is részesítették, nehogy a hálátlanság fekete bünébe essünk, poharat emelek — az igaz, sörrel — Olaszország polgáraiért s kívánom, hogy az egyesült Olaszhon ezen nagy nemzeti remekmű, mint édes hazánkkal legbensőbb baráti viszonyban levő, az idők hosszú során által boldogul virágozzék! Mindenekfölött áldja meg őt az ég minden javaival azért, mert területén talált száműzött nagy hazánkfia menhelyet s jelenleg is kebelén birja második hazáját.» *(Éljenzés.)*

Ezután következett szobánként a számlák fizetése, a melynél többen gyalázatos zsarolásnak voltak kitéve, daczára annak, hogy minden előre ki volt alkudva. S e részben a Bayer-szálloda német tulajdonosa épen nem állt hátrább, mint a turini Dogana Vecchia és a mestrei étterem olasz vendéglősei.

A számlák el lévén rendezve, gondolákra szálltak és miután még egyszer kiállották a gondolasok szemtelen zsarolását, mindannyian a pályaudvarban összegyültek. 4 óra 50 perczkor elindulván, 9 óra 20 perczkor Cormonsba érkezvén, az osztrák birodalom területére léptek. Itt találván az oda menet Mestreben visszahagyott budai kocsikat. Ezekbe átszállva, éjfél tájban Nabresinába érkeztek. Itt a n.-kőrösiek elválván a czeplédiektől, egy napi kirándulásra Triesztbe mentek. Nabresinából néhány percznyi megállapodás után az egyenes postavonattal tova indultak és a steinbrücki hegyomlás már elegendőképen eltakarítva lévén, utjokat minden fenakadás nélkül tovább folytatták, és január 27-én reggel 9 óra tájban Pragerhoffba érkeztek, a honnan 10 óra előtt elindulva, ebédre Kanizsára és este 8 óra 35 perczkor minden baj nélkül Budapestre érkeztek.

ITTHON.

A küldöttség tagjai, miután Horvátországot, az osztrák birodalom több tartományát és Olaszország jó nagy részét beutazták és mindenütt szives udvariassággal és előzékenységgel találkoztak ugy a lakosok, mint a rendőrség részéről — és méltán, mert magokvise-

lete kivétel nélkül minden kifogáson felüli volt s ámbár itt-ott általuk is jól felismert zsarolásnak voltak kitéve, inkább megfizették a rajtuk igazságtalanul zsarolt összeget, semhogy vitába bocsátkoztak volna. Ezen emberek hazájuk fővárosába érkezvén, a magyar Tisza által oda rendelt s a német Tisza, «Thaisz» által vezényllett lovas és gyalog rendőröktől fogadtattak, s mint utonállók kísértettek a «Hungaria» szállodába, hol a függetlenségi párt néhány tagja őket 150 terítékű vacsorával megvendégelte.

A vacsora megkezdődvén, a felkészöntések sorát *Barabás* Béla joghallgató nyitotta meg e beszéddel:

«Czeegléd város derék polgárai! A budapesti egyetemi ifjuság nevében a hosszú ut fáradalmi után s a viszontlátás édes órájában fogadják a legőszintébb «isten hozott» üdvözetünket.

Mi voltunk azok, kik e derék küldöttségtől utoljára bucsuztunk el; minket illet a kötelesség először üdvözölni és fogadni önöket. Eljöttünk tehát ismét, bár csak kevesen, hisz talán tudják s ismerik az intézkedéseket, melyek gázolnak a fiatal szív honszerelmének szentélyében, melyek kiméletlenül uton-utfélen akadályokat gördítenek elénk s már-már a tiszta lelkesedés szavát is visszafojtani erőszakolják. Igen, kevesen vagyunk itt; de ki merem mondani azon meggyőződésemet, hogy általunk itt van az egész nemzet ifjúsága.

Midőn az ifjuság üdvözetének a jelen alkalommal kifejezést adtam, nem mulaszthatom el a legszívélyesebb és hálás köszönetünket is tolmácsolni azon fáradalmat nem ismerő s csupán a hazafiúi lélek által ébresztett nemes buzgalmukért, melylyel hazánk legnagyobb fia előtt elmondani siettek, hogy őt az egész nemzet szereti, szereti mint jó gyermek az apát. Oh mily boldogok önök, kik látták e nemzet szabadságának élő oszlopát, kik hallották a lángoló hazaszeretettől áthatott édes szavait!

Önöket üdvözlő szavaimat azon forró vágy és óhajommal kísérem, hogy adjon a magyarok istene e szegény zaklatott Magyarországnak édes nemzetünknek oly honpolgárokat, mint a derék czeeglédiek, kiknek az életben első és főcéljuk a haza boldogítása, kik romlatlan szív, bátor lélek s nyílt arczczal mindenütt ott vannak, hol azt a nemzet érdeke, a magyar jó hirneve s szabadsága megkívánja. Ily lélek lakozzék e nemzet minden fiában

«Hadd lássák az ősök, hogy még él a nemzet,

S a sas csupán sas utódot nemzett».

Ismételve fogadják a legszívélyesebb üdvözetünket. Éljenek sokáig!» (*Éljenzés.*)

Utána *Nyujtó* Pál rövid jelentést tesz a küldöttség fogadtatásáról. Nem elemezi KOSSUTH nagyszabásu beszédét, mely az «Egyetértés» közelebbi számában ugyis szószerint meg fog jelenni. A beszédből csak azt emeli ki, hogy KOSSUTH nem a Habsburg-háznak ellensége, hanem a rendszert tartja Magyarország jólétével incompatibilisnak. Aztán *Helpy* Ignác a czeglédieknak köszönetet mond, hogy nem rettentek vissza a hosszú ut fáradalmaitól és ezáltal utmutatást adtak a nemzetnek, mire *Simonyi* Ernőt élteti, ki velök megtette ez utat, noha csak nem rég volt KOSSUTH-nál. *Nyujtó* Pál átadja az ifjuságnak KOSSUTH üdvözlét s elbeszéli, hogy KOSSUTH mennyire örvendett az ifjuság ezen életre ébredésének, s különös súlyt fektetett reá, mondván, az ifjuságban látja Magyarország jövőjét. Kifejezte ismételve örömét, hogy az ifjuság visszatért a helyes utra s csupán a hazaszeretet és sémmit más indok által hagyja magát vezetni.

Ezután *Simonyi* Ernő a czeglédi küldöttségre emeli poharát. *Dobos* János mérnök czeglédi polgár arra emeli poharát, hogy érzük meg minél előbb azt a KOSSUTH által jelzett kort, melyben ezen nagy száműzöttünket körünkben üdvözölhessük. *Simonyi* Ernő nem akar most KOSSUTH nagy fontosságu beszédéről egyes töredékeket elbeszélni, mert annak mindegyik szava része egy valódi gyöngyfüzérnek, mely sokkal inkább élvezhető egész teljességében. Annyit mégis megemlít, hogy KOSSUTH nagy súlyt fektetett az ifjuság lelkes fellépésére. *Singer* Lőrincz joghallgató a czeglédi választó polgárookra emeli poharát, mint a kik megmutatják az országnak, miképen lehetne siettetni azon időnek eljövételét, melyben KOSSUTH LAJOS haza jöhetne, ha t. i. úgy mint ők az ország választó kerületi oly képviselőket küldenének az országgyűlésre, a kik nyíltan sikra szállnak az ország alkotmányos szabadsága mellett, de nem olyanokat, mint a kik most ülnek ottan, kik Tiszának az alkotmány alapját sértő, az egyéni szabadságot megszorító intézkedéseit helyeslő tudomásul veszik; aztán a jelenlévő országgyűlési képviselőket élteti.

Mocsáry Lajos a küldöttség szónokára *Dobos* János czeglédi lelkesre üriti poharát, ki jelen nem volt, mint a ki oly szépen ecsetelte KOSSUTH előtt a czeglédiekné és az egész nemzet érzelmeit. *Dobos* czeglédi polgár az ifjuságra s végre *Szarka* Mihály joghallgató *Mocsáry* Lajosra emelte poharát, lelkes szavakban fejezván ki az ifjuságnak köszönetét azon pártfogásért, melyben ő az ifjuságot részesíti. A közöket jó magyar zene töltötte ki. Éjfél tájban a társaság a «Szózat» elénekzése után legjobb kedvben szétoszlott.

Mielőtt a társaság végleg szétoszlott volna, figyelmeztetve lőn,

hogy többen elfogattak és egy küldöttség bízott meg, hogy kiszabadításukra nézve lépéseket tegyen. A küldöttség állott: Orbán Balázs képviselő, Nyujtó Pál czeplédi, Abaffy Lajos pesti polgárok és Verhovay Gyulából.

E küldöttség a városházára ment, kísértetve számtalan czeplédi és helybeli polgár által; a városházán lévő rendőrtiszt a küldöttséget egyszerűen elutasította. Erre a küldöttség a főkapitány lakására ment, csengetett, mire a házmester kinyitotta a kaput, akkor már egy titkos rendőr is ott volt, ki a házmesternek megtiltotta a küldöttség felbocsátását. Orbán Balázs felküldte névjegyét, a főkapitánytól a küldöttség felbocsájtását kérve.

Mig a házmester ott fenn járt, addig a titkos rendőrek egész serege vette körül a küldöttséget s az azt környező népet s felszólítást intézett hozzájuk, hogy oszoljanak szét, mert ily számú embertömeg együttléte meg nem engedhető; erre egy czeplédi azon kérdést intézte a rendőrökhöz, hogy mondják meg hát hány embernek szabad együtt lenni egy csoportban a Tisza-kormány uralkodásának második évében? A Bach-korszakban tíz ember együtt lehetett, mondják meg hát most hánynak szabad, hogy aztán annyi emberből álló csoportokra szakadjunk. Most a rendőrök már mesterségökhöz akartak fogni, de ekkor szerencsére, mintegy félórai fenntlét után, megjelent a házmester, felhiva Thaiszhoz a rendőrök vezetőjét. Visszatérve, ez kijelenté a főkapitány nevében, hogy az elfogottakat jótállás mellett sem bocsátják ki, hanem holnap szigorú vizsgálat alá vonatnak azon bűnökért, hogy KOSSUTH nevét éljenezve vették ajkukra. Lehangelve vette ezt tudomásul a közönség, melynek egy része a belügyministerhez akart menni e sérelem azonnali orvoslását kérni, kivált a czeplédiek voltak e szándékban, kik úgy látszik, nem tudták honnan fúj a szél.

Az elfogottak közt volt egy tanár s két joghallgató is.

A társaság széteszolván, a czeplédiek részint a «Hungaria»-ban, részint más szállodában töltvén az éjszakát, másnap a reggeli vonattal haza utaztak.

A CZEGLÉDIEK HAZAÉRKEZÉSE.

A czeglédi pályaudvarnál nem csak szives fogadtatásban részesültek, hanem egy meghatóan nagyszerű ovationnak voltak tárgyai.

Czegléd városának minden mozdulni tudó tagja várta a küldöttséget, úgy hogy a város inkább volt a vasutnál, mint otthon. Az érkezőket ágyudörgés fogadta. Kiszállás után a küldöttség kibontakozva a pályaudvarból a vásártéren, a dalardának ez alkalomra készült s betanult honfida után szót emelt *Varga Pál* reform. tanár s a következő beszéddel üdvözlé a visszatérteket:

«Üdvözöllek titeket az összes nép nevében, városunk derék polgárai, küldetéstöket dicsően bevégzett bizottság! Midőn ezelőtt nyolcz nappal olthatatlan honszereteteknél fogva, feledve az életkort, feledve a több száz mértföldre terjedő utazással együtt járni szokott kellemetlenségeket és veszély eshetőségeit, saját tűzhelyeiteket elhagyva, merész utatokat megkezdettétek, a nép imája, a nép áldáskivánása kísért mindenütt utaitokban; most, midőn elhagyott tűzhelyeitekhez, városunk kebelébe visszaérkeztetek, a feletti közös örömünk kifejezésére, hogy titeket meleg kebleinkre ölelhetünk, nem találunk illő szavakat.

Hogy városunk választópolgárai hazánk legnagyobb fiát, kinek lánglelkére s mély bölcsességére e nehéz időben oly nagy szükség volna, egyhangulag országgyűlési képviselővé választották, igen természetes; mert hiszen ki volna az, a ki ezen nagy név előtt «KOSSUTH» tisztelettel ne hajolnék meg? Azonban ezen cselekvény, ha azt legnagyobb hazánkfiával a nagy távolban jegyzőkönyvileg tudatjuk csupán, mint kiáltó szó a pusztában, az idő hullámszó folyamában marandó nyom nélkül enyészett volna el, és nem lett volna nagy jelentőségű; de igen is nagy jelentőségű, sőt történelmi emléküvé lett ez azon merész és nemes vállalat által, hogy városunk derék polgárai, megértve a kor intő szavát, komoly elhatározottsággal, jelentékeny számmal ajánlkoztak, hogy városunk összes polgárainak benső tiszteletét, érzelmeit és forró közóhajtasát magukéval egyesítve, a néma betűk helyett személyesen, meleg szavakban tolmácsolandják legnagyobb hazánkfiát, egyszersmind felkérendők őt, hogy jöjjön kimenteni hazánkat bajaiból; jöjjön, és lelkének lángsugarával átvilanyozva a hazát, az általa előidézett világosságnál mutassa meg az

ösvényt, melyen kell járniok azoknak, kik a haza ügyeinek bölcsen, s a haza javára leendő intézésére hivatvák! Azon derék polgárok, kik ezt tevétek, tevétek pedig tisztán honszeretetből, ti vagytok, kiket itt üdvözölni szerencsések vagyunk.

Tisztelt, derék polgárok! Czegléd városának a régibb századokból is van történelmi emléke, de az. korántsem oly jelentőségű, mint minő leend az, melyet nemes vállalatotok adand a történész tolla alá.

Elhallgatva ugyanis azt, hogy ti nagyszerűen bemutattátok a hazának, sőt a mivelt világnak is, hogy a még romlatlan szivü magyar nép ragaszkodása, tisztelete és bizalma azok iránt, kik a haza javán sziv és lélekkel munkálnak, maiglan is rendületlen; elhallgatva, hogy ti tettel bizonyítottátok be a világ előtt, hogy a ki mint él a hazáért, úgy él a haza érette: csupán csak azt mondom, hogy ezen, eddigelé történelmileg is példátlan eljárások által egy fényes lapot nyitottatok a történelemben városunk számára, egy fényes lapot, mely óriási betűkkel mutatandja fel a késő nemzedéknek tanuságul hazánk legnagyobb fiának, a nemzet KOSSUTH LAJOS-ának hervadhatatlan érdemkoszorujában azon drágakövet, melynél szebbel és értékesebbel a koronák egyike sem dicsekedhetik: a benső tiszteletet és osztatlan szeretet legértékesebb drágakövet, melyet Czegléd városának romlatlan szivü népe önként vitt az érdemkoszoru értékesítésére.

A dicsőség, derék polgárok! mert ti valátok a fő tényezők, a tietek! mienk csak az a feletti öröm, hogy városunk polgárai, és így testvéreink vagytok. És csakis ezt az örömet hagyjátok meg nekünk: akkor történelmileg osztályosok leendünk veletek a dicsőségben, mert hiszen czeglédiek vagytok.

Az üdvözet és tiszteletteljes elismerésen kívül más jutalmat nem adhatunk; de az ebbeli hiányt nagy mérvben kipótolandja az a nyereség, hogy hazánk legnagyobb fiát s új korszakalkotóját színről színre láthattátok, míg nálunk csak emléke van áldásban; és lelkének melegtől áthatva, erősebb honszerelmet és megtisztultabb nemes érzelmet hoztatok vissza, mint minőt elvittetek.

Az eredeti tiszta forrásból magatokkal hozott honszeretet és azon nemes érzelmek, melyeket a lánglelkű és szeplőtlen jellemű nagymestertől elsajátítottatok, legyenek azért az iránytűk a város és haza ügyei körül minden teendőitekben, hogy ekként, valamint nagy vállalatú dicső utatokban, a nép áldáskívánása kísért: úgy ezentul is mindenkor a nép tiszteletteljes elismerésével és szeretetével találkozatok.» *(Hosszan tartó eljenzés.)*

E beszédre Dobos János mérnök válaszolt. Ezután a legszebb

rendben zeneszó mellett haza vonult a város s midőn a piaczi térre alig férő lelkesült tömeg bezsufolta magát — Nyujtó P. üdvözlé újra a küldöttség nevében az epedve váró közönséget, mondván, hogy nem jártak nagy utjokban hiában s nem is jöttek áldások közt itt hagyott magyar tűzhelyeikhez remény nélkül, mert nagy hazánkfia zengzetes magyarsággal, ékes s állambölcsészettel bővelkedő nyilatkozatában a mai rendszerrel szemben és saját jogi álláspontjánál fogva annyit mondott, mennyit még soha. S ámbár a nagyszabásu beszéd részleteibe bocsátkozni nem akar, mert az nemsokára úgy is meg fog jelenni, annyit még sem hallgathat el, hogy tudtukra adá, hogy mikor s mely esetben jöhetne ő forrón szeretett hazája szent földére s mily helyzetben szentelhetné közvetlen munkásságát imádott honának s esküdhetnék hűséget az alkotmányos s koronás magyar királynak.

Ezek után még egyszer üdvözölve egymást, a küldöttség sietve szétoszlott s majdnem futva ment mindenki az őket régóta nélkülözött kedveseikhez és tűzhelyeikhez.

Dobos János lelkész, ki, mint fentebb említettük, betegsége miatt Mestreben elvált a küldöttségtől és 7-edmagával egyenesen hazatért, már az előbbi napon érkezett vissza és kipihenve az ut fáradalmait, egészsége rövid idő múlva helyreállott.

A Faragó család a körösiekkal, mint említve volt, Nabresinából Triesztbe rándultak és egy napot ott töltvén, megnézték a tengert, Triesztet, vidékét s a miramarei palotát, és jan. 28-án este Budapestre érkeztek és másnap az esti vonattal haza mentek. Mint-hogy azonban a körösiek csak másnapra várták hazaérkezésüket, a pályaudvarnál csak a táviratilag értesített rokonaik voltak és kísérték tűzhelyeikhez.

Intésül szolgálhatott ez Olaszország népének, melynek földjén a küldöttség fölkereste nagy száműzöttjét, hogy mint kell megbecsülni egy ország népének nagy embereit, kiknek hálával tartozik.

Olaszországnak is van egy nagy embere, ki nem hallotta hírét *Garibaldinak*, a caprerai remetének? Őt is megválasztották több ízben képviselőnek, de mindenütt csak szótöbbséggel, sehol sem egyhangulag s a szomszéd Caprera szigetére a képviselői megbízólevelet nem százas küldöttség, hanem a rendes postahajó vitte.

Volt Olaszországnak egy *Mazzinija* is, ő az ország határán, Svájcban halálos beteg volt s honfitársai közül senki sem ment a beteg száműzött vigasztalására. Pedig úgy Garibaldi, mint Mazzini is nagyban kiérdemelték a nép háláját. Náluk nélkül még most sem volna Olaszország

Igy végződött a czeplédi százas küldöttség látogatása KOSSUTH-nál, mely minden körülményeket tekintetbe véve, alig leli párját a történelemben.

Voltak Magyarországnak, voltak a világ különböző népeinek nagy emberei, nagy száműzöttei, kikről népük hosszú éveken át többkevesebb kegyelettel megemlékezett; de hogy egy oly nagyszámu, legnagyobb részt az egyszerű, de romlatlan s hazafias keblű földművelő osztályhoz tartozó küldöttség télnek idején, idegen országba kétszáz mértföldnyi távolságra költséges és fáradságos utat megtegyen, csupán azért, hogy kegyeletének, hálájának s tiszteletének adjon kifejezést, hogy még egyszer színről-szinre láthassa azt, a kit 28 év óta nem látott: arra alig van példa.

Ezen küldöttség célját, keletkezését és eljárását feladatában a fönnebbieken hiven — kerülve minden színezést — részletesen előadtuk. Összeszedtük a beszédeket, melyek az utazás közben előfordult alkalmakkor mondattak. Adjuk azokat egész történelmi hűségökben s legtöbbszörre szószerint, nem mindig mint a szónoklat méltó mutatóványait, hanem mint a nemzet hangulatáról és a kor szelleméről tanuskodó történelmi emlékeket.

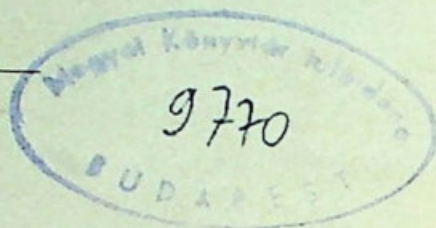
Adjuk KOSSUTH-nak a czeplédiekhez irt s képviselő állásáról lemondó levelét, ugyszintén Baracconaban a küldöttség üdvözlétére adott válaszát. Ezekből is megítélheti az utókor a hazafit, az államférfiut, az író s szónokat, a jelenkor pedig okulhat és megtalálhatja az utat, hogy hazája nagy bajain segíthessen, ha KOSSUTH LAJOS-nak az őtet haza hívó czeplédieknek válaszképen mondott remek s tanuságos beszédének következő szavait szívükbe vésik s hazafiui elhatározással tántorithatatlanul követik:

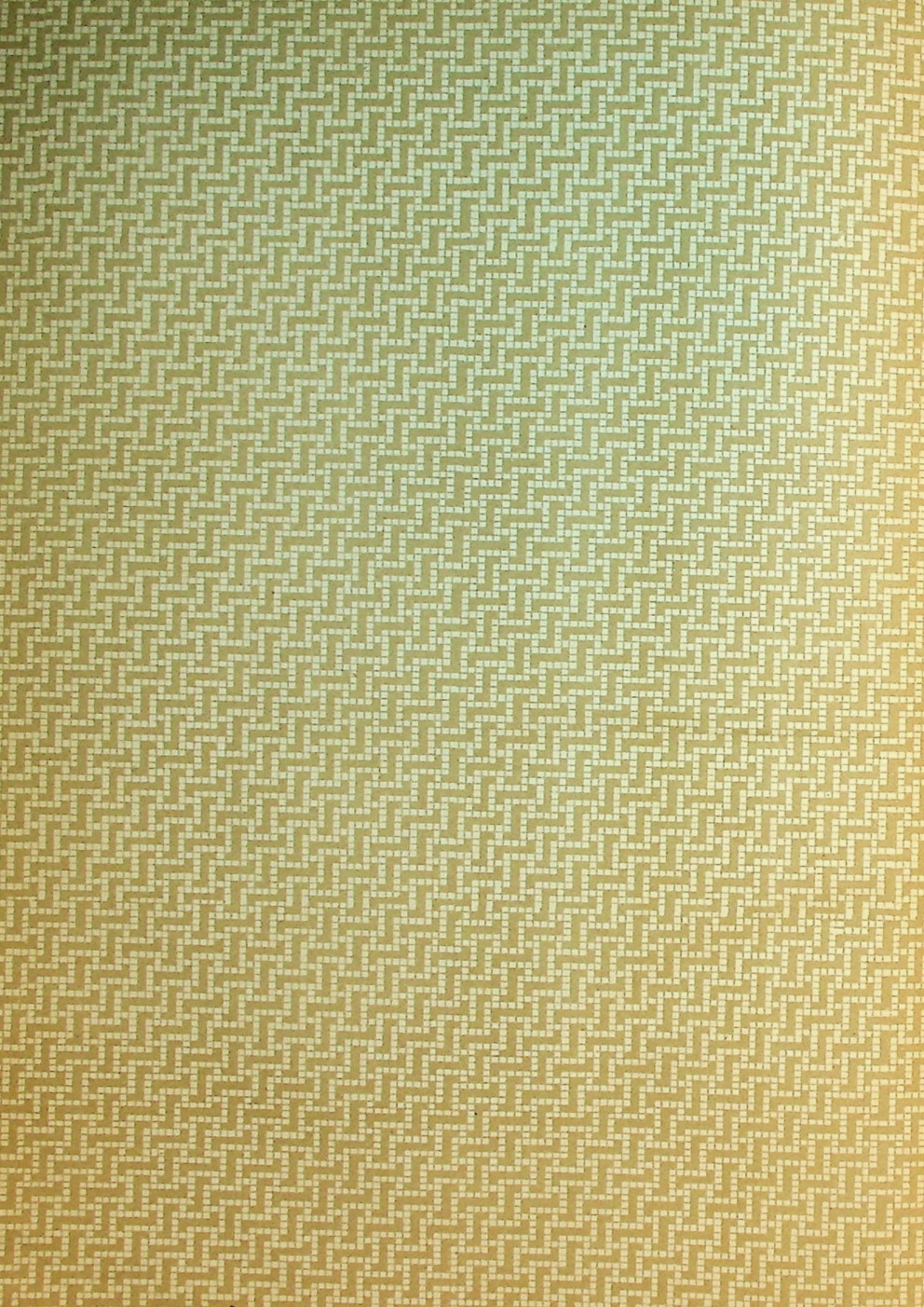
„Arra, hogy én haza menve a helyzet megváltoztatására sikerrel közreműködhessen, kettő közül egy okvetlenül megkívántatnék. Vagy az, hogy a képviselőház kifolyása legyen a nemzet elhatározásának visszatérni azon jogos történelmi alaphoz, mely ha nem is enyészethetné el egészen az incompatibilitástól elválaszthatlan bajokat, de azokat legalább gyakorlati minimumra szállítaná le; vagy pedig megkívántatnék rendelkezési hatóság.

A mi az elsőt illeti, kérdem én: mit tett a nemzet, miként készítette elé a talajt az említett irány valósíthatására, mely nélkül pedig az ország sulyos helyzetén segeteni lehetetlen? A boldogtalan közös-ügyes alku megkötése óta háromszor volt a nemzetnek alkalma a fölött ítéletet mondani s az ítélet mindig a jogos történelmi alap megtagadására ütött ki. Nagy felelősség terheti ezért a történelem, az utó-

kor előtt a jelen nemzedéket. Önöknek uraim! nagy lelki megnyugvásukra szolgálhat, hogy Czepléd e felelősségben nem osztozik; de Czepléd még nem a nemzet; s ez háromszor reá ütötte pecsétjét a közösügyes alkura, mely a nemzetet az alkotmányos élet pusztá látzatának maszlágával elszédítve, az országot irtózatoss nyomoruságba sodorta a nélkül, hogy csak annyit is eszközölne, hogy e nyomoruság árán béke legyen Ausztria és Magyarország közt. Hát miként lehet azt gondolni, hogy — nem mondom egy ily közönséges ember mint én, de akár ki is segíthetne a nemzetet, a míg az saját vesztébe ily megátalkodottan rohan?»

Azaz: segíts magadon, az isten is megsegít.

1982

2 119430 097707

2-1-1-943-009770-7
MEGYEI KÖNYVTÁR, SZENTENDRE

